

Rahvusarhiiv

2013 – 2014

Rahvusarhiiv
Tartu 2015

Rahvusarhiiv 2013–2014

Tartu 2015

Koostanud Tõnu Tannberg

Toimetanud Heleene Aas ja Helina Tamman

Kujundanud Kalle Müller

ISSN 2228-1002

Sisukord

Rahvusarhiiv 2013–2014 / National Archives 2013–2014. Priit Pirsko	5/8
Noora. Jaak Koiduaru, Indrek Kuuben	13
Euroopa arhiiviportaal ja projekt APEX. Kuldar Aas, Tõnis Tärna	15
Kaks aastat veebipõhist tellimuste haldamist VAUs. Helina Tennasilm, Liina Maadla	20
Avaandmed arhiivis. Lauri Leht	25
Üldhindamisotsused — universaalsem hindamine. Külli Niidassoo	31
Konserveerimispraktikandid Tartus. Ruth Tiidor, Jaan Lehtaru	35
Rahvusarhiiv sotsiaalmeedias: esimesed viis aastat. Liisi Taimre	41
Rahvusarhiiv ja Flickr Commons. Sven Lepa	45
European Film Gateway projekt EFG1914. Ivi Tomingas	49
Audiovisuaalkillud anno 2014. Eva Näripea	53
Maydelli näitus. Hedvig Mäe	59
Ühisloome esimesed sammud —	
algatus «Eestlased Esimeses maailmasõjas». Maive Mürk	63
Balti arhiivide kohtumine 2013. Birgit Kibal	67
Eesti, Läti ja Venemaa arhiivide koostööprojekt «Piiriülene e-arhiiv». Kadri Tooming	69
Koostööprojekt Moldova riigiarhiiviga. Toivo Jullinen	73
Rahvuskaslaste programmi arhiiviprojektide konkurss 2013 ja 2014. Sigrit Mahla	75
Soome rahvusarhiivi ja Eesti rahvusarhiivi ühine hindamiseminar. Hanno Vares	79
Girona kongress. Indrek Kuuben	81
Tudengid jõuavad koju: Eesti-Poola arhiivikoostöö ja ühisprojektid. Tõnis Tärna	85
Autorid	88
Kronoloogia	89
Publikatsioonid	104
Statistika	106
Struktuur	108
Kontaktid	109

Priit Pirsko

Rahvusarhiiv 2013–2014

Iga riik ja iga rahvas vajab mälu ja arhiivi. Rahvusarhiivi ülesanne on tagada ühiskonna ajaline sidusus ja järjepidevus nii riigi- ja eraõiguslikus kui ka kultuurilises tähenduses. Arhiiv on sillaks minevikukogemuste ja tänapäevaste vajaduste vahel. See tähendab, et arhiiv teenib lahkunud põlvkondade õigust olla mäletatud ja tänaste inimeste huvi olla informeeritud.

Rahvusarhiivi vaade ei ole aga ainult möödanikku suunatud. Arhiivi üks tähtsamaid ülesandeid on teenindada tulevikupõlvkondi, säilitades infot, mis on oluline ka edaspidi, seda nii riigi kui ka rahva jätkusuutlikkuse vaatevinklist. Seepärast ongi arhivaaride kaitsepühakuks kahenäoline Janus — väravate ja uste, alguste ja lõppude, muutuste ja üleminekute jumal. Janus sümboliseerib üleminekut minevikust tulevikku, tema üks nägu vaatab ajas tagasi ja teine edasi.

Rahvusarhiivi 2013. ja 2014. aasta kulgesid teiselt ja edukalt, ilmselgelt arhiivijumala soosingu paistel. Sellesse aega jäi rahvusarhiivi ühe pikaajalise põhiprioriteedi – digitaalarhiivi rajamise — edukas lõpetamine. Aastatel 2009–2013 loodi digitaalarhiivi tarkvara, mille tulemusena valmis kolmes etapis rahvusvahelisele OAIS standardile vastav taristu. Tänu loodule sai võimalikuks digitaalse info vastuvõtmine ja pikaajaliselt säilitamine ning digitaalsele infole ligipääsu tagamine. Küll eraldi rahastatud projektina, aga siiski sisuliselt digitaalarhiivi jätkuarendusena, lõpetati 2014. aastal töö, mille tulemusel on rahvusarhiivi infosüsteemide andmed veebis leitavad aPeEAD XML vormingus. Niisiis võib tõdeda, et Eesti riigi jätkuvat pürgimust e-valitsemise suunas on rahvusarhiiv endiselt jõudsalt toetanud.

2013. ja 2014. aastal võeti osa ka mitmest nõudlikust rahvusvahelisest digitaalarhiivinduslikust projektist. Lõpusirgele jõudis kolm aastat kestnud projekt APEx, kus tegi koostööd ligi 30 Euroopa rahvusarhiivi. Projekti eesmärk oli luua ühtne juurdepääs Euroopa arhiiviainesele (peamiselt kirjeldustele, kuid võimalusel ka digitaalkoopiatele) ja arendada Euroopa arhiiviportaali. Projekti rahastati Euroopa Komisjoni programmist ICT-PSP (*Information and Communication Technologies Policy Support Programme*) ja projekti juhtpartner oli Hollandi rahvusarhiiv. Eesti juhtis projektis töopaketti «Veeb 2.0 ja kasutatavus» (*Web 2.0 and Usability*), mille peamine ülesanne oli testida tarkvaraarendusi, koostada ülevaade automaatse nimetuvastuse tööriistadest ning püsiidentifikaatorite ja linkandmete kesksest rakendamisest ning teha arhiiviportaali kasutusmugavuse uuring.

Projekti APEx lõppfaasis alustati tegevust uues europrojektis E-ARK (*European Archival Records and Knowledge Preservation*). Projekti eesmärk on rahvusarhiivide, teadusasutuste ja tarkvarafirmade koostööna luua ja võtta kasutusele üleeuroopaline digitaaldokumentide ja andmebaaside arhiveerimise metodoloogia ja lahendus. Projektis osaleb 16 partnerasutust Euroopa rahvusarhiivide, ülikoolide ja ettevõtete seast. Eesti rahvusarhiivi roll on koordineerida projekti tehniliselt ja juhtida töopaketti «Arhivaalide arhiivi üleandmine». Viimase käigus tehti parimate praktikate uuring ja valmistati ette ühtse SIP-vormingu ja andmete ekspordi nõuete loomist.

Kaasa on vaadeldava kahe aasta jooksul löödud veel mitmes teiseski rahvusvahelises koostöövormis. Siinkohal olgu nimetatud näiteks 2014. aastal lõppenud Eesti, Rootsi ja Islandi arhiivide ühisprojekt YEAH! (*You! Enhance Access to History*), mis tegeles avaandmete ja ühisloome põhimõtete rakendamisega arhiivinduses. Arhiiviainese kättesaadavuse parandamise ja kirjeldusinfo rikastamisega seonduvaid välisprojekte saab samuti esile tuua õige mitu. Näiteks arhiivikasutajatele suunatud Eesti, Läti ja Venemaa ühisprojekt «Piiriülene e-arhiiv» (*Cross Border E-archive*) tõi käbele sadu tuhandeid digikujutisi Peterburi kirikuraamatuist, samuti Tartu, Peterburi ja Riia kõrgkoolides õppinud üliõpilaste toimikuist. Kindlasti oli tähtis ka laevavrakkide uurimisprojekt SHIPWHER (*Shipwreck Heritage: Digitizing and Opening Access to Maritime History Sources*), mis avas mereajaloo uurijaile sadu aastaid peidetud teabe Läänemerel hukkunud laevade kohta. Koostöös Poola vabariigi riigiarhiiviga on aga digiteeritud ja kättesaadavaks tehtud tuhandeid arhivaale, mis on seotud nii kahe riigi ajaloo sõlmpunktide kui ka Tartu ülikooli rolliga Poola ühiskondliku ja teaduseliidi kasvatamisel 1830. aastatest kuni Esimese maailmasõjani.

Need ja paljud eelnevad arendused on kasvatanud rahvusarhiivi kasutajaskonda mitu korda suuremaks. 2013. aastal jõudis arhiivi külastuskordade arv absoluutse rekordini, ulatudes aasta lõikes 1,42 miljonini. Seda on koguni sada korda rohkem kui kümmeaastase eest ning mõistagi peitub niisuguse plahvatusliku kasvu taga üleminek

veebiteenustele. Üle 99% arhiivikülastustest toimub tänapäeval veebis ja seda enam kui saja riigi serverite kaudu.

Kui ajavahemikus 2013–2014 arendati lõviosa digitaalarhiivi tarkvarast, siis arhiivi järgmine esmatülesanne — rahvusarhiivi peahoone Noora rajamine — sai just neil aastatel oma õige hoo sisse. Rahvusarhiivi hoone teema on peaaegu sama vana kui Eesti riik. Aastal 1921, varsti pärast Vabadussõja lõppu, asutati Tartu ülikooli endisesse ühiselamuhoonesse rahvusarhiivi eelkäija Eesti Riigi Keskarhiiv. Samas aga nenditi, et keskse arhiivi paigutamine mittersobivatesse oludesse on ajutine sõjajärgne lahendus. Sellest ajast alates on arutelud sobivama hoone üle sisustanud järgnevaid aastakümneid kord ägedamal, kord leebemal moel. Tulevikku ümberkujundava põhimõttelise otsuse langetas Vabariigi Valitsus 91 aastat hiljem, 21. juunil 2012, mil riigi eelarve investeeringute kavasse, perioodiks 2013–2016, lülitati rahvusarhiivi peahoone rajamine.

Arusaadavalt muudab Noora valmimine rahvusarhiivi mitte üksnes välispidiselt, vaid suuresti ka seesmiselt. Kaasnevate organisatsiooniliste muutuste kaalumine on olnud fookuses just viimastel aastatel ja nende eesmärk on koondada senised struktuuriüksused rahvusarhiivi ühtse identiteedi taha. Selline suund on fikseeritud ka 2014. aastal kinnitatud dokumendis «Rahvusarhiivi arengusihid 2014–16», milles nimetatud eesmärgi saavutamiseks tuleb liikuda optimaalse plaani kaudu ideaalse kodumaise arhiivinduse suunas.

Senisest parem arhiivindus tähendab mõistagi paremaid teenuseid ja paremat kommunikatsiooni. Sestap on lõpetuseks rõõm tõdeda, et 2013. ja 2014. aastal oli rahvusarhiivi ühiskonnas näha ja kuulda enam kui iial varem. Plaanitud jõuline sisenemine sotsiaalmeediasse õnnestus: loodi arhiivi ajaveeb ja Twitteri konto ning ühendati Facebooki kontod. Samuti on tuhandeid vaatajaid kogunud rahvusarhiivi konto videoportaalil Youtube ja pildijagamiskeskkonnas Flickr. Kõige uuenduslikumaks ja põnevamaks algatuseks võib aga pidada esimest sihtotstarbelist ühisloome veebikeskkonda. Ühisloome projekti eesmärk on arhiiviallikatele tuginedes koguda kokku andmed Esimeses ilmasõjas osalenud eestlaste kohta. Kümned vabatahtlikud on alates projekti algusest sisestanud nädalas keskmiselt 1000–1500 kutsealuse andmeid, mistõttu võib eeldada, et 2016. aastaks on arhiivi käsutuses teave iga (ca 100 000) maailmasõjas käinud eestlase kohta.

Niisiis aastatel 2013 ja 2014 jätkati juba seatud sihtideni jõudmist, avardati arhivaalide valikut veebis ja suurenes arhiivi kasutajaskond. Need aastad rajasid piltlikult öeldes arhiivi uue peahoone vundamendi ning löid seega aluse veelgi jõulisemaks edasiliikumiseks. Janus võib oma jüngritega rahul olla.

Priit Pirsko

National Archives 2013–2014

Each state and each nation needs memory and archives. The objective of the National Archives is to ensure coherence and consistency in terms of time in the public, private and cultural context. An archives is a bridge between past experience and modern needs. It means that an archives serves the right of past generations to be remembered and the interest of today's people to be informed.

However, the view of the National Archives is not only directed to the past. One of the most important roles of the archives is to serve future generations by storing information that will continue to be important from the viewpoint of the sustainability of the state and the nation. Therefore, the double-faced Janus, the god of gates and doors, beginnings and endings, changes and transitions, is the patron saint of archivists. Janus symbolises a transition from the past to the future, his one face looking back in time and the other forward.

2013 and 2014 were busy and successful years for the National Archives, clearly under the protection of the god of archives. The National Archives successfully completed a long-term key priority — establishing digital archives. Between 2009 and 2013, digital archives software was created, as a result of which OAIS-compatible infrastructure was built in three stages. As a result, the acceptance, long-term storage of digital information and granting access to it became possible. As a separately funded project but nonetheless a follow-up development of the digital archives, in 2014 we completed work enabling National Archives information system data to be found online in apeEAD XML format. Thus, it can be concluded that the National Archives continued to support the continuing efforts of Estonia towards e-governance.

In 2013 and 2014, we also participated in multiple demanding international projects

related to digital archives. The three-year project APEX, a collaboration between 30 European national archives, reached its final stages. The aim of the project was to create a common access point to European archival material (mainly descriptions but also digital copies where possible) and to develop the European archives portal. The project was funded from the European Commission ICT-PSP programme (*Information and Communication Technologies Policy Support Programme*) and the lead partner of the project was the National Archives of the Netherlands. Estonia led the work package “Web 2.0 and Usability” in the project, the main objective of which was to test software developments, produce an overview of automatic name recognition tools and centralised implementation of permanent identifiers and link data and to conduct a usability survey of the archives portal.

At the final phase of the APEX project, work began in a new European project titled E-ARK (*European Archival Records and Knowledge Preservation*). The aim of the project is to create and adopt a pan-European digital document and database archival methodology and solution through collaboration between national archives, scientific institutions and software companies. 16 partners participate in the project among European national archives, universities and companies. The role of the National Archives of Estonia is to handle technical coordination of the project and to lead the work package “Transfer of Records to Archives”. In the course of the latter, a best practices study was conducted and the creation of common SIP format and data export requirements was prepared.

During the last two years we have also participated in several other international projects. Worth mentioning is for example the joint project of the archives of Estonia, Sweden and Iceland that concluded in 2014 titled YEAH! (*You! Enhance Access to History*), which addressed the application of principles of open data and joint authorship in the field of archives. There are also several international projects worth highlighting related to enhancement of access to archival materials and enrichment of descriptions. For instance, the joint project of Estonia, Latvia and Russia targeted to users of archives titled “Cross Border E-archive” introduced hundreds of thousands of digital images from the church records of St. Petersburg, as well as files of students who studied in the universities of Tartu, St. Petersburg and Riga. A notable project was also SHIPWHER (*Shipwreck Heritage: Digitizing and Opening Access to Maritime History Sources*), providing researchers of maritime history access to hundreds of years of hidden information about the shipwrecks of the Baltic Sea. In collaboration with the State Archives of Poland, thousands of records have been digitised and made available related to junctions in the histories of the two countries and the role of the University of Tartu in educating the Polish elite from 1830s until World War I.

These developments along with the many earlier ones have multiplied the user base of the National Archives. In 2013, the number of times the archives were used during the year reached a record of 1.42 million. It constitutes a hundred-fold increase compared to ten years ago and clearly such an explosive growth rate is attributable to the transition to

online services. Over 99% of the time archives are accessed online today, using the servers of more than a hundred countries.

Whereas in the 2013–2014 period, the majority of the digital archives software was developed, much progress was made on the next key objective — the building of the new headquarters of the National Archives called Noora. The subject of the National Archives building will soon be as old as the Estonian state. In 1921 soon after the end of the Estonian War of Independence, the predecessor of the National Archives was founded in the former dormitory of the University of Tartu. The housing of a central archives in unsuitable conditions was admitted to be a

temporary war-time solution. Since then, discussions of various magnitude about a more suitable building have been held. The Government of the Republic adopted the transformational decision in principle 91 years later on 21 June 2012 when the building of a headquarters of the National Archives was included in the plan of investments of the state budget for 2013–2016.

The subsequent two years were spent on preparation for the Noora construction. By the start of 2013, the Estonian Ministry of Education and Research and Riigi Kinnisvara (*State Real Estate Ltd*) AS had signed a letter of intent for conducting an architectural competition and design work. On 3 May 2013, AB Asum

OÜ was almost unanimously announced as the winner of the architectural competition and the design contract was awarded to that company. A work group comprising the best specialists of the National Archives participated actively in working out the space performance and in the following polishing of the draft project and the basic project. In parallel, task forces were launched to perform preparatory work for the careful relocation of records and the scope and schedule of the relocation in 2016–2017 was clarified. 3.5 million records accounting for 40% of the entire archival material stored in the National Archives must be relocated from four facilities in Tallinn, from Tartu, Rakvere, Haapsalu and Kuressaare.

The basic project of the Noora building was completed in October 2014. The subsequent international construction tender was awarded to YIT Ehitus AS at the price of 9,240,000 euros. On 19 December 2014, Riigi Kinnisvara AS and the successful tenderer entered into a construction contract whereby work will begin in January 2015 and the archives building will be completed in the spring of 2016. The total floor area of the 6-floor building is 10,708 m², of which storage space accounts for 5,800 m² — in total Noora will accommodate 43,000 shelf metres of records.

Understandably, the completion of Noora will not only transform the National Archives from the outside but also largely from the inside. Discussions over resulting organisational changes have been in focus in recent years and the aim is to consolidate the current structural units within a single identity of the National Archives. This aim was also included in the document titled “De-

velopment targets for the National Archives 2014–2016”, according to which an optimal plan must be leveraged to achieve ideal domestic archives.

An improved archives will obviously lead to better services and enhanced communication. Therefore, we are pleased to say that the National Archives was mentioned in the society in 2013 and 2014 more than even before. The planned aggressive entry into social media was successful: the archives blog and Twitter account were created and Facebook accounts were merged. The National Archives also has thousands of viewers on its accounts in Youtube and picture sharing website Flickr. However, the most innovative and exciting initiative is considered to be the first special-purpose crowdsourcing website. The aim of the crowdsourcing project is to collect data on the Estonians who were in World War I by using archival sources. Since the project started, dozens of volunteers have been entering the data of an average of 1,000–1,500 recruits per week, therefore it can be presumed that by the year 2016, the archives will have obtained data on every Estonian who took part in World War I (ca 100,000 people).

Hence, in 2013 and 2014, we continued to make progress towards our objectives, expanded the range of online records and increased the user base of the archives. These years were fundamental in establishing the new headquarters of the archives and thereby accelerated our progress. Janus can be satisfied with his disciples.

Tõlkinud EM Tõlge OÜ

Jaak Koiduaru, Indrek Kuuben

Noora

2013. ja 2014. aastal tegeleti rahvusarhiivi uue peahoone — Noora — ehituse sisulise ettevalmistamisega. 2013. aasta 11. veebruaril kuulutas Riigi Kinnisvara AS koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Tartu Linnavalitsusega välja Nooruse tänava arhiivihooone arhitektuurse lahenduse leidmiseks rahvusvahelise ideekonkursi. Konkursile laekus aprilli alguseks kümme võistlustööd. 3. mail 2013 kuulutati üsna suures üksmeeles hoone arhitektuurikonkursi võitjaks võistlustöö «a4», mille autor oli AB Asum OÜ. Pärast võitja väljakuulutamist sõlmisid Riigi Kinnisvara AS ja konkursi võitnud arhitektuuribüroo projekteerimislepingu.

Nii arhiivi ruumiprogrammi koostamises kui ka järgnenud eskiisprojekti lihvimises osales ka rahvusarhiivi parimatest asjatundjatest moodustatud töörühm. Selleks aga, et arhivaalide ümberpaigutamine sujus laitmatult, loodi rakkerühmad ning täpsustati aastatel 2016–2017 toimuva kolimise mahtu ja ajakava. Tallinna neljast arhiivihoidlast ning Tartu, Rakvere, Haapsalu ja Kuressaare arhiividest on vaja ümber paigutada 3,5 miljonit arhivaali ehk 40% kogu rahvusarhiivis säilitatavast ainesest.

2014. aastal olid ettevalmistuste peamiseks osaks projekteerimistööd ja põhiprojekti viimistlemine, milles osales aktiivselt ka rahvusarhiivi töörühm. Sellel ajal protokolliti 45 koosolekut ning spetsialistide ja rahvusarhiivi töötajate osavõtul toimusid lisaks veel mitmed koosolekud.

Senitehtud suuremad kulud

Krundi soetus: 416 479 €
Arhitektuurikonkurss: 31 200 €
Projekteerimine: 360 000 €

Noora tehnilised näitajad

Krundi (Nooruse tn 3) suurus: 13 599 m²
Arhiivihooned kasutusiga: 50 aastat
Korrused: 6
Üldpind: 10 708 m²
Maht: 50 000 m³
Hoidlapind: 5800 m²
Hoidlad: 26
Hoidlad mahutavad ca 43 000 riiulimeetrit

Arhiivihooned põhiprojekt valmis 2014. aasta oktoobriks ja 6. oktoobril kuulutas Riigi Kinnisvara AS Nooruse tänava arhiivihooned ehitustööde tegija leidmiseks välja rahvusvahelise riigihanke. Huvi hankel osalemise vastu oli suur ja 17. novembril 2014 esitasid oma pakkumused kümme ehitusfirmat. 28. novembril 2014 tunnistas Riigi Kinnisvara ASi juhatus edukaks YIT Ehitus ASi esitatud pakkumuse, mille summaks oli 9 240 000 eurot. 19. detsembril 2014 sõlmisid Riigi Kinnisvara AS ja hanke võitja lepingu, mille järgi pidi töödega alustatama 2015. aasta jaanuaris ning arhiivihooned valmima 2016. aasta kevadel.

Kõikide eelnevalt nimetatud tööde kõrval jätkati ka arhivaalide ümberpaigutamiseks vajalike ettevalmistustöödega, mille hulka kuuluvad näiteks digiteerimine, karpide, ümbriste, mappide hankimine ja logistika ettevalmistamine.

Kuldar Aas, Tõnis Tärna

Euroopa arhiiviportaali ja projekt APEx

Euroopa arhiiviportaali algusaastad — projekt APEnet

Idee Euroopa arhiivide ühisest juurdepääsukeskkonnast sai alguse juba 2008. aastal, mil mõned Euroopa rahvusarhiivid otsustasid pärast portaali Europeana¹ esimese versiooni valmimist alata järgmise projekti. Uue projekti eesmärk oli luua arhiiviainese kogumiseks, veebis kuvamiseks ja Europeanas esitamiseks sobiv keskkond. Euroopa Komisjon rahuldab projektitaotluse ning 2009. aasta jaanuaris algaski projekt APEnet (*Archives Portal Europe network*, www.apenet.eu), mille eesmärk oli luua esialgne versioon Euroopa arhiiviportaalist.

Projekti APEnet oli algselt kaasatud 12 Euroopa rahvusarhiivi ja Europeana, kuid hiljem koostööpartnerite arv suurenes. Eesti rahvusarhiiv ühines projektiga 2010. aastal. Pärast projekti lõppu 2012. aasta jaanuaris avalikustati Euroopa arhiiviportaali esimene versioon, millesse oli rohkem kui 14 miljoni kirjeldusüksusega panustanud 61 arhiiviasutust.

Kuid juba enne projekti APEnet lõppu oli selge, et valmiv portaal ei ole kindlasti veel teekonna lõpp ning töö peaks jätkuma. Nii otsustatigi Euroopa riigiarhivaaride kohtumisel 2011. aasta mais, et tuleb hakata koostama jätkuprojekti taotlust. Vastava taotlusega ühines 28 Euroopa rahvusarhiivi ning Austrias paiknev rahvusvaheline arhiiviuuringute keskus ICARUS. 2011. aasta augustis sai projektitaotlus, nimetusega APEx (*Archives Portal Europe network of eXcellence*), Euroopa Komisjonilt positiivse hinnangu ja tööga alustati 2012. aasta märtsis.

---

¹ History of Europeana – How did we get here? (<http://pro.europeana.eu/history>, kontrollitud 02.02.2015).

Projekti APEx eesmärgid

Projekti APEx eesmärk oli edasi arendada projektis APEnet alustatud. Esiteks oli vaja täiendada projekti APEnet käigus loodut, näiteks avalikku portaali, andmete portaali laadimise keskkonda (inglise keeles *dashboard*) ja tööriista andmete ettevalmistamiseks (inglise keeles *data preparation tool*), sest need olid projekti lõppedes pigem testkeskkonna staatuses. Juurde oli vaja leida koostööpartnereid, sest senini olid portaali oma andmeid üles laadinud vaid vähesed Euroopa arhiiviasutused. Neist vajakajäämistest tingituna seati projektile APEx eesmärgiks:

- § suurendada portaalis olevat informatsiooni hulka vähemalt üheksa korda (eesmärk 110 miljonit kirjeldusüksust);
- § suurendada portaali ühinenud arhiiviasutuste hulka (eesmärk 1600 arhiiviasutust);
- § täiendada arhiiviaine kirjeldamiseks ja portaali laadimiseks kasutatavat standardit EAD;
- § lisada portaali arhiiviasutuste ja -moodustajate kirjelduste laadimiseks ja avalikustamiseks tarvilik tugi (vastavalt standardid EAG ja EAC-CPF)²;
- § parandada portaali komponentide (avalik portaal, *dashboard*, *data preparation tool*) töökindlust ja kasutusmugavust;
- § lisada portaali andmete organiseerimiseks ja kasutamiseks vajalikke tööriistu (võimalus luua lingimärkmikke, isiklikke kollektsioone jne);
- § analüüsida uudseid meetodeid erinevate arhiiviasutuste kogude omavaheliseks seostamiseks ja taaskasutamiseks (mitmekeelne otsing, avaandmed, linkandmed jne).

2015. aasta veebruariks oldi töödega nii kaugel, et projekti võis õnnestunuks pidada. Kuna projekti esimesel aastal esines mõningaid administratiivseid ja tehnilisi probleeme, kulges arhiiviasutuste kaasamine ja arhiivikirjelduste avalikustamine plaanitust aeglasemas tempos. Mahajäämise kompenseerimiseks pikendas aga Euroopa Komisjon projekti ametlikku kestvust seitsme kuu võrra, andes sellega täiendavat aega asutuste kaasamiseks ja andmete portaali laadimiseks.

APEx ja rahvusarhiiv

Rahvusarhiivi peamine ülesanne projektis oli juhtida tööd neis valdkondades, mis kuulusid eespool nimetatud kolme viimase püstitatud eesmärgi alla: portaali töökindluse ja kasutusmugavuse tõstmine ning uudsete, kasutajatele suunatud vahendite ja tööriistade analüüsimine.

---

2 Euroopa arhiiviportaali toetatud standardite kirjeldused: <http://apex-project.eu/index.php/en/outcomes/standards> (kontrollitud 02.02.2015).

Portaali töökindluse tagamiseks loodi Eesti juhtimisel iseseisev meeskond, mille ülesanne oli kontrollida tehniliselt kõigi loodud tarkvaraliste lahenduste toimimist. Kahjuks ei olnud arendusmeeskond, mis koosnes peamiselt hispaanlastest, hollandlastest, sakslastest ja prantslastest, arenduse kvaliteedile erilist rõhku pannud ja seetõttu avastati eelkõige projekti esimesel aastal hulgaliselt vigu (ligi 20% esimesel aastal arendatust ei vastanud nõuetele). Töö käigus õnnestus aga olukorda väga palju parandada ning 2015. aasta veebruariks oli nii-öelda vigase koodi osakaal langenud 5% lähedale.

Portaali kasutusmugavuse tõstmise eest vastutas Eesti rahvusarhiiv üheskoos Saksa liiduarhiiviga. Selleks koguti kasutajatelt võimalikult palju tagasisidet: korraldati mitu veebipõhist küsitlust, intervjueriti arhivaare ja arhiivikasutajaid ning tehti portaali komponentide kasutamise prooviseansse. Saadud tagasiside analüüsi tulemusena formuleeriti üle 200 arendusettepaneku, millest üsna suur osa on ka juba praeguseks ellu rakendatud. Kõige suurema muutuse tegi läbi andmete portaali laadimise keskkond, sest vastavat tööprotsessi tehti palju lihtsamaks. Samuti täiendati märgatavalt abifunktsioone ja -tekste, tänu millele peaks portaal olema nii arhivaaridele kui ka kasutajatele lihtsamini mõistetav. Vähem tähtsad ei olnud ka muudatused portaali disainis ja ülesehituses, mille tulemusena on portaal nüüd paremini hoomatav ning seda on lihtsam kasutada nutiseadmetes ja vaegnägijatel.

Euroopa arhiiviportaal*

www.archivesportaleurope.eu

Andmed 872 asutuselt

18 602 arhiivimoodustajat

58 844 363 kirjeldustüksust

* Andmed on esitatud 02.02.2015 seisuga.

ARCHIVES PORTAL EUROPE

Logi sisse

Avaleht | Detailotsing | Kataloog | Huuvitavad dokumendid

Eesti

Tere tulemast Euroopa arhiiviportaali

Euroopa arhiiviportaal võimaldab juurdepääsu erinevate Euroopa riikide arhiivianessele ning arhiiviasutustele.

Võite otsida:

- 99 759 967 kirjeldustüksust
- 18 600 füüsilist ja digitaalset allikad
- 391 asutust

Ireland: Will of Private John Brady, October 1916

This document is from the Soldiers' Wills collection held by the National Archives of Ireland. Private John Brady served with the 1st Battalion, Royal Irish Rifles and died in action in France between 23-26 October 1916.

Mrs Byrne

Explore our topics:

- Arts
- Buildings
- Charters
- Esimese Maailmasõda
- GDR parties and trade ...
- Haridus
- Kultuur
- Kirjakeevus
- Maksud
- Municipal government
- Õiged
- Politiika
- Population censuses
- Sõjal
- Transport

View all our topics

Eesti juhtimisel analüüsiti kasutajatele suunatud tööriistu. Selleks kasutati arhiiviasutustes juba olemasolevaid ja rakendatud lahendusi, mille põhjal koostati projekti esimesel aastal nõuded arhiiviportaali täiendamiseks.³ Kuigi tehtud soovitusi ei jõutud täies mahus juurutada, on portaali registreerunud kasutajatel siiski praegu juba võimalik salvestada oma otsinguid, koostada lingimärkmikke ning rühmitada linke ja otsinguid temaatilistesse kollektsioonidesse. Samuti on kõigil kasutajatel võimalik otse portaalist anda arhiividele võimalike täienduste või kirjeldustes leiduvate vigade kohta tagasisidet.

Projekt APEx

www.apex-project.eu

Kestvus: 03.2012–02.2015, pikendatud kuni 10.2015

Partnereid projekti alguses kokku 29

27 Euroopa rahvusarhiivi

Rahvusvaheline arhiiviuuringute keskus ICARUS

Rahastamata partnerina Šveitsi liiduarhiiv

Projekti lõpuks kokku 31 rahastatud ja

1 rahastamata partner

Eelarve 5,5 miljonit eurot

(Euroopa Komisjonilt 4,4 miljonit eurot)

Projekti teises pooles keskendus sama meeskond uuemate ja keerukamate tehnoloogiate uurimisele. Nii otsiti rahvusarhiivi juhtimisel võimalusi andmete semantiliselt analüüsiks, automaattõlkeks, koha- ja isikunimedega märgendamiseks ning avalikustamiseks.⁴ Kuna tegu oli aga selliste valdkondadega, millega Euroopa arhiiviasutused varem väga kokku ei olnud puutunud, siis projektis osalejate jaoks oli töö olulisimaks väärtuseks uute teadmiste kogumine ja vahetamine. Kuigi lõpptulemusena leiti võimalused, kuidas neid tehnoloogiaid Euroopa arhiiviportaalil rakendada, siis realselt saab need kasutusele võtta ainult täiendava rahastuse tekkimisel pärast projekti APEx lõppu.

Tasub aga märkida, et Eesti arhiivikasutajal on juba praegu võimalik kogutud teadmistest osa saada, sest arhiivi infosüsteemile AIS uue kuju andmisel ning avaandmete portaali ja ühisloome keskkonna loomisel juhinduti suurel määral just projekti APEx käigus kogunenud teadmusest.

Kuid lisaks juba nimetatud ülesannete juhtimisele osales rahvusarhiiv veel mitmes teiseski projekti APEx tegevuses. Üks tähtsaim neist oli arhiivinduslike kirjeldusstandardite EAD, EAG ja EAC-CPF täiendamine ning praktikas rakendamine. Tänu sellele tekkis rahvusarhiivi töötajatel võimalus analüüsida ja võrrelda eri riikide kirjelduspraktikaid ning seeläbi täiendada ja laiendada enda oskusi ja teadmisi. Samuti on praeguseks arhiivi infosüsteemi AIS lisatud nimetatud standarditele vastavate andmete impordiks ja ekspordiks vajalik tugi.

3 Analüüs ja soovitus on kirjeldatud dokumendis «First Analysis Report: Applying Web 2.0 Solutions in Archival Applications» (http://www.apex-project.eu/images/docs/D61_Web20_In_Archival_Applications.pdf, kontrollitud 02.02.2015).

4 Kogutud informatsioon on leitav dokumendis «Second Analysis Report: Applying Web 2.0 Solutions in Archival Applications» (http://www.apex-project.eu/index.php/en/partner-area/shared-documents/doc_download/454-d6-6-second-analysis-report-applying-web-2-0-solutions-in-archival-applications, kontrollitud 02.02.2015).

Täna p evaks on Euroopa arhiiviportaali  les laaditud k ik rahvusarhiivi ja Tallinna linnaarhiivi avalikud arhiivikirjeldused ning eesti keelde on tõlgitud kasutajaliides. Nii on ka Eesti arhiiviaines nüüd otsitav ja leitav üleeuroopalises arhiivikontekstis ning info pakutavate teenuste kohta kättesaadav kogu Euroopat hõlmavalt arhiivikaardilt. Kindlasti toob arhiiviportaal juurde uusi kasutajaid, kes muidu teed Eesti allikateni leida ei oskakski.

Mis saab pärast projekti lõppu?

Suurem osa arendustegevustest lõppes projektis APEx 2015. aasta veebruaris. Ametlikult kestab projekt veel sama aasta oktoobrini, aga järelejäanud aeg on planeeritud peamiselt portaali täiendava sisu laadimiseks.

Kuid nagu juba eelnevalt tõdetud sai, oleks portaali vaja edasi arendada. Portaali igapäevane haldamine ja kasutajatugi vajavad aga tööjõudu ja rahastust. Seetõttu asutatigi oktoobris 2014 Euroopa Arhiiviportaali Sihtasutus (*Archives Portal Europe Foundation, APEF*),⁵ mille ülesanne on tagada liikmetasude abil portaali kestmine ja edasiarendamine ka pärast projektipõhise rahastamise lõppu. Kuigi rahvusarhiiv ei ole veel APEFiga liitunud, võib siiski loota, et projektidest APEnet ja APEx alguse saanud koostöö Euroopa arhiivide vahel jätkub ning meie arhivaaridel on ka tulevikus võimalik saada häid kogemusi ja uusi teadmisi.

5 <http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/news/continuity-archives-portal-europe-ensured> (kontrollitud 02.02.2015).

Helina Tennasilm, Liina Maadla

Kaks aastat veebipõhist tellimuste haldamist VAUs

Vajadus uurijate ja tellimuste haldamiseks mõeldud veebipõhise kliendikeskkonna järele tekkis kümmekond aastat tagasi. Aastail 2007–2008 toimus funktsionaalsuste analüüs ja kirjeldamine ning virtuaalne uurimissaal VAU (www.ra.ee/vau/) avanes 2009. aasta alguses. Klienditeeninduse jaoks kujutas VAU esimene versioon endast pigem abikeskkonda, kuhu oli koondatud e-teatmestu, e-sisu ja e-suhtlus.

Uus VAU

Uurijatele seondub uurimissaal ennekõike säilikuvarude ja koopiaamasinaga. Olgu digitaalkogu kui tahes mahukas ning andmebaase, juhiseid ja viiteid kui tahes palju, ei ole ükski uurimissaal ikkagi täiuslik seni, kuni pole võimalik säilikuid tellida ega neist koopiaid teha. Ehkki VAU on kasutusel olnud juba 2009. aasta algusest, tuli kõik tellimustega seonduv veel mitu aastat hiljemgi ikka veel korraldada meilitsi või paberil.

«Päris uurimissaali» mõõtmed sai VAU 2013. aasta alguses, mil keskkonnaga integreeriti e-tellimuste tarkvara. Nüüdsest saab kõiki uurijatellimusi esitada elektrooniliselt ning teenindusse kaasatud arhiivitöötajate (klienditeenindaja, juurdepääsutaotluste menetleja, fondihoidja, kopeerija) tegevused on koondatud ühe töövoona ühte süsteemi. Veel enam, tellimuste e-haldamine ei sidunud rolle ja töövooge üksnes arhiiviüksuse sees, vaid põimis üheks tervikuks ka rahvusarhiivi Tartu ja Tallinna uurimissaali.

VAU võimalused

Uus VAU avardas ja lihtsustas nii uurijate kui ka klienditeenindajate tööd. Nüüd saavad uurijad VAUs:

- ☞ esitada uurimissaalitellimusi, jälgida tellimuse staatust ja pikendada tähtaega;
- ☞ esitada paber- ja digitaalkoopiatellimusi, tasuta teenuse eest ja laadida alla koopiafaile;
- ☞ esitada juurdepääsutaotlusi ja volitusi ning anda digiallkirja;
- ☞ esitada kauglaenutustellimusi.

Klienditeenindajad saavad aga tänu VAUle:

- ☞ menetleda uurimissaalitellimusi;
- ☞ genereerida teenuse arvestust ja importida see raamatupidamissüsteemi;
- ☞ menetleda ja hallata juurdepääsutaotlusi ja -lubasid;
- ☞ moodustada ja hallata kauglaenutusakte;

- ☞ suhelda otse uurijaga (teavitada, tühistada, keelduda) ning kasutada automaatteavitust;
- ☞ hallata kliendi tagasisidet;
- ☞ koguda statistilisi andmeid tellimuste, uurijate ja külastuste kohta.

Igapäevane arhiivitöö ja klienditeenindajate vajadused hoiavad VAUd pidevas muutumises. Samuti arvestatakse alati kasutajate tähelepanekute ja kriitikaga, korrastatakse töövooge ning luuakse uusi võimalusi. Näiteks on VAU kahe aasta jooksul saanud paindlikumad otsingu- ja sorteerimisvõimalused, lihtsustatud on kontode haldamist ja müügiarvete importi ning on loodud võimalus edastada uurijaile hooajalisi teateid. Samuti pakub VAU väljavõtteid ja filtreid, et oleks võimalik koostada esinduslik valim kliendiküsitluste tegemiseks.

Sõbralikuma näo on VAU saanud ka uurija poolt vaadatuna. Juurdepääsutaotlused on digitaalselt allkirjastatavad ning nende juurde saab vajalikke dokumente üles laadida. Peamiselt välisuurijate soovil on VAUsse programmeeritud võimalus tasuda teenuse eest krediitkaardiga. Kõik need muudatused on saanud teoks tänu asjaolule, et VAU arendusmeeskond on rahvusarhiivi palgal ning arhivaaride ja digitaalarhiivi spetsialistide koostöö on vahetu ja üksteist toetav.

VAU mõju klienditeenindusele

Tänu VAUle sai tõeks ammu unistus. Nüüd on rahvusarhiivil ühtne kliendibaas ning igal uurijal üks konto, mis kehtib nii rahvusarhiivi digiteeritud allikate portaalis Saaga kui ka teistes, kohapeal olevates uurimissaalides. Samuti on arvestus uurijate, tellimuste ja külastuste üle ühetaoline ning jälgitav tervikuna ja üksuste kaupa. Klienditeeninduse statistika on aga igal hetkel vaadeldav ja võrreldav. Küllap pole vähem oluline seegi, et ühes süsteemis töötamine on liitnud tihedamalt rahvusarhiivi klienditeeninduspersonal.

Klienditeenindaja tööd on VAU hõlbustanud mitmel moel. Näiteks moodustatakse uurijateeninduse dokumendid otse VAUs ning need jäävad seotuks uurija konto, vastava tellimuse ja säilikuga. Kuna dokumente saab kiiresti sirvida ja võrrelda, on klienditeenindajatel lihtsam juurdepääsujuhtumeid lahendada. Säiliku teekonna etappide kaupa salvestamine aitab aga hoida selle liikumist kontrolli all ning annab senisest avaramad võimalused ajada «kadunud» säilikute jälgi. Mõistagi on drastiliselt vähenenud käsitsi tehtava töö osakaal — enam ei pea otsima säiliku asukohainfot ja täitma tüütuid asenduslehti, tänu millele jääb ära uurijate ja arhivaaride aastakümneid kestnud vaev.

Kui omal ajal tõstsid digiteeritud allikate portaali Saaga ja arhiivi infosüsteem AIS hüppeliselt huviliste arvu ja töid arhiivi uusi uurijaid, siis sama võib täheldada ka VAU puhul. Kuna klienditeenindajatel on süsteemis täidetud tellimusi lihtsam menetleda, on uurijatel neid ka lihtsam esitada. Seega on VAU toonud kaasa rohkem klientidega suhtlemist ning täpsustamist vajavaid tellimusi.

Kliendiküsitlus

2014. aasta kevadel käivitas majandus- ja kommunikatsiooniministeerium projekti «Valdkondade ülene avalike teenuste kohta tagasiside andmise toimemudel». See oli esimene katse rakendada ühtset mudelit ja metoodikat klienditagasiside küsimiseks ja tulemuste võrdlemiseks avalikus sektoris. Projektipartnerina tegi koostööd OÜ Recommender, kes võimaldas kahe kuu jooksul enda loodud soovitusindeksi keskkonda tasuta kasutada.

Rahvusrarhiivil olid pilootprojekti osalemiseks kõik nõutud eeldused: e-teenus VAU ja kliendid (uurijate andmed ja e-posti aadressid). Ennekoike aga kannustas küsitlust tagant soov teada saada, kas VAU on uurijatele mõistetav ja käepärane. 2014. aasta juunikuus korraldatigi kaks küsitlust.

Esimene küsitluse eesmärk oli uurida kauglaenutustellimuse esitamise ja teenuse kui sellise kohta. Küsimustik saadeti 136-le uurijale, kes 2014. aasta jaanuarist kuni sama aasta maini olid mistahes suunal seda teenust kasutanud. Vastas 52 inimest ehk 38,24% küsimustiku saanutest ja soovitusindeks oli 94%.

Teise küsitluse eesmärk oli välja selgitada digitaalkoopiate tellimise ja koopiasteenuse kvaliteet. Küsimustik saadeti 152-le uurijale, kes 2014. aasta jaanuarist kuni sama aasta maini olid kummaski (Tartu ja Tallinna) uurimissaalis nimetatud teenust kasutanud. Vastas 59 inimest ehk 38,82% küsimustiku saanutest ja soovitusindeks oli 76%.

Tagasisidet analüüsides selgus, et rahulolu kauglaenutusteenusega on väga kõrge. Kui millegi üle kurdeti, siis hinna ja tellimuste viibimise üle. Rahulolu koopiasteenusega oli mõõdukas. Digitaalkoopiate tellimise puhul ongi tegemist ühe keerukama skeemiga VAUs ning sageli polegi võimalik seda täisautomaatselt menetleda. Peamiselt jäigi uurijatele segaseks, kuidas kujuneb koopiaste tegelik formaat ja hind. Selle probleemi kõrvaldamisel on ja jääb oluline roll siiski klienditeenindajale ja vahetule suhtlemisele. Kuid juhtumite

Rahvusrarhiivi klienditeenindajate infoseminarist
osavõtjad Pihkva arhiivi ees oktoobris 2013.

detailne kirjeldus aitas näha neid kohti tellimuse esitamise teel, kus võiksid abiks olla asjakohane info ja täpsem sõnastus. Samuti leiti, et algajal uurijal on raske aru saada tellimuste esitamise käigust ja arhiivinduse terminoloogiast. Mõlema küsitluse puhul jäi kõlama üks ja sama mure — kuni esineb puudulikke ja vigaseid kirjeid AISis, esitatakse ka «valesid» tellimusi ja lisandub pettunud uurijaid.

Võib öelda, et pärast esimest küsitlust on VAUs rohkem vajalikku ja vähem mittevajalikku infot, abitekstid on organiseeritud uurija pilgu läbi ning automaatteavitus

vastab uurijate tegelikele vajadustele. Tagasiside analüüsi tulemusena loodi ka esimene ülerahvus-arhiiviline uurimissaali eeskiri.

Kuidas hindavad kasutajad VAUd võrreldes teiste avalike e-teenustega? Pilootprojekti osales 21 asutust üle Eesti ning tagasisidet küsiti 81 erineva e-teenuse kohta. Kuna kasutati sarnast soovitusindeksi metoodikat, siis projekti lõpp-aruandes arvutati ka asutusteülene soovitusindeksi tulemus. Keskmise soovitusindeksi oli 28%. Detailse ülevaate teenuste võrdlusest leiab majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi kodulehel olevast

aruandest (https://www.mkm.ee/sites/default/files/klienditagasiside_projekt.pdf).

Kui siiani on VAU olnud kasutusel klienditeeninduse keskpunktides (Tartus Liivi ja Tallinnas Madara uurimissaalis), siis tulevikus on plaanis kaasata ka regionaalsed üksused, mis samuti uurijate teenindamisega tegelevad. VAU üldine arengusiht on aga kujuneda kogu rahvusarhiivi klienditeenindust hõlmavaks keskkonnaks.

Uurimissaalikülastusi oli 2014. aastal **8936**,

veebikülastusi **469 370**.

Loodi **8361** uut uurijakontot ning esitati

47 204 säilikutellimust, koopiaid telliti

ühtekokku **5104** säilikust.

Arhiivitöötajad ise tegid **9495** siselaenutust.

Lauri Leht

Avaandmed arhiivis

Umbes viimasel viiel aastal on edumeelsem ja tehnoloogiliselt arenenum osa maailmast järjest rohkem rääkinud avaandmetest (inglise keeles *open data*). Internetitehnoloogia arenedes on aru saadud, et avaliku sektori loodud ja kogutud juurdepääsupiiranguteta andmed tuleks teha võimalikult mugavalt kättesaadavaks. Samuti tuleks anda erinevate valdkondade esindajatele võimalus neid andmeid omavahel kombineerides luua uusi väärtusi ja suurendada üldist demokraatlikku infovabadust. Euroopa Liidu avaliku sektori teabe direktiivi ja USA presidendi Barack Obama läbipaistva riigijuhimise memorandumi valguses jõudis 2012. aastal Eesti avaliku teabe seadusesse nõue, et alates 1. jaanuarist 2015 peavad andmekogudes olevad andmed olema masinloetaval kujul allalaaditavad. Sellest ajast alates on majandus- ja kommunikatsiooniministeerium toetanud IT struktuurivahendite voo- rudes avaandmete loomise projekte. Samuti koostas majandus- ja kommunikatsiooniministeerium 2014. aastal Eesti avaliku teabe masinloetava avalikustamise rohelise raamatu, milles antakse põhjalik ülevaade avaandmete kõigist aspektidest Eestis.

- * – andmed on veebist kättesaadavad
- ** – andmed on veebis struktureeritud kujul
- *** – andmed on veebis avalikus ja vabas failivormingus
- **** – andmetes olevaid objekte identifitseeritakse unikaalsete viidetega (URIdega)
- ***** – andmed on unikaalsete viidete (URIde) abil lingitud teiste andmetega

```
<?xml version="1.0" encoding="UTF-8"?>
<ead xmlns:xlink="http://www.w3.org/1999/xlink"
  xmlns:xsi="http://www.w3.org/2001/XMLSchema-instance"
  xmlns="urn:isbn:1-931666-22-9"
  xsi:schemaLocation="urn:isbn:1-931666-22-9 http://www.archivesportaleurope.eu/profiles/APEnet_EAD.
xsd http://www.w3.org/1999/xlink http://www.loc.gov/standards/xlink/xlink.xsd"
  audience="external">
  <eadheader countryencoding="iso3166-1" dateencoding="iso8601" langencoding="iso639-2b"
    repositoryencoding="iso15511"
    scriptencoding="iso15924"
    relatedencoding="MARC21">
    <eadid identifier="EE-RA_EAA.1448" countrycode="EE" mainagencycode="EE-RA" url="http://ais.
ra.ee/index.php?module=202&op=4&typ=2&kokku=1&id=200100001027">EAA.1448</
eadid>
    <filedesc>
      <titlestmt>
        <titleproper encodinganalog="245">Gustav Westberg</titleproper>
      </titlestmt>
    </filedesc>
    <revisiondesc>
      <change>
        <date/>
        <item>Converted_APE_EAD_version_1.1.3</item>
      </change>
    </revisiondesc>
  </eadheader>
  <archdesc level="fonds" type="inventory" encodinganalog="3.1.4"
    relatedencoding="ISAD(G)v2">
    <did>
      <unitid encodinganalog="3.1.1" type="call number">EAA.1448</unitid>
      <unitdate calendar="gregorian" era="ce" normal="1871-01-01/1901-12-31"
        encodinganalog="3.1.3">1871-1901</unitdate>
      <unittitle encodinganalog="3.1.2">Gustav Westberg</unittitle>
      <origination encodinganalog="3.2.1" label="final">
        <corpname> Gustav Westberg</corpname>
      </origination>
      <langmaterial encodinganalog="3.4.3">eesti</langmaterial>
      <repository>Rahvusarhiiv</repository>
    </did>
    <dsc type="othertype">
      <c level="fonds" id="d3e26" encodinganalog="3.1.4">
        <did>
          <unitid type="call number" encodinganalog="3.1.1">EAA.1448</unitid>
          <unitdate encodinganalog="3.1.3" era="ce" calendar="gregorian"
            normal="1871-01-01/1901-12-31">1871-1901</unitdate>
          <unittitle encodinganalog="3.1.2" type="est">Gustav Westberg</unittitle>
        </did>
        <c level="file" id="d3e34" encodinganalog="3.1.4">
          <did>
            <unitid type="call number" encodinganalog="3.1.1">EAA.1448.1.1</unitid>
            <unitdate encodinganalog="3.1.3" era="ce" calendar="gregorian"
              normal="1871-01-01/1901-12-31">1871-1901</unitdate>
            <unittitle encodinganalog="3.1.2" type="est">Grodno kubermangus asuvate G. Westbergile
kuuluvate jahu- ja villatööstuste rendi- ja muud lepingud, plaanid ja muud dokumendid ning kirjavahetus
Vene Tulekindlustusseltsiga, rentnik Meleškovski ja teistega tööstusele teostatud juurdeehituste ja remondi,
tulekindlustuse ning muis asjus. Grodno kubermangu kaart</unittitle>
          </did>
        </c>
      </c>
    </dsc>
  </archdesc>
</ead>
```

Avaandmed peavad olema taaskasutamist lubava litsentsiga ning nad klassifitseeritakse tärnide abil viide kategooriasse vastavalt andmete töötlemise mugavusele (mida rohkem tärne, seda mugavam).

Rahvusarhiivi andmebaasides on Eesti seadusandluse eesrindlikkuse ja infosüsteemide laialdase kasutuselevõtu tõttu väga palju avalikke andmeid. Kui paljudes riikides muutuvad arhiivides olevad materjalid avalikuks alles mitukümmend aastat peale loomist, siis Eesti avaliku teabe seaduse ja arhiiviseaduse põhimõtetest tulenevalt on kõik dokumendid ja arhivaalid tekkimise hetkest automaatselt avalikud. Seda välja arvatud juhul, kui neis on juurdepääsupiiranguga teavet (enamasti isikuandmed). Juba 2009. aastast alates on kõigi rahvusarhiivis olevate arhivaalide pealkirjad ja kirjeldusandmed sisestatud arhiivi infosüsteemi, kokku on praeguseks üle 8 miljoni säilitusüksuse. Neile on aasta-aastalt lisandunud filmide, helide, fotode, kaartide ja muude spetsiifilisemate säilikutüüpide kirjeldusandmed eriandmebaasides. Samas on arhiivikirjeldused oma struktuurilt ja seostelt andmebaaside vahel üpris keerulised. Seetõttu on arusaadav, et kuigi rahvusarhiiv asus arhiivinduslike avaandmete loomist mitme ühisprojekti raames uurima juba 2012. aastal, jõuti maksimaalse kvaliteediga ehk viie tärniga avaandmete avalikustamiseni alles 2014. aasta lõpus.

Esimene projekt, milles avaandmete loomist ja kasutamist uuriti, oli 2012.–2014. aastal Eesti, Rootsi ja Islandi arhiivide ühisprojekt YEAH!, mida rahastas Rootsi innovatsiooniasutus VINNOVA. Projekti eesmärk oli e-teenuste kaudu parandada kodanike juurdepääsu arhiivides olevale avalikule infole. Muuhulgas uuriti, kuidas saab kasutada ühisloomet arhiivide digitaalsete kogude ja kirjelduste parandamiseks ning millised on avaandmetena esitatud arhiivandmete kasutamise võimalused. Projekti praktilise lõpptulemusena valmisid igas riigis pilootrakendused. Eesti poolelt kaasati rahvusarhiiviga koostöösse rahvusraamatukogu. Mõlema asutuse geograafiliselt määratletud fotode ja postkaartide andmete põhjal valmis lihtne pilootarkvara (www.ra.ee/apps/yeah), mis kasutab ühises rakenduses kummagi asutuse RDF-kujul olevaid nii-öelda test-avaandmeid. Otsingu ühisosana on kasutatud Eesti kohanimesid.

Järgmine, mitmes mõttes mastaapsem koostööprojekt, kus tegeldi muu hulgas arhiivi kirjeldusandmete teatud tüüpi avaandmeteks tegemisega, oli Euroopa arhiiviportaali loomise projekt APEX (vt täpsemalt Kuldar Aasa ja Tõnis Tärna ühisartiklit). Selleks, et andmed oleksid Euroopa arhiiviportaali üles laaditud ühtlaselt, täiendati projekti käigus arhiivikirjeldusstandardit (EAD) ning loodi apeEAD XML vorming. Selles vormingus peavad kõikide Euroopa riikide arhiivide infosüsteemid oskama edaspidi andmeid väljastada. Andmed, mis on apeEAD kujul, on käsitletavad selliste avaandmetena, kus


```
<?xml version="1.0" encoding="UTF-8"?>
<rdf:RDF xmlns:rdf="http://www.w3.org/1999/02/22-rdf-syntax-ns#" xmlns:dc="http://dublincore.
org/documents/dcmi-terms/" xmlns:arch="http://purl.org/archival/vocab/arch" xmlns:rdfs="http://
www.w3.org/2000/01/rdf-schema#" xmlns:foaf="http://xmlns.com/foaf/0.1/" xmlns:skos="http://www.
w3.org/2008/05/skos" xmlns:dc_period="http://dublincore.org/documents/dcmi-period/">
  <rdf:Description rdf:about="http://opendata.ra.ee/du/60137f90add5">
    <dc:agent>Ajalooarhiiv</dc:agent>
    <arch:archive>Ajalooarhiiv</arch:archive>
    <dc:publisher>Ajalooarhiiv</dc:publisher>
    <rdfs:seeAlso rdf:resource="http://opendata.ra.ee/du/60137f90add5" dc:title="Gustav Westberg"/>
    <foaf:page rdf:resource="http://opendata.ra.ee/du/60137f90add5" dc:title="Gustav Westberg"/>
    <dc:identifier>EAA.1448</dc:identifier>
    <dc:title>Gustav Westberg</dc:title>
    <skos:prefLabel>Gustav Westberg</skos:prefLabel>
    <rdfs:label>Gustav Westberg</rdfs:label>
    <dc:created>2001.05.07 00:00:00</dc:created>
    <dc_period:start>1871.01.01 00:00:00</dc_period:start>
    <dc_period:start>1871.01.01 00:00:00</dc_period:start>
    <dc_period:end>1901.12.31 00:00:00</dc_period:end>
    <dc_period:end>1901.12.31 00:00:00</dc_period:end>
    <dc:extent>1 Säilikute arv</dc:extent>
    <dc:extent>1 Alalise säilitustähtajaga</dc:extent>
    <dc:extent>1 Säilikute arv</dc:extent>
    <dc:language>eesti</dc:language>
    <dc:LinguisticSystem>eesti</dc:LinguisticSystem>
    <dc:creator rdf:resource="http://opendata.ra.ee/ontology/person/gustav_westberg" dc:title=" Gustav
Westberg (?..?)"/>
    <foaf:maker rdf:resource="http://opendata.ra.ee/ontology/person/gustav_westberg" dc:title=" Gustav
Westberg (?..?)"/>
    <dc:subject rdf:resource="http://opendata.ra.ee/ontology/subjectarea/isikuarhiivid/w" dc:title="W"/>
  </rdf:Description>
</rdf:RDF>
```

```
<?xml version="1.0" encoding="UTF-8"?>
<rdf:RDF xmlns:rdf="http://www.w3.org/1999/02/22-rdf-syntax-ns#" xmlns:dc="http://dublincore.
org/documents/dcmi-terms/" xmlns:arch="http://purl.org/archival/vocab/arch" xmlns:rdfs="http://
www.w3.org/2000/01/rdf-schema#" xmlns:foaf="http://xmlns.com/foaf/0.1/" xmlns:skos="http://www.
w3.org/2008/05/skos" xmlns:dc_period="http://dublincore.org/documents/dcmi-period/">
  <rdf:Description rdf:about="http://opendata.ra.ee/du/34d61c44d67c">
    <dc:agent>Ajalooarhiiv</dc:agent>
    <arch:archive>Ajalooarhiiv</arch:archive>
    <dc:publisher>Ajalooarhiiv</dc:publisher>
    <rdfs:seeAlso rdf:resource="http://opendata.ra.ee/du/34d61c44d67c" dc:title="Карта Гродненской
Губернии"/>
    <foaf:page rdf:resource="http://opendata.ra.ee/du/34d61c44d67c" dc:title="Карта Гродненской
Губернии"/>
    <dc:IsPartOf rdf:resource="http://opendata.ra.ee/du/60137f90add5" dc:title=""/>
    <dc:identifier>EAA.1448.1.1</dc:identifier>
    <dc:title/>
    <skos:prefLabel/>
    <rdfs:label/>
    <dc:created>2001.04.19 19:37:19</dc:created>
    <dc_period:start>1871.01.01 00:00:00</dc_period:start>
    <dc_period:end>1901.12.31 00:00:00</dc_period:end>
    <dc:extent>1 Säilikute arv</dc:extent>
    <dc:language>eesti</dc:language>
    <dc:LinguisticSystem>eesti</dc:LinguisticSystem>
    <foaf:basedNear rdf:resource="http://opendata.ra.ee/ontology/location/valisriigid/euroopa/ida-euroopa/
valgevene" dc:title="Valgevene"/>
    <dc:subject rdf:resource="http://opendata.ra.ee/ontology/subjectarea/isikuarhiivid/w" dc:title="W"/>
  </rdf:Description>
</rdf:RDF>
```

andmetes olevatele objektidele viidatakse unikaalsete identifikaatoritega, aga andmeid ei ole otseselt lingitud teiste andmetega (ehk siis nelja tärniga avaandmed). Kõigi rahvusarhiivi andmetega apegEAD XML failid on avalikult kättesaadavad aadressil opendata.ra.ee. Ratsionaalsuse põhimõttest lähtudes on otsustatud edaspidi teistesse rahvusarhiivi portaalidesse edastada andmed apegEAD-vormingus, näiteks on nii toimitud valmivas Eesti e-varamu portaalis.

Kolmas projekt, mis oli otseselt pühendatud avaandmete loomisele ning mida rahastas struktuurifondi vahenditest majandus- ja kommunikatsiooniministeerium, kandis nime «Avatud arhiiv». Projekt jäi ajavahemikku 2013–2014 ja selle raames loodi rahvusarhiivi unikaalsete viidete (PURIde) süsteem. Sellel süsteemil tuginevad kõigist arhiivi infosüsteemides olevatest kirjeldusandmetest ja ontoloogiatest (perioodid, isikud, asutused, valdkonnad, ainese märksõnad ja kohanimed) loodud maksimaalse kvaliteediga ehk viie tärniga avaandmed RDF-failidena. Need andmed on avalikult kättesaadavad aadressil opendata.ra.ee.

Rahvusarhiivi veebilehel (opendata.ra.ee) olevad andmed on registreeritud Eesti avaandmete portaalis (opendata.riik.ee). Tänu sellele leiavad huvilised arhiivinduslikud avaandmed veebiavarusest vajadusel väga kiiresti üles. Rahvusarhiivi avaandmetes olevatele kirjeldusandmetele kehtib litsents CCo, mis lubab andmeid vabalt kasutada. Avaandmetes viidatud ainese digikujutistele kehtib aga litsents CC-BY-SA, mis lubab küll andmeid vabalt kasutada, kuid samas kohustab viitama algallikale ning määrab, et andmete kasutamise tulemusele peavad kehtima samad litsentsitingimused kui algandmetele.

Arhiivinduslikud avaandmed on valmis saanud eelkõige tehnilisest küljest, sest kolmandate isikute avaandmete kasutamise tulemusel loodud uut väärtust andvad rakendused ja projektid praegu veel puuduvad. Seda, kas avaandmete põhjal uue teadmuse loomine õnnestub ning kas erinevate valdkondade tänapäevaste ja arhiivinduslike avaandmete kombineerimine võimaldab luua ühiskonnale ka midagi kasulikku, näitab aeg. Rahvusarhiivile aga tähendab avaandmete kasutuselevõtt seda, et seni üksnes asutuse valduses olnud andmed väljuvad arhiivi kontrolli alt. Keerulisemaks muutub andmetes muudatuste tegemine ja küllap võib edaspidi leida veebist mitte päris viimase seisuga arhiivinduslikke andmeid. Kindlasti mõistavad kasutajad peagi, et kõige kvaliteetsemad andmed on alati ja jätkuvalt arhiivi andmebaasides.

Küll Niidassoo

Üldhindamisotsused — universaalsem hindamine

Makrohindamise teooria looja Terry Cook on tõdenud, et viimane asi, mida arhivaar peaks tegema dokumentide hindamisel, on dokumentide hindamine. See kummaliselt kõlav paradoks on tegelikult vaid osa tema pikemast lausest: «Strateegiline rõhuasetus funktsionaalsele kontekstile ongi see, miks makrohindamine väidab, et viimane asi, mida arhivaar peaks tegema dokumentide hindamisel, on dokumentide hindamine.» Nüüd vast ei tundugi see väide enam nii kummaline. Tegelikult näitab see tsitaat ilmekalt, et lause kontekstist väljarebitud sõnad kaotavad sageli oma algse mõtte. Kuid sama kehtib ka igasuguse muu teabehulga kohta.

Kuidas siis aga peaks dokumente hindama? See küsimus on olnud juba kaua aega arhiivindusteooria ja -praktika tulipunktis. Eriti just eelneval paaril aastakümnel, mil teabehulk on üha kiiremini mitmekordistumas, sest pidevalt uuenevad teabekandjad võimaldavad üha lihtsamalt määramatusse kogusesse küündivat teavet salvestada. Samas on aega ja inimesi sellest teabehulgast püsivat säilitamist vääriva osa välja selgitamiseks vähem. Sellises keerulises olukorras on arhiivide hindamistegevuse peamine eesmärk saavutada vähestest ressurssidest hoolimata parim tulemus. Siin on aga rahvusarhiiv astunud viimasel viiel-kuuel aastal väga edukaid samme.

Makrohindamise printsiipi (inglise keeles *macroappraisal*), mida esitati 1990. aastatel Kanadas ning mis on näiteks Saksamaal kasutusel vertikaalse-horisontaalse hindamisena (saksa keeles *vertikale und horizontale Bewertung*) ja mida Hollandis hakati rakendama projektis PIVOT, tunnustab ka praegune Eesti arhiiviseadus. Nendest põhimõtetest lähtuvalt on mitmetes riikides töötatud välja eriomased arhiiviväärtuse selgeks tegemise süsteemid. Eestis on seda nimetatud üldhindamiseks.

Hindamistegevuse arengujooned ja tulemused rahvusarhiivis

Makrohindamise peamine erinevus varem kasutatud arhiivinduslikust hindamisest on tähelepanu suunamine dokumendi sisult dokumendi loomise kontekstile, mistõttu on võimalik hinnata dokumendi arhiiviväärtuslikkust juba enne selle loomist. Erinevatelt tasanditelt vaadates on mingi dokumendi kontekst kas kitsam või laiem. Kõige kõrgemalt tasandilt vaadates peaks vaadeldav dokument olema üks teabekilluke terves meie praeguse ühiskonna teabeuniversumis. Dokumendil on alati looja ning kõige laiema konteksti, mille alusel on võimalik hinnata dokumendi väärtust, annab dokumendilooja koht ühiskonnas, täpsemalt tema tähtsus ja panus ühiskondlikes-ajaloolistes protsessides. Sellel kõrgemal makrotasandil on tehtud 30. detsembril 2011. aastal hindamisotsus nr 548, kus, võttes fookusesse avalikke ülesandeid täitvad asutused ja isikud, määrati kindlaks need dokumendiloojad, kelle tegevuse käigus võivad tekkida arhivaalid (arhiivimoodustajad). Nimetatud otsusega hinnati ära väga palju dokumente, millest aga ükski ei ole arhiiviväärtuslik. Ehk siis need asutused või isikud, kelle tegevuse käigus arhivaale ei teki, saavad oma dokumente sellesama hindamisotsuse alusel hävitada. Vaja oli/on aga välja selgitada arhiivimoodustajate dokumentide arhiiviväärtus ja ca 800 asutuses ükshaaval hindamine läbi viia oleks vägagi töömahukas ettevõtmine.

Dokumendi loomise konteksti järgmiseks tasandiks arhivaalide väljaselgitamisel on arhiivimoodustaja funktsioonid. Funktsioonipõhise üldhindamisega alustati juba enne kehtiva arhiiviseaduse jõustumist. Esimesed üldhindamisotsused käsitlesid asutuste tugifunktsioone ja hinnati kohalike omavalitsuste tugifunktsioonide dokumente (nr 633, 05.11.2007), finantsplaneerimise ja raamatupidamise arvestuse ning varade haldamise ja hoolduse dokumente (nr 53, 02.02.2010), infoallikate ja IT haldamise dokumente (nr 538, 23.12.2010) ning personalidokumente (nr 251, 05.05.2011).

Need otsused on säästnud palju aega ja tööd, sest arhivaalid selgitati välja selliste dokumentide hulgast, mida tekib tavaliselt väga palju ja millel on enamasti lühiajaline säilitustähtaeg. Mainitud otsused hõlmavad kõiki arhiivimoodustajaid ja need kehtivad nii juba loodud (personalidokumentide puhul alates 1945. aastast) kui ka loodavate dokumentide kohta.

Välja on selgitatud ka ühesuguseid põhifunktsioone täitvate arhiivimoodustajate dokumentide arhiiviväärtuslikkus. Praeguseks on sellised hindamisotsused valminud omavalitsuste (nr 27, 12.01.2011), kohalike omavalitsuste (nr 14, 09.02.2012), üldhariduskoolide ja kutseõppeasutuste (nr 90, 22.06.2012), esimese ja teise astme kohtute (nr 128, 26.11.2012), notarite (nr 12, 05.03.2013), vanglate (nr 32, 13.05.2014), maakondlike arenduskeskuste (nr 20, 15.04.2014) ja erakoolide (nr 80, 13.10.2014) dokumentide kohta. Peale selle on vormistatud üldhindamisotsused nende asutuste kohta, mis on varem tegutsenud iseseisva juriidilise asutusena, nagu näiteks päästekomissioonid, politseiprefektuurid, piirkondlikud pensioniametid ja haigekassad.

Notarite dokumentide hindamisotsusega selgitati välja arhivaalid kõikide notarite (aastal 2012 oli neid Eestis 97) dokumentide hulgast. Arhiiviväärtuslikuks tunnistati notarite koostatud tehingute tõestamiseks vajalikud testamendid ja lepingud koos asjassepuutuvate dokumentidega, pärimistoimikud ning ametitoimingute registreerimise andmed, mis asuvad e-notari keskkonnas hoitavates ametitegevuse raamatutes.

Kui vaadelda hinnatavate asutuste ülesandeid ja nende täitmisel tekkivaid dokumente ning võtta arvesse laiemat, avalikku administratiivset-halduslikku konteksti, siis on võimalik välistada korduvat või dubleerivat teavet. Taolise hindamisanalüüsi tulemusel võib jõuda järeldusele, et arhiivimoodustajate nimekirjas olevates asutustes arhiiviväärtuslikke dokumente ei loodagi. Näiteks võib tuua kolm 2014. aastal tehtud hindamisotsust. Kui tutvuti vanglate tegevuse käigus 1991. aastast alates tekkinud dokumentidega ja vaadeldi neid hindamiskriteeriumide valguses, jõuti otsusele, et nende väärtus seisneb ennekõike vangla tegevuse järjepidevuse tagamisel. Arhiiviväärtuslik on aga teave vanglate tegevust koordineerivas justiitsministeeriumis, kus koostatakse analüüse, uuringuid, mitmesuguseid aruandeid ja muud sarnast.

Sihtasutustena tegutsevate viieteistkümne maakondliku arenduskeskuse dokumentide hindamisel aga leiti, et need täidavad nõuandvat ja teenindavat rolli ning oluline info nende tegevusest kogutakse rahvusarhiivi maavalitsustest, kohalikest omavalitsustest, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutusest ja äriregistrist. Seega otsustati, et arenduskeskustes arhivaale ei looda ja need ei kuulu arhiivimoodustajate hulka.

Erakoolide õppe- ja kasvatuskorralduse dokumentide hindamine päädis otsusega, et arhiiviväärtuslikud on need erakoolide kohta kogutavad andmed, mis asuvad äriregistris, Eesti hariduse infosüsteemi kuuluvates õppeasutuste alamregistris ning õppekavade ja koolituslubade alamregistris.

Omaette rühma paigutuvad üldhindamisotsused, kus teatud kindla funktsiooni käigus tekkivad dokumendid hinnatakse korraga kõikide asjaga tegelevate arhiivimoodustajate juures. Hindajad peavad kõigepealt panema paika funktsioonide piirjooned ja dokumentide ajavahemiku, ehk siis selle, mis on hindamise objekt. Seejärel töötatakse läbi seadusandlusest lähtuv reeglistik, mis korraldab antud funktsiooni toimimist. Samuti on väga tähtis, et infot kogutakse otse dokumendi loojatelt. Kohtumised ministeeriumide, ametite ja teiste asutuste spetsialistidega on hindamisotsuse tegemisel äärmiselt vajalikud. Rahvusarhiivi hindamispoliitikas toodud põhimõtetest lähtuvalt analüüsitakse funktsiooni tähtsust ning seega kontekstist tulenevalt ka selle tegevuste dokumenteerimisel tekkiva teabe püsiva kultuurilise ja ajaloolise väärtuse olemasolu. Dokumendid on püsiva säilitamise seisukohalt seda väärtuslikumad, mida mõjukamad on funktsiooni täitmisega kaasnenud sündmused või muutused ühiskonnas.

Nõnda on kahel-kolmel viimasel aastal süvenetud rahvusarhiivis mitmetesse Eesti riigi jätkuva toimimise seisukohalt tähtsate funktsioonide teabeloome protsessidesse ja

dokumenteerimise korda. Olgu siinkohal ära toodud 2013. ja 2014. aasta hindamisotsused ja kokkuvõtlikult see osa dokumenteeritud teabest, mis lõpuks jäi hindamise sõelale kui püsi- vat säilitamist väärt. Riigikogus, riigikogu kantseleis ja ministeeriumides loodavate/saadavate õigusloome dokumentide hindamisotsuse (nr 77, 20.09.2013) alusel on arhiiviväärtuslikud: seadused, riigikogu otsused, Eesti välislepingud, ministrite määrused, seaduste, riigikogu otsuste, Eesti välislepingute ja ministrite määruste eelnõud ning õigusloomealased kirjavahetused, mis on seotud huvirühmade kaasamise, avaliku konsultatsiooni või muu sarnase teemaga.

Välisabi saamise ja kasutamise seotud dokumentide hindamisel (nr 85, 28.10.2013) anti arhiiviväärtus funktsiooni koordineerimise ja korraldamise kõrgemal tasandil loodavatele dokumentidele. Selliste dokumentide alla kuuluvad välisabi andja tehtud rahastamisotsused ja nende elluviimise kohta koostatud aruanded, auditeeriva asutuse koostatud auditeerimise aruanded, rahastamisotsuse elluviimise mõjude hindamise aruanded, juhtkomisjonide, seirekomisjonide ja meetmete rakendamise komisjonide protokollid, aastakoosolekute protokollid ning välisabi koordineerimisgrupi koosolekute protokollid. Peale selle kogutakse näidistena rakendusüksuses loodud projektitoimikuid. Rahvastiku toimingute dokumentide hindamisotsuses (nr 104, 28.11.2013) sedastati, et arhiiviväärtuslikud on kõik siseministeeriumis ja maa- valitsustes säilitatavad perekonnaseisutoimingute dokumendid aastatest 1926–1945, perekonnaseisuaktide 1. ja 2. eksemplar, perekirjad ja lisatoimetised ning rahvastikuregistrisse kantavad isikuandmed ja andmete registrisse kandmise alusdokumendid. Omandireformi käigus tekkinud dokumentide hulgast (nr 88, 27.11.2014) määrati arhiiviväärtus kahele väga mahukale sarjale: õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamise ja kompenseerimise toimikutele ning maa- üksuse juriidilistele toimikutele. Lisaks jõuavad rahvusarhiivi õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamise ja kompenseerimise protokollid ja otsused, mis tulevad maakonna-, linna- ja valla- komisjonidelt, õigustatud subjektide ning tagastatava ja kompenseeritava vara registri andmed ja ühismajandites põllumajandusreformi korraldamise dokumendid.

Mis tuleviku jaoks dokumentaalse mälu varasalvedesse varutud saab, see oleneb suu- resti hindamisel tehtud otsustest. Kindlasti saab öelda, et kui vaadata ümbritsevat tausta selgema pilguga, on võimalik valiku subjektiivsust vähendada ja rohkem ühiskonnas risti ja põiki jooksvate mõjujoontega arvestada. Üldhindamismeetodid on efektiivsemad ja universaalsemad kui mikrohindamise ehk siis dokumentide sisu järgi hindamise vahendid. Kuigi mikrotasand hindamisel siiski arvatavasti kunagi päriselt ei kao, paigutub ta oma õigele kohale — sinna, kus ta tõesti otstarbekaks osutub. Üldhindamisel tehtud edusamme tunnustades peab samal ajal aga teadvustama, et universaalsetel vahenditel võib pahatihti olla omadus jääda mõnel konkreetsel juhul halvasti toimivaks. Hindamisotsuse rakendamisel toob see kahtlemata edaspidi kogumistegevustes kaasa vajaduse teha tihedamat koostööd arhiivimoodustajatega.

Ruth Tiidor, Jaan Lehtaru

Konserveerimispraktikandid Tartus

Viimasel paaril aastal on rahvusarhiivi konserveerimisüksused saanud kodumaistele ja piiritagustele konserveerimiseriala üliõpilastele atraktiivseks praktikapaigaks. Tartu arhiivis on sellel ajavahemikul uusi kogemusi ja praktilisi oskusi omandanud kümme tulevast paberi- ja köitekonservaatorit.

Augustis 2012 saabus ajalooarhiivi aastasele praktikale Saksamaal gümnaasiumi lõpetanud Eesti juurtega neiu Merit Müller. Tema eesmärk oli saada siinsete konservaatorite juhendamisel mitmekülgne praktilise töö kogemus, sest Saksamaa kõrgkoolides on see paberikonserveerimise erialale sisseastumisel eeltingimuseks. Praktika vältel tutvus Merit arhiivi konserveerimis- ja säilitustegevusega, katsetas mitmeid eritüübiliste arhivaalide (käsikirjad, trükised, plaanid, kaardid jms) konserveerimismeetodeid, rakendas paberarhivaalide seisundihindamise metoodikat, õppis töötluste dokumenteerimist ning valmistas uusi säilitusköiteid ja arhiiviümbriseid. Tänu laiahaardelisele praktikaprogrammile said juhendamiskogemuse kõik ajalooarhiivi konservaatorid.

2013. aastal oli lisaks Meritile arhiivis praktilal ka kolm Eesti kõrgkoolides õppivat konserveerimiseriala tudengit. Üks kolmest oli Tartu Kõrgema Kunstikooli nahaeriala lõpetaja Eetel Puusepp, kes vormistas arhiivi paberikonserveatori Külleke Pihkva kaasjuhendamisel oma lõputöö teemal «Tuli ja paber. Vasallikohtu põlenud üriku konserveerimine». Töö praktilises osas oli vaja konserveerida arhiivile kuuluv vallakohtutoimik. Selleks oli vaja töödelda arhivaali põlemis- ja kuumakahjustusi ning välja selgitada aniliintindiga vormistatud käsikirjalehtede töötlemiseks sobiv

Praktikant **Silvia Kolly**
Berni Kunstiülikoolist

I was specifically looking for paper conservation workshops or institutions in Estonia. So I found the website of the National Archives which is also in English a good and informative site. The earlier projects you worked on sounded very interesting and after all it's a national institution, which usually has a good reputation.

It was useful to learn about tracing paper, which I had never treated before and to work on the binding of an atlas, both with great supervision. But it was also educational to see the structure of the Archives: how you all work together although you work in different places in Estonia and that the buildings are an important factor, too. So I'll keep in mind that different materials are separated (maps in Tartu, films in Rakvere if I remember well...) and the old buildings replaced.

And after all it was a great experience for me personally: I was taken so good care of and you all were so nice to me that Estonia will always be a wonderful memory!

märgmeetod (kapilaarfliisil pesemine). Töö lõppeesmärk oli muuta säilikut nii, et seda saaks füüsiliselt kasutada, sellelt saaks kätte kogu info ja seda oleks võimalik digiteerida.

Lisaks Eetelile oli arhiivis praktikal veel üks Tartu Kõrgema Kunstikooli lõpetaja — Katrin Mägi. Tema lõputöö teema oli «Raudgallustindi korrosiooni kahjustusega Eestimaa 1674. aasta pearaamatu konserveerimine». Katrinit juhendasid Tiia Nurmsalu ja Jaan Lehtaru. Lõputöös keskendus Katrin tindikorrosiooni olemuse selgitamisele, korrosioonikahjustusega dokumentide seisundianalüüsile, kahjustuse stabiliseerimisele (efektiivseimaks osutus kaltsiumfütaatmeetod) ning

Eetel Puusepp neutraliseerib vasallikohtu toimiku põlemiskahjustusega lehti Bookkeeper'i aerosooliga (EAA 863-1-3147).

arhivaali praktilisele konserveerimisele. Katrini diplomitöö valiti Tartu Kõrgema Kunstikooli ja Eesti Kunstiakadeemia viimase kümnendi parimate lõputööde hulka ja seda eksponeeriti 2013.–2014. aastal kahe kõrgkooli ühisnäitusel «Varjatud ja nähtav (*Hidden and visible*)» Eestis, Lätis ja Soomes.

2013. aasta kevadel osalesid Küllike Pihkva ja Jaan Lehtaru konsultantidena ka Eesti Kunstiakadeemia magistrandi Mariliis Vaksi magistritöö juhendamisel. Töö eesmärk oli lahendada Eesti Rahva Muuseumi kogudesse kuuluvate kohtukullide

konserveerimisprobleemid. Arhiivis restaureeriti ja konserveeriti kohtukullide üheks koostisosaks olnud pabermaterjalid. Eesti Rahva Muuseumisse tööle asunud Mariliisi magistritööd tunnustati 2013. aastal Eesti muuseumide aastaauhinnaga. Konserveeritud kohtukulle eksponeeriti muuseumi ja Tartu ringkonnakohtu koostöönäitusel «Kohtukull rahva meeles ja keeles». 2014. aastal tegid Mariliis ja Küllike Lätis toimunud Balti restauraatorite triennaalil kohtukullide konserveerimismudeli tutvustamiseks ühise stendiettekande.

Euroopa elukestva õppe programmi kõrghariduse allprogrammi Erasmus rahastusel olid 2013. aasta kolmel suvekuul Tartu ja Tallinna arhiivides praktilal Poolas, Toruńis asuva Mikołaj Koperniku ülikooli paberi- ja nahakonserveerimise eriala viimase kursuse tudengid Marta Cieplinska ja Bogna Górnaiak. Praktikantidel oli võimalus Sirje Vesi, Küllike Pihkva ja Eve Keeduse juhendamisel konserveerida erinevat tüüpi arhivaale, nagu

näiteks kalkakaarte, pärgamendiürikuid ja litograafilisi lehti. Peamiselt tegeleti kaartide digiteerimiseks ettevalmistamisega, mis iseenesest on suhteliselt lihtne ja piiratud ulatusega töö. Samuti tehti tutvumiskäike teistesse Eesti mäluasutuste konserveerimiskeskustesse ja -koolidesse: Tartu Ülikooli Kunstmuuseumisse, Tartu Kõrgemasse Kunstikooli, Eesti Rahva Muuseumisse, Kumusse, Ennistuskotta Kanut, rahvusraamatukokku ja Tallinna ülikooli akadeemilisse raamatukokku. Ajalooarhiivis korraldati poolataride osalusel avatud infoseminar, kus tutvustati raamatukogu- ja arhiivimaterjalide konserveerimise õppimis- ja praktiseerimisvõimalusi Poolas ja Eestis.

2014. aastal pakuti praktikavõimalust taas kahele Tartu Kõrgema Kunstikooli nahadisaini ja restaureerimise eriala viimaste kursuste tudengile. Üks tudengitest oli Karolin Kallas, keda juhendasid kahe nädala vältel Sirje Vesi, Maie Valkmaa, Küllike Pihkva, Koidu Laur, Heli Märtn ja Eve Keedus. Teise tudengi, Liis Turnauli, köitekonserveerimise praktika kestis kaks kuud ning tema juhendajateks olid Tiia Nurmsalu ja Eve Keedus.

Sama aasta juulis-augustis sooritas Tartu ja Tallinna arhiivis välispraktika Berni Kunstiülikooli teise kursuse üliõpilane Silvia Kolly, kes õppis juurde kalka- ja paberkaartide, graafiliste lehtede ja erinevate köidete konserveerimisoskusi. Ajalooarhiivis juhendasid teda Küllike Pihkva ja Tiia Nurmsalu. Samal ajal viibis rahvusarhiivis kahe nädala vältel praktilal Pariisis asuva kunsti- ja konserveerimiskõrgkooli Ecole de Condé lõpukursuse üliõpilane Marine Mazieres, keda juhendas kaartide ja plaanide konserveerimistöodes Küllike Pihkva.

Nii juhendatavatele kui ka juhendajatele on saadud kogemus olnud rõõmustavalt mitmekülgne, huvitav ja hariv. Seda kinnitab ka praktikast osavõtnute vastukaja.

Sirje Vesi (vasakul) juhendamas Merit Müllerit Keila-Joa mõisa kaardi konserveerimisel (EAA 854-4-144). Konserveeritud kaarti eksponeeriti Läänburgis näitusel «Sära ja viletsus. Baltikumi mõisate müüdid ja tegelikkus.»

Kalkakaartide konserveerimine kujunes Marine Mazieres'ile (vasakul) ja Silvia Kollyle uueks ja põnevaks väljakutseks.

Tartu Kõrgema Kunstikooli erialaõppejõud, pikaajalise töökogemusega paberi- ja kõitekonservaator Silli Peedosk:

Kõidete ja paberi restaureerimist on Tartu Kõrgemas Kunstikoolis (TKKK) õpetatud alates 2000. aastast. Algselt pakuti restaureerimistunde vaid väikeses mahus raamatukõitmise kursuse raames, kuid 2010. aastal lõpetasid juba esimesed kõidete ja paberi restaureerimisele spetsialiseerunud tudengid.

Kogu TKKK eksisteerimise ajal on kooli üheks heaks koostööpartneriks olnud ajalooarhiiv. Ennekoike on arhiiv olnud üliõpilaste suurepäraseks praktikakohaks, kus saadakse töökogemusi, tutvutakse töövahendite ja -võtetega, mida koolitundides pole võimalik kasutada, samuti saadakse meeskonnatöö kogemusi. Oleme märganud, kuidas peale praktikat hakkavad üliõpilased valitud erialasse palju tõsisemalt suhtuma ning muutuvad nõudlikumaks nii iseenda kui ka õppeprogrammide suhtes. Kool saab aga tänu tehtavale koostööle vajalikku tagasisidet ja täiendada seeläbi oma ainekavasid ning viia need vastavusse kutsesstandardi nõuetega ja tööturu vajadustega.

Praktikate osakaal restaureerimise õppekavas lähiaastatel suureneb, mistõttu loodame, et arhiivil on võimalik edaspidi üliõpilasi vastu võtta mitte üksnes suvel firmapraktika raames, vaid ka õppeaasta sees. See ilmselt tähendab, et praktikad muutuvad spetsiifilisemaks, hakates puudutama kitsamalt mingit konkreetset teemat.

Kuna ajalooarhiiv osaleb sageli suuremates säilitusalastes koostööprojektides, on kooli huviks võimalusel ka neisse üliõpilasi kaasata.

Praktikant **Marine Mazieres**
kõrgkoolist Ecole de Condé

This internship in the National Archives of Estonia in Tallinn and Tartu was very rewarding for me. Firstly, why did I choose to go there? Initially, I wanted just to go in a discreet country with an interesting story. So I sent several CV's especially to different Baltic countries and some of them answered me positively. Thanks to that, I had the honour to do some internships in different institutions: The Wroblewski Library of Sciences in Vilnius and The National Archives of Latvia in Riga. All those internships permitted me to learn different techniques and ways to restore and converse, but also to compare these methods with my Occidental technics.

During my stay in Tartu, I had the privilege to work with Madam Küllike Pihkva. With her, I discovered the tracing cloth and its restoration and conservation. It was for me a new support and I was very interested to work with it and to discover it more and more! In Tallinn with Madams Reet Randoja and Tulvi Turo, I also learned several bookbinding constructions, especially the one (created by Tulvi) without glue and adhesive. I also had the privilege to visit a very cute Ukrainian printing studio.

During my stay, thanks to my tutors, colleagues and thanks to the Estonian kindness, I discovered a wonderful country with an incredible history and culture and of course some new techniques in restoration and conservation which I have been using now since my return to France.

This period in Estonia, but also in the other Baltic countries, is for me one of the finest experience in my life!

Omalt poolt oleme kaalunud eriala hindamiste avalikuks muutmist, millest oleks omakorda võimalik osa võtta meie koostööpartneritel.

Rahvusarhiivi paberikonservaator Küllike Pihkva:

Praktiseeriv konservaator ei arene vaid kohapeal, nii-öelda paigal seistes, pigem vastupidi. Maailm on suur ja lai, kuid sealt vajalike teadmiste, kogemuste, kontaktide ja muu sarnase otsimiseks tuleb minna-olla kohapeal. Olgu see siis konverents, koolitus või lausa võimalus mõnes asutuses stažeerida. Kuna sellised võimalused on aga alati piiratud ja tavaliselt komplitseeritud ning igale poole nangunü ei jõuaks, ongi konservaatorile erialase uudishimu rahuldamiseks üsna tänuväärseks alternatiiviks mõnest väljaspool Eestit asuvast õppeasutusest pärit tudengitega oma igapäevasel töökohal koos töötamine.

Mõiste «parimad praktikad» iseenesest on ju üsnagi kompleksne mõiste, mille alla ei kuulu vaid teatud kindlate töövõtete omandamine ja harjutamine.

Juhendamisega seoses saab tõdeda, et vaeseks jäämist karta ei tasu. Iga kord endast midagi ära andes, saab alati mõne uue kogemuse, boonuse sageli ka mõne uue teadmise võrra rikkamaks. Aitäh neile koolitatud kenadele noortele inimestele – konservaatorimaimudele – selle eest!

Niisiis, alati, kui vähegi tahtmist on, saab seda erilist aega kasutada mõlemale poolele kasulikult. Tudeng töökohal tähendab, et maailm tuleb koju kätte!

Liisi Taimre

Rahvusarhiiv sotsiaalmeedias: esimesed viis aastat

Orkutist Facebookini

Rahvusarhiivi ajalugu sotsiaalmeedias ulatub praeguseks juba hingusele läinud suhtluskeskkonna Orkut aegadesse, sest just Orkutisse loodi 2010. aastal esimest korda toimunud arhiiviöö tutvustamiseks eraldi rühm. Samal ajal oli juba populaarsust kogumas ka suhtluskeskkond Facebook ja nii sai 2010. aastal loodud sinnagi eraldi kontod nii arhiiviööle kui ka riigiarhiivile. Toonase riigiarhiivi lehekülje eestvedaja Kristel Tammiku sõnul innustas lehte pidevalt täiendama Facebooki kasutajate positiivne vastukaja ja huvi arhiivimaterjalide vastu. Eriti populaarseks osutusid ajalooliste tähtpäevadega seotud postitused, milleks sobiva materjali leidmine pakkus põnevust lehe eestvedajatele endilegi.

Üheks edukamaks ettevõtmiseks riigiarhiivi Facebooki lehel võib pidada 2013. aastal Eesti Üliõpilaste Ehitusmaleva (EÜE) 50. aastapäeva puhul toimunud ühisloome aktsiooni, kus saadi endiste malevlaste abiga väärtuslikku teavet rohkem kui saja EÜE fondi kuulva foto kohta.

2012. aastal sai ka ajalooarhiiv oma Facebooki konto, mida hakkasid vedama Edith Eskor ja Tõnis Tärna. Sarnaselt riigiarhiivi lehele leidsid sealgi kajastust arhiivi kogud, üritused ja projektid, eelkõige aga tutvustati konto kaudu huvitavaid arhivaale ning edastati põnevaid fakte, mida allikatest päevakajaliste sündmuste kohta leiti. Riigi- ja ajalooarhiivi kontod kogusid aastate jooksul populaarsust ning mõlemal lehel oli lõpuks üle 1000

jälgija. 2014. aastal ühendati kaks kontot üheks rahvusrhiivi kontoks.

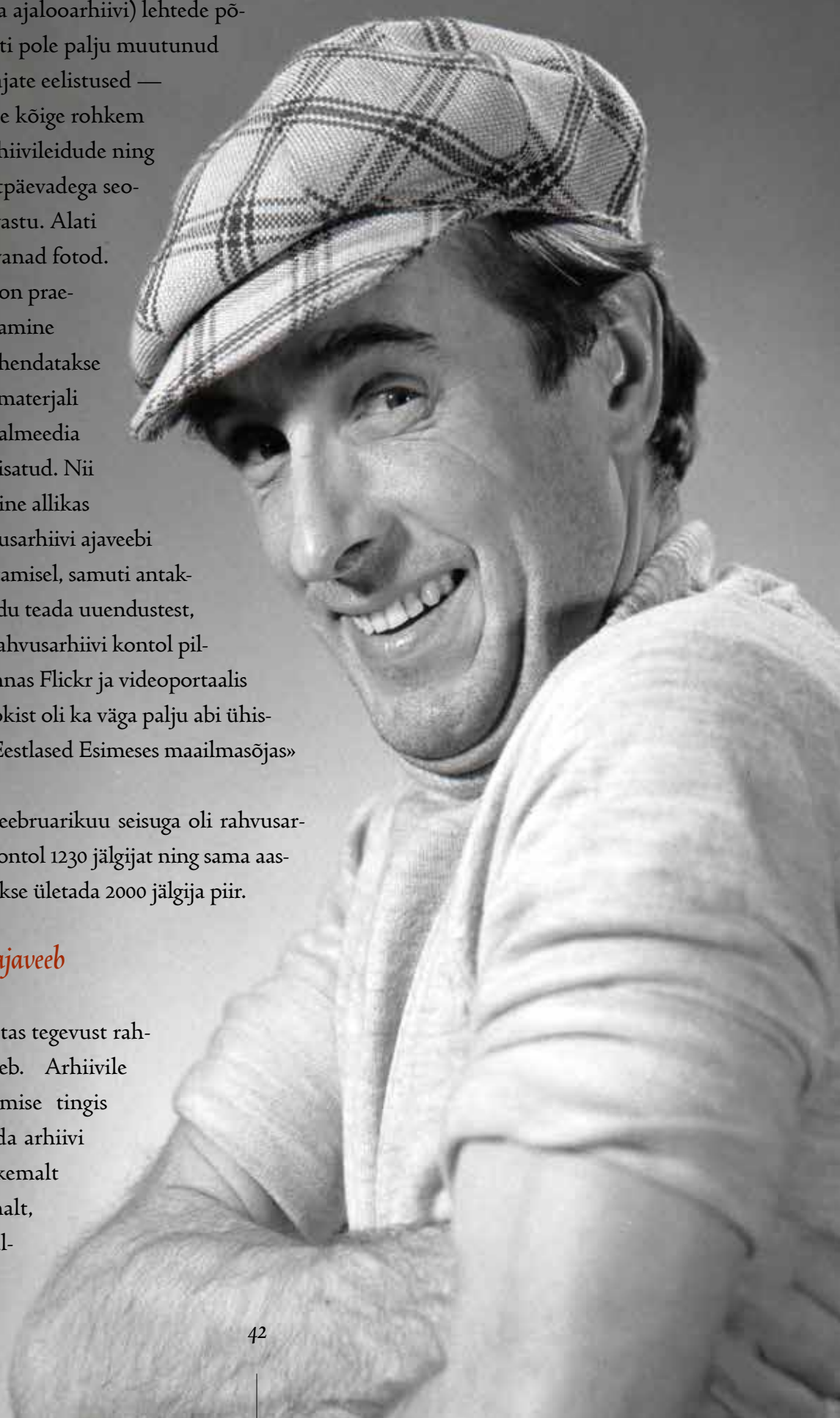
Rahvusrhiivi kontot hallates on järgitud tema eelkäijate (riigi- ja ajalooarhiivi) lehtede põhimõtteid. Samuti pole palju muutunud Facebooki kasutajate eelistused — jätkuvalt tuntakse kõige rohkem huvi põnevate arhiivileidude ning konkreetsete tähtpäevadega seotud materjalide vastu. Alati on populaarsed vanad fotod.

Facebookist on praeguseks saanud peamine keskkond, kus vahendatakse infot, millist uut materjali on teistesse sotsiaalmeedia keskkondadesse lisatud. Nii on Facebook oluline allikas iganädalaste rahvusrhiivi ajaveebi postituste tutvustamisel, samuti antakse Facebooki kaudu teada uuendustest, mida on tehtud rahvusrhiivi kontol pildivagamiskeskonnas Flickr ja videoportaalil Youtube. Facebookist oli ka väga palju abi ühisloome algatuse «Eestlased Esimeses maailmasõjas» tutvustamisel.

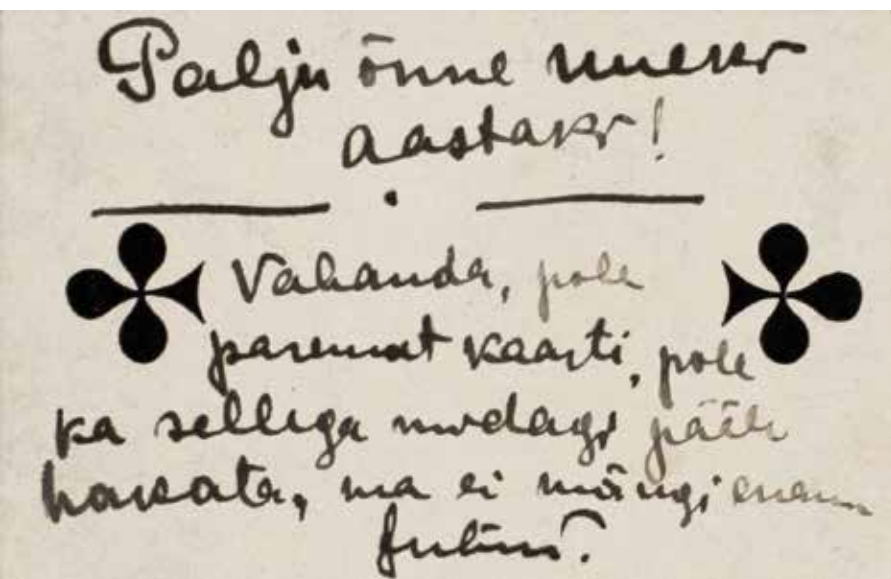
2015. aasta veebruarikuu seisuga oli rahvusrhiivi Facebooki kontol 1230 jälgijat ning sama aasta lõpuks loodetakse ületada 2000 jälgija piir.

Rahvusrhiivi ajaveeb

Märtsis 2014 alustas tegevust rahvusrhiivi ajaveeb. Arhiivile eraldi blogi loomise tingis vajadus tutvustada arhiivi tegemisi veidi pikemalt ja põhjalikumalt, kui seda võimal-

Vabadussõjas langenute mälestuspäeva ja pühade puhul tervitas rahvusrhiiv arhiivihuvilisi Facebooki kasutajaid vanale mängukaardile kirjutatud Julius Kuperjanovi uusaastasoovidega.
ERA 2124-2-540.

das aina rohkem visuaalsele materjalile ning paarilausele kommentaaridele orienteeritud Facebooki keskkond. Üheks suureks inspiratsiooniallikaks ja julgustust pakkuvaks eeskujuks oli mõned aastad varem alguse saanud Eesti Rahva Muuseumi ajaveeb.

Ajaveebipostitused ilmuvad tihedusega kord nädalas ning on jagatud mitmesse kategooriasse: fondi tutvustus, huvitav arhiivaal, foto, andmebaasid jne. Võrreldes kodulehtede ja pressiteadetega saab ajaveebis suhelda avalikkusega palju vabamas vormis. Mitme postituse alla on tekkinud kommentaariumis arutelu ning lugejate käest on saadud väärtuslikku lisateavet postituses jagatud fotode ja materjalide kohta.

Vaieldamatult populaarseim blogilugu on siiani olnud Lembit Ulfsaki lava- ja filmirolle tutvustav fotopostitus, mida vaadati juba esimese nädala jooksul pärast avaldamist ligi 7000 korral. Postitus ilmus mõned nädalad enne Ameerika filmiakadeemia auhindade pidulikkude galat, mille parima võõrkeelse filmi auhinna kandidaatide hulgas oli ka linatões «Mandariinid», peaosas Lembit Ulfsakiga. Kirjalikke materjale tutvustavatest postitustest on lugejatele siiani kõige rohkem huvi pakkunud lugu inimröövist Eesti-Vene piiril 1931. aasta detsembris. Sellegi loo avaldamisel mängis tähtsat rolli ajastus, sest lugu ilmus ajal, kui Eston Kohveri vahistamise teema täitis kõikide ajalehtede esikülgi.

Foto EÜE 50. aastapäeva puhul toimunud ühisloome kampaaniast. Arhiivi küsimus: Hetk EÜE-90 kokkutulekult (ERAF 9591-1-860-16). Kes on pildil ja mis üldse toimub? Esimene kommentaar: Kõie võistluse võitjad, allakirjutanu tegutses kaarjajana.

Eraldi esiletoomist väärib koostöö Eesti Televisiooni ajaloosaate «Ajavaod» meeskonnaga. Kuna nimetatud saates näidatakse väga palju rahvusarhiivi materjale, siis mõned päevad enne saate eetrisse minekut tutvustatakse huvitavamaid materjale ka meie ajaveebis. ETV jagab omalt poolt saate koduleheküljel infot rahvusarhiivi blogi kohta.

2015. aasta veebruarikuu seisuga oli rahvusarhiivi ajaveebis ilmunud 50 postitust ning blogi oli kokku vaadatud rohkem kui 23 000 korral. Rahvusarhiivi blogipostitused on aasta jooksul leidnud kajastust võrguentsüklopeedias Wikipedia, ajalehes Lääne Elu ja uudisteportaalis Delfi.

Teised sotsiaalmeediakanalid

Lisaks juba nimetatud sotsiaalmeediakanalitele on rahvusarhiiv esindatud veel Flickris, Twitteris ja Youtube'is. Pildijagamiskeskonnas Flickr on praegu ainus rahvusarhiivi konto, mis on suunatud ingliskeelsele kogukonnale (vt täpsemalt Sven Lepa artiklit). Suhtlusvõrgustikku Twitter kasutatakse hetkel peamiselt rahvusarhiivi ametliku info jagamise lisakanalina, kuid arvestades selle tõusvat populaarsust noorema põlvkonna hulgas, peab lähitulevikus võib-olla Twitterit senisest rohkem kasutama hakkama.

Rohkelt arengupotentsiaali on filmiarhiivi kogusid arvestades rahvusarhiivi Youtube'i kontol. Kõige huvitavam näide Youtube'is jagatud materjalist on 2014. aasta muuseumiööks kokku pandud rattaretke videod, mis tutvustavad Tallinnas asuvaid filmivõttepaiku. Marsruuti on nutiseadmete abiga võimalik läbida ka omal käel.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et rahvusarhiiv on napi viie aasta jooksul end sotsiaalmeedias hästi sisse seadnud ning järgneva viie aasta perspektiivis võib ennustada sotsiaalmeedia tähtsuse jätkuvat kasvu nii rahvusarhiivi tegemiste tutvustamisel kui ka avalikkusega suhtlemisel.

Sven Lepa

Rahvusarhiiv ja Flickr Commons

Tuntud pildijagamiskeskond Flickr alustas 2008. aastal koostööd Ameerika Ühendriikide Kongressi raamatukoguga, et viia ajaloolised pildikogud publikuni, kes muidu raamatukogu andmebaasideni ei pruugi jõuda. Teine koostöö põhjus oli soov teada saada, kuidas toimib sotsiaalmeedias kasutajate panustamine. Algsest katsest kasvas välja projekt «Commons», mis 2014. aasta lõpu seisuga koondas 98 asutust. Projekti liikmed on eeskätt Ameerika ja Euroopa mäluasutused, nende hulgas mitmed rahvusvaheliselt tuntud asutused, nagu Getty uurimisinstituut (*Getty Research Institute*), USA rahvusarhiiv ja Briti rahvusraamatukogu. Projektis osalejate seas on ka teiste valdkondade esindajaid, näiteks jagab oma fotoarhiivi USA riiklik kosmoseuuringute ja kosmonautika arendamise organisatsioon NASA. Arvukalt löövad projektis kaasa mitmed Skandinaavia riikide muuseumid, raamatukogud ja arhiivid. Eesti rahvusarhiiv sai Commonsi liikmeks juunis 2013 ja on sellega esimene ning siiani ainus liige Balti riikidest.

Flickr seab Commonsiga liitujatele reegleid minimaalselt. Liikmed on kohustatud kontole lisama ainult oma kogudest pärinevat materjali, mis peab vastama projekti litsentsile «No known copyright restrictions» ehk «Teadaolevaid autoriõiguste piiranguid pole». Täpsemalt tõlgendab iga liituja litsentsi vastavalt sellele, millises õigusruumis ta asub. Rahvusarhiivis võeti aluseks autoriõiguse seaduse § 20 lg 3, mis lubab mäluasutustel autoriõigusega kaitstud teoseid oma kogude tutvustamise eesmärgil kasutada.

Projektis Commons osalemist võib näha rahvusrhiivi esimese katsena haarata oma kogudega mitte ainult Eesti, vaid terve maailma ajaloo huvilisi. Visuaalne materjal on selleks kindlasti sobiv, sest pole ohtu keelebarjääri taha takerduda. Samuti kindlustab publiku huvi Flickr'i laialdane kasutatus ja Commonsi tuntus. Selleks aga, et jagatav info oleks kõikidele kasutajatele mõistetav, on rahvusrhiivi piltide kirjeldused nii eesti kui ka inglise keeles.

2014. aasta lõpu seisuga on rahvusrhiivi Flickr'i kontole üles laaditud 293 pilti, mis jagunevad 12 temaatilisse albumisse. Albumid on üles ehitatud ühe kogu paremikule, näiteks Eveline ja Guido von

Maydelli arhiivile, või sarnast teemat kajastavatele, eri kogudest pärit fotodele, nagu seda on üliõpilaskorporatsioonide arhiividest ja perekonnaarhiividest pärit rebasteatrite fotod. Flickris ei pea piirduma ainult fotodega, vaid võib kasutada ka muid visuaalseid materjale. Nii on näiteks üles laaditud Adam Johann von Krusensterni ümbermaailmareisil valminud joonistused.

Huvilised on rahvusrhiivi konto interneti avarustest edukalt üles leidnud. Keskmiselt on igat rahvusrhiivi pilti vaadatud 2150 korda ning 2014. aasta lõpuks oli rahvusrhiivi pilte vaadatud üle 630 000 korra. Enim tähelepanu (6799 vaatamist) on pälvinud koloreeritud foto Eveline von Maydellist, mis oli keskkonda üles laaditud juba enne seda, kui rahvusrhiiv ametlikult projektiga Commons liitunud oli. Kolme esimese kuu jooksul pärast üleslaadimist vaadatakse uusi fotosid umbes 700 korda. Ajapikku piltide vaadatavus küll väheneb, kuid ikkagi on ka ajaliselt kõige varem üleslaaditud igal kuu jätkuvalt umbes 50 uut imetlejat.

Flickr'i keskkonnas on sealse kogukonna kaasamiseks mitmeid võimalusi, ent kasutajate aktiivsus on sellest hoolimata tagasihoidlikuks jäänud. Kommentaare on kasutajad lisanud vähe ja needki on üldiselt emotsionaalset laadi.

Edmund Fischer tavarätiets ja kostiüümis.
EAA 1843-1-222, foto 173; EAA 1844-1-505, foto 11.

Harva lisatakse piltide kohta taustteavet. Ka fotodel kujutatut tuvastamisele ei ole Flickr'i keskkond väga kaasa aidanud, selles on rohkem abiks olnud suhtluskeskkond Facebook ja fotode infosüsteem Fotis. Üksikud aktiivsemad kasutajad on piltidele lisanud märksõnu, kuid nende ülevõtmist rahvusarhiivi enda infosüsteemidesse piirab asjaolu, et lisatud märksõnad on ingliskeelsed. Samas leitakse tänu märksõnadele Flickrist pilte rohkem üles. Kasutajad saavad muulgi moel kaasa lüüa, näiteks pilte lemmikuks märkida või kontosid järgima hakata. Rahvusarhiivi üleslaaditud fotodest on 76%-l vähemalt üks lemmikuks olemist näitav märg. Rahvusarhiivi kontot järgib 253 Flickr'i kasutajat.

Huvi rahvusarhiivi materjali vastu ületab Flickr'i enda piire. Mitmed rahvusarhiivi üleslaaditud pildid on edasi levinud blogidesse ja teistesse keskkondadesse, nagu Tumblr, Pinterest ja Wikipedia. Neli fotot raudteesilla ehitusest Pihkvas on olnud isegi ajendiks ühele Wikipedia artiklile. Fotode algne päritolu pole nende rännakute käigus üldjuhul kaduma läinud. Flickr'i kirjeldustes olevate linkide kaudu on leidnud uusi kasutajaid andmebaas Fotis.

Rahvusarhiivi osalemine Commonsis on tõmmanud rahvusarhiivi kogudele mitmete projektide tähelepanu. Näiteks soovis Stanfordini ülikool oma raudtee-alases projektis «Living with the Railroads» kasutada rahvusarhiivi fotosid Pihkva-Riia raudtee ehitusest. Samuti tundis rahvusarhiivi piltide vastu huvi dementsuse all kannatajatega tegelev heategevuslik organisatsioon Memory Box Network.

Pooleteise aastaga on rahvusarhiivi Flickr'i kontost saanud arvestatav väljund rahvusarhiivi kogude tutvustamisel. Seepärast väärib töö jätkamist ning ka järgnevatel aastatel võtab rahvusarhiiv projektist Commons kindlasti osa.

Ivi Tomingas

European Film Gateway projekt EFG1914

20. sajandi alguses puhkenud Esimene maailmasõda (1914–1918) mõjutas kogu sajandit ja tervet maailma, eriti Euroopat. Seetõttu kutsus Euroopa Komisjon ellu projekti EFG1914 (*European Film Gateway 1914*), mille abil koguti aastatel 2012–2014 viieteistkümne riigi 26st mäluasutusest kokku ning tehti portaalis European Film Gateway kättesaadavaks 660 tundi filme ning 5500 fotot, plakati ja muud Esimest maailmasõda puudutavat dokumenti. Rahvusrhiivi filmiarhiiv panustas kahe tunni liikuva pildi ja 2230 fotoga.

Portaalis EFG1914 (www.europeanfilmgateway.eu/content/efg1914-project) leidub lisaks filmikroonikatele ka Esimese maailmasõja teemalisi mängufilme. Huvitavate näidetena võib nimetada 1928. aastal valminud filmi Verduni lahingust («Verdun, visions d'histoire», režissöör Leon Poirer, 1928), saksa ekspressionismi näidet «Nerven» (režissöör Robert Reinert, 1919) või patsifistliku kallakuga «No Man's Land» (režissöör Victor Trivas, 1933). Vahva sõdur Šveijki austajatele on portaalis vaatamiseks 1956. aastal valminud tšehhi filmiversioon Jaroslav Hašeki menuromaanist. Portaalist saab materjali otsida märksõnadega varustatud teemade kaupa, alustades rindelõikudest ja sõjatehnikast ning lõpetades tolle aja eluoluga.

Esimene maailmasõda avaldas muu hulgas mõju ka filminduse arengule, sest tekkis ringvaate traditsioon ning filmist sai propagandavahend. Samuti pandi alus audiovisuaalarhiivindusele, sest just sõjakroonikaid talletades hakati eesotsas Briti Sõjamuuseumiga pöörama tähelepanu organiseeritud kogumisele ja säilitamisele. Mahult enam ongi

filmidega (sh kroonika, dokumentaal- ja mängufilmid) panustanud Briti Sõjamuuseum, Hollandi Filmi Instituut, Saksa Filmiinstituut ja Austria Filmimuuseum.

Rahvusarhiivi filmiarhiivis on Esimese maailmasõja kohta tehtud filme vähe ja Esimese maailmasõja ajal tehtud filme veelgi vähem. Sellest hoolimata lisati filmiarhiivi filmikogust portaali kaks tundi Johannes Pääsukese ülesvõetud etnograafilist materjali, sest projekti eesmärk oli mitte ainult sõja kajastamine, vaid ka Esimese maailmasõja ajal tehtud filmide näitamine. Portaali sai lisatud veel Pathé ringvaade, milles on näha Prantsuse, Austraalia ja USA vägede sõdureid, ning Theodor Lutsu film «Noored kotkad» (1927), mis ilmestab uute rahvusriikide sünni teemat.

Projekti eestvedajates äratas tähelepanu filmiarhiivi fotokogu. Kui enamasti on rahvuslikes filmiarhiivides põhirõhk mängufilmidel ja filmidega seonduvatel fotodel, siis meie filmiarhiivi mahukas fotokogu kajastab ajaloolisi sündmusi. Muidugi peab tunnistama, et nimetatud kogus olevad pildid kujutavad enamasti Saksa ja Vene armee relvastust ja sõjaväelasi ning puuduvad suuri lahinguid kajastavad fotod. Siinkohal võib tuua näiteks Eesti tuntud piltniku Karl Akeli tööd. Akel oli Vene 23. korpuse lennusalgas fotograaf ning see-

tõttu leiab albumitest A-108 ja A-6 tema tehtud fotosid lennukitest, lenduritest ning jahil ja kalal käivatest ohvitseridest. Samuti leiab piltide hulgast fotosid, mis sõjategevusega ei seostu, näiteks on kogus olemas üks humoorikas foto, kuhu on jäädvustatud naisteriietes poseerivad ohvitserid. Albumis A-21 on aga materjali Saksa väeosade eluolu kohta. Veel tasub esile tõsta Johann Ostrati kollektsiooni. Rindeohvitser Johann Ostrat tegeles hobi korras fotografeerimisega ja tema tehtud fotod on väga ilmekad, hoolimata sellest, et tolle aja kohmaka fototehnika tõttu sai teha ainult väga poseeritud pilte.

Enamik fotosid on pärit albumitest, mida pidi projekti tarvis skaneerima, kirjeldama ja märksõnadega varustama. Töö käigus tuli välja ka kaks albumit, mis võiksid huvi pakuda meie Läti kolleegidele, sest neis albumites olevad fotod on tehtud Jõululahingute ajal Läti territooriumil aastatel 1916–1917.

2014. aasta mais toimus Skopjes Rahvusvahelise Filmiarhiivide Liidu (*International Federation of Film Archives, FIAF*) aastakonverents, mis pühendati projekti EFG1914 tulemustele. Konverentsi raames linastati ühe nädala jooksul igal öhtul kolm tundi filme nii Euroopa, Jaapani kui ka USA filmiarhiivide kogudest. Eri maade filmiprogrammid ja filmide restaureerimisviisid andsid huvitava ja ülevaatliku pildi Esimese maailmasõja ainelistest filmikogudest ja tänapäeval kasutatavatest digiteerimistehnikatest.

Ka Rahvusarhiivi filmiarhiiv on Esimese maailmasõja teemat päevakorras hoidnud. 2014. aasta 18. veebruaril tutvustati projekti EFG1914 Tallinnas Kinomajas ja 26. veebruaril Tartus Elektriteatris ning tähistati saja aasta möödumist Eesti esimese mängufilmi «Karujaht Pärnumaal» esilinastusest. Samuti tutvustati ja näidati ühte huvitavat, projekti käigus ilmsiks tulnud leidu, nimelt avastati Hollandi audiovisuaalarhiivist kroonika, milles on näha Saksa vägede sissemarssimist Tartusse 1918. aastal.

Projekti EFG1914 kajastati ka ajakirjas Tuna, kus ilmus vastav fotonurk, ning fotonäitusel «Esimene maailmasõda EFG1914 portaalis», mis avati rahvusarhiivi Maneeži galeriis 12. septembril 2014. Kuna fotosid mahtus näitusele vaid 30, siis asjast huvitatutel on võimalik pilte fotode andmebaasist Fotis ja projekti EFG1914 portaalist edasi vaadata.

Nii suures rahvusvahelises projektis ei olnud filmiarhiiv varem osalenud ja seetõttu võib saadud kogemust pidada hindamatuks. Tänu projektile sai suur hulk fotosid digiteeritud ja kirjeldatud ning andmebaasis Fotis nähtavaks tehtud.

Projekti EFG1914 Eesti-poolne juht oli Ivi Tomingas. Suured tänusõnad projektis osalenud kolleegidele Gerli Rebasele, Mairold Kausile, Pearu Trambergile ja Aigi Bremsele.

Kaader filmist «Lauluv rahvas»:
enne ja pärast restaureerimist.

«Karijalale heli tahal» võidutöö «Mõmm» autor
Taavi Kerikmäe musitseerib taksofonil.

Eva Näripea

Audiovisuaalkillud *anno* 2014

2014. aastal möödus sajand Eesti esimeseks mängufilmiks peetava ekraaniteose «Karujaht Pärnumaal» esilinastusest. Eesti filmi varalahkunud «vanaisa» Johannes Pääsukese vändatud «esimene pääsuke» lasti lendu Tartu kinos Ideal 26. veebruaril 1914 (ukj). Juubeliaasta vääriliseks tähistamiseks toimusid pidulikud linastused Tallinnas Kinomajas ja Tartus Elektriteatris. Juubeliaasta puhul kuulutas filmiarhiiv ka välja avaliku võistluse «Karujahile heli taha!».

Kuna heli on äärmiselt võimas väljendusvahend, mis suudab pildi sõna otseses mõttes elama panna, andis helikujunduse võistlus filmi- ja muusikahuvilistele võimaluse film omamoodi taasluua, lisada sellele uusi tõlgenduskihte ja vaatenurki. Konkursile laekus kümme reglemendi tingimustele vastavat heliteost. Anonüümselt esitatud võistlustöid hinnates valisid filmikriitik Tristan Priimägi, helilooja Märt-Matis Lill ja Rahvusarhiivi filmiarhiivi direktor Eva Näripea üsna üksmeelselt peapreemia laureaadiks Taavi Kerikmäe heliriba «Mömm», mis paistis silma unikaalsuse ja eksperimentaalse helikeele julge kasutuse poolest. Välja anti ka ergutuspreemia, mis läks ajalukku vaatavale ja filmi tragikoomilist olemust hästi tabavale «Akadeemiale» (autor Are Jaama). Filmiarhiivi töötajad valisid oma lemmikuks tänapäevase lähenemise ja diskreetse väljenduslaadiga «Divisi» (autor Ardo Ran Varres). Huvitava kokkusattumusena olgu märgitud, et Ardo Ran Varresele oli see juba teine kord «Karujahti» helindada, esimest korda tegi ta seda 2005. aastal.

Kõiki nimetatud töid iseloomustas tundlik suhestumine filmi tegevustiku, meeleolude ja visuaalsete rütmidega, samuti kõlapildi läbitöötatus ja professionaalne esitus. Kõigi kolme muusikalise tõlgenduse esmaettekannet toimus 30. septembril Tallinna Kinomajas.

Kui «Karujahi» helikonkursi eesmärk oli ergutada publiku meeli, siis 2014. aasta 16. mail toimunud järjekordsel muuseumiööl «Öös on tähti» oli kino- ja ajaloohuvilistel võimalus filmiarhiivi abil virgutada ka oma keha. Seda seepärast, et filmiarhiiv korraldas märkimisväärset menu saavutanud jalgrattamatka, mille jooksul külastati mitmeid Tallinnas asuvaid võttepaiku. Matk algas Rotermanni kvartalis ning jätkus kesk- ja vanalinnas, Kalamajas ja Pelgulinnas asuvate võttepaikade tutvustamisega. Matka lõpp-punkt oli Risku tänava filmiarhiivi hoone. Pärast sõitu ootas rattureid ja teisi muuseumiöölisi värskendav jook ning mitmekesine meelelahutuslik ja hariv programm. Näha sai erinäitust eesti filmitähtedest, filmiprogramme kodu- ja välismaistest filmistaaridest ja osaleda Eesti filmimuusika teemalisel viktoriinil. Avatud oli laste töötuba ja muidugi toimusid alati populaarsed majaekskursioonid. Ühtekokku külastas sel sumedal kevadõhtul filmiarhiivi rohkem kui 200 inimest. Omamoodi iseseisvat elu elab edasi rattaretk, sest rahvusarhiivi Youtube'i kanalile on üles laaditud klipid matka käigus külastatud võttepaikadest ja neis kohtades vändatud filmidest.

2014. aastal jätkus ka DVDde väljaandmise traditsioon. Esiteks jõudsid kogumiku «Tallinn enne ja nüüd» teise väljaandena publiku ette valitud kaadrid, mis olid filmilindile võetud ajavahemikul 1945–1961. Nimetatud kaadrid projitseerisid Tallinna nii iseäranis õõnsalt, kuid ka kõnekalt stalinistlikus võtmes («Nõukogude Eesti» ringvaated 1940. aastaist), õige pisut taltunumalt, ent ikkagi silmatorkavalt propagandistlikul moel («Vana Tallinn», 1958; «Prisket tuult», 1961), kui ka ajaloo- ja arhitektuuritundliku filmiamatööri, sõjajärgse Tallinna peaarhitekti Voldemar Tippi pilgu läbi («Tallinna peamagistraalid», 1957). Muu hulgas plaadile jõudnud 1947. aasta XII üldlaulupidu jäädvustav «Nõukogude Eesti» temaatiline ringvaade toimib seejuures ühenduslülina filmiarhiivis 2009. aastal publitseeritud DVD «Laulud nüüd lähevad kaunimal kõlal... Kroonikafilmid laulupidudest 1913–1938» ning 2014. aastal digitaalselt restaureeritud ja DVD-l välja antud dokumentaalfilmi «Laulev rahvas» (1947) vahel. XXVI laulu- ja XIX tantsupeo toimumise eel oma kunagises värvilises täisilus taas vaatajateni jõudnud «Laulev rahvas» esindab aga üht üha harvemat, ent seda põnevamat juhtumit, mil arhiiviriigileitakse vahepeal juba lootusetult kadunuks peetud ainek. Algselt mustvalgena plaanitud, ent Moskva otsusel siiski värvilisena teostatud «Laulva rahva» esimene värviline tiraaž tunnistati praagiks ning 1973. aastal jõudsid filmiarhiivi selle mustvalged materjalid (duubelpositiiv, duubelnegatiiv ja positiiv). Korraliste konserveerimistöõde käigus avastati 2012. aastal, et lisaks seni arvatule leidub filmiarhiivis ka ilmselt 1970. aastail tehtud värviline positiivkoopia. Algusest peale ebaühtlase pildikvaliteedi tõttu oli «Laulva rahva» värviversiooni digitaalne restaureerimine vaevarikas ja aeganõudev protsess, kuid — nagu tulemus näitab — meie tubli restaatori osavate käte all sugugi mitte ületamatult raske ülesanne.

UNESCO rahvusvaheline audiovisuaalse pärandi päev andis veel ühe põhjuse linna-ruumi sekkuda. 27. oktoobril said kõik huvilised Vabaduse väljaku ekraanilt näha filmiarhiivi kogudest pärit Tallinna-ainelisi dokumentaal- ja kroonikakaadreid. Filmipärandi päeva puhul hõigati välja ka võimalus, et kõik üldhariduskoolid võiksid filmiarhiivi külas-

Pearu Tramborg tutvustab
koolilastele filmiarhiivi.

tada. See üleskutse osutus ootamatult menukaks, sest aasta lõpukuudel käis filmiarhiivis ekskursioonidel ligi 700 koolilast.

Vähempiduse, ent mitte vähem olulise saavutusena saab tõdeda, et suur osa filmide algmaterjale ja tagatiskoopiaid asub nüüd ideaalilähedastes tingimustes Rakvere moodsas hoidlas ühe katuse all. Üksiti teeb see plaanitavate mastaapsete digiteerimisprojektide logistika edaspidi märksa hõlpsamaks.

Tegudeküllane 2014. aasta lõppes filmiarhiivi jaoks iseäranis põrutava ja tõtt-öelda kogu Eesti filmiajaloo senist paradigmat kõigutava uudisega. Nimelt on Moskva Gosfilmofondi kogudest päevavalgele tulnud lühimängufilm «Laenatud naine», mis valmis Tallinnas Estonia teatri näitlejate (Paul Pinna, Aleksander Trilljärv, Alfred Sällik, Betty Kuuskemaa) osavõtul millalgi ajavahemikus 1910–1913. Loodame, et järgmises rahvusarhiivi kaheaastaraamatus on sellest põhjust juba pikemalt rääkida.

Handwritten signature

Hedvig Mäe

Maydelli näitus

2012. aastal pöördus Juta Kivimäe Eesti Kunstimuuseumist Rahvusarhiivi poole palvega deponeerida 2014. aastal toimuva näituse tarvis Eveline von Maydelli käärilõiked. Kuna sarnane mõte oli mõnda aega juba ka arhivaaride seas ringelnud, siis peale lühikest arutelu otsustatigi koostöönäituse kasuks. Selle tulemusena avati 2014. aasta märtsis näitus «Eveline von Maydell. Mustvalge maailm».

Eveline Adelheid von Maydell (1890–1962) oli Eesti juurtega baltisaksa aadlidaam. Kuigi ta oli sündinud Teheranis, kasvanud Beirutis, elanud Eestis, Poolas ja Saksamaal, töötanud USAs ning veetnud eluõhtu Portugalis, jäi Eesti talle alati südamelähedaseks. 1930ndate lõpul soovis ta taas Tallinnasse kodu rajada, kuid sõjasündmuste tõttu ei saanud see võimalikuks. 1940. aasta augustis põgenes Eveline Eestist, jättes maha oma teosed, ülikkaliku fotokogu ja perekonna dokumendid, mis on praegu hoiul rahvusarhiivis.

Eveline ja Guido von Maydelli arhiivis (ERA 1298) on tallel peaaegu tuhat filigraanselt lõigatud varipilti, mis kujutavad tuntud teadlasi, poliitikuid, artiste ja seltskonnadaame ning arvukalt lapsi ja lemmikloomi. Eveline on ilmestanud oma pildimaailma interjööridetailide ja ajastuomaste fragmentidega.

Ühisnäitusele eelnes kogu Maydelli arhiivi korrastamine. Arhiivi ja fotode kirjeldusi täiendas Astri Schönfelder ning arhiivi füüsilise seisundi eest hoolitsesid säilitajad. Haprad käärilõiked vajasisid konserveerimist ning säilituslahendust, mis teoseid kaitseks, kuid

samal ajal võimaldaks neid ka eksponeerida. Käärilõikekoguga tegelemine oli konservaatritele tõeliseks maiuspalaks. Olles tavaliselt harjunud oma töölaual nägema valdavalt eelmise sajandi algusest pärinevaid dokumente, olid Maydelli siluetikunsti pärlid oma õrnas naiselikus hapruses meeldivaks vahelduseks. Kuna kogu kätkes aga endas mitmeid probleeme, siis konsulteeriti konserveerimisplaani koostamisel lisaks arhiivitöötajatele ka Eesti Kunstimuuseumi konserveerimisosakonna kolleegidega. Koostöö eesmärk oli leida neile erakordsetele kunstiteostele sobivaim konserveerimismeetod ja hilisem säilitusvorm.

Eelkõige tuli siluettide konserveerimisel silmas pidada nende habrast iseloomu. Kuna kunstniku oskuslik käekiri väljendub neis teostes mitmelgi juhul karaktersetes juuspeen-tes detailides, siis hoolimatult käsitsedes või ebasobivaid meetodeid kasutades oleksid mõned neist võib-olla igaveseks hävinenud.

Just peened detailid olidki paljude lõigete puhul kõige rohkem kahjustunud, enamasti siis kortsunud, hõõrdunud või lahti murdunud. Seepärast olid konservaatori töölaual peamised töövahendid suurendusklaas, nõel, pintsetid ja pintslid, millega õrnu detaile millimeetri haaval siluda ja alusele kinnitada.

Teostega töötades ilmnes, et kunstnik ei olnud liiminud lõikeid üleni aluse külge, vaid oli kasutanud selleks üksikuid liimitilku. Seda arvesse võttes kinnitasid ka konservaatorid vaid kõige peenemaid või kõige rohkem kahjustunud detaile. Suure osa kogust moodustasid lõiked, millel aga alust ei olnudki ning mida seni oldi arhiivis hoiustatud ümbrikes ja mappides. Lisaks lõigetele oli kogus veel üksikuid akvarelle ja joonistusi. Kõik nimetatud teosed tuli tänapäevaste hoiustamisnormide järgi ümber vormistada ning pakendada.

Ühistöö tulemusena jõudis Kadrioru Kunstimuuseumi seintele paarsada käärilõiget ning Rahvusarhiivi Maneeži galeriisse Eveline elulugu kajastav fotodest väljapanek. Näitusega kaasnes Eesti Kunstimuuseumi ja Rahvusarhiivi uurijate koostöös valminud album, mis tutvustab Eveline von Maydelli isikut ja tema erakordset kunstikogu, varipiltide traditsiooni pikka ajalugu ning paberil ja paberist kunstiteoste säilitamise ja konserveerimisega seonduvat. Nii albumi kui ka ekspositsioonide kujundaja oli Angelika Schneider. Maydelli album valiti 2014. aastal avaldatud raamatute hulgast 25 kaunima sekka. Peale selle valmis rahvusarhiivi konserveerimise osalusel ka väike autoriköidete näitus. Ajal, mil näitus oli avatud, korraldati neli käärilõike töötuba, mis osutusid väga populaarseks.

Ühisnäituse planeerimine ja organiseerimine oli äärmiselt huvitav ja õpetlik ning tänu sellele said Eesti Kunstimuuseum ja Rahvusarhiiv võimaluse näidata ennast ja oma kogusid palju suuremale ja tõenäoliselt ka tavapärasest teistsugusele publikule.

Ülevaate koostamisel on kasutatud Kärt Pauklini artiklit «Eveline Adelheid von Maydelli käärilõigete kogu konserveerimine riigiarhiivis 2013–2014» ning Juta Kivimäe artiklit «Eveline von Maydell ja tema mustvalge maailm».

Käärilõige enne ja pärast konserveerimist.

Käärilõiked lahtiselt ümbrikutes.

НАЗВАНИЕ ОБЩЕСТВА: **Вана-Куусте** **Vana-Kuuste**

СВЯЗАННЫЕ С ОБЩЕСТВОМ ЛИЧНОСТИ, ОСТАВЛЯЮЩИЕ ПРИЗНАКИ СЛЕДОВ:

№	Имя	Дата рождения	Дата смерти	Место рождения	Место смерти	Место захоронения	Другая информация
1	Perekonnanimi: Kuperjanov	Sünniaeg: 29.09.1894					
2	Eesnimi: Julius						
3	Isanimi: Daniel						
4	Elukoht: Kambja vaid						

ПОДПИСИ И РАЗДЕЛЫ ВРАЧЕСТВА ПО ВОЗРАСТНОЙ ПОДРОБНОСТИ:

№	Имя	Дата рождения	Дата смерти	Место рождения	Место смерти	Место захоронения	Другая информация
1							
2							
3							
4							
5							
6							
7							
8							
9							
10							
11							
12							
13							
14							
15							
16							
17							
18							
19							
20							
21							
22							
23							
24							
25							
26							
27							
28							
29							
30							
31							
32							
33							
34							
35							
36							
37							
38							
39							
40							
41							
42							
43							
44							
45							
46							
47							
48							
49							
50							
51							
52							
53							
54							
55							
56							
57							
58							
59							
60							
61							
62							
63							
64							
65							
66							
67							
68							
69							
70							
71							
72							
73							
74							
75							
76							
77							
78							
79							
80							
81							
82							
83							
84							
85							
86							
87							
88							
89							
90							
91							
92							
93							
94							
95							
96							
97							
98							
99							
100							

Eestlased Esimeses maailmasõjas

Rahvusarhiivi ühisloome algatus

RAHVUSARHIIV

Avalaht Allikad Täpsem otsing KKK/Tagasiside

Otsi isikuid ja kohti

Otsi

Puhasta

Täpsem otsing | Abi

Esimeses maailmasõjas osales ligikaudu 100 000 eestlast, kellest hukkus või jäi teadmata kadunuks hinnanguiselt 10 000. Täpsed andmed puuduvad. Tervikpilt ei ole selle kohta, milistes väeüksustesse Eesti alalt mobiliseeritud teenima saadeti ja kuidas nende teenistus kulges. Samuti ei ole suguvõsaurijatel lihtne leida andmeid maailmasõjas osalenud esivanemate saatuse kohta. Rahvusarhiivis asuvad arhiividokumendid aitaksid kindlaks teha üksikute sõdurite saatust, aga ka täpsustada seniseid üldiseid seisukohti, kuid isikulooline info on pihustunud erinevate arhiivfondide, säilike ja dokumentide vahel. Vajaliku ülesleidmiseks kulub praegu ebanormaalikult palju aega.

Rahvusarhiiv kutsub igaüht üles andma oma panust maailmasõjast osa võtnud eesti sõdurite arhiividokumentidest üles leidmisel ja indekseerimisel.

Loe lähemalt

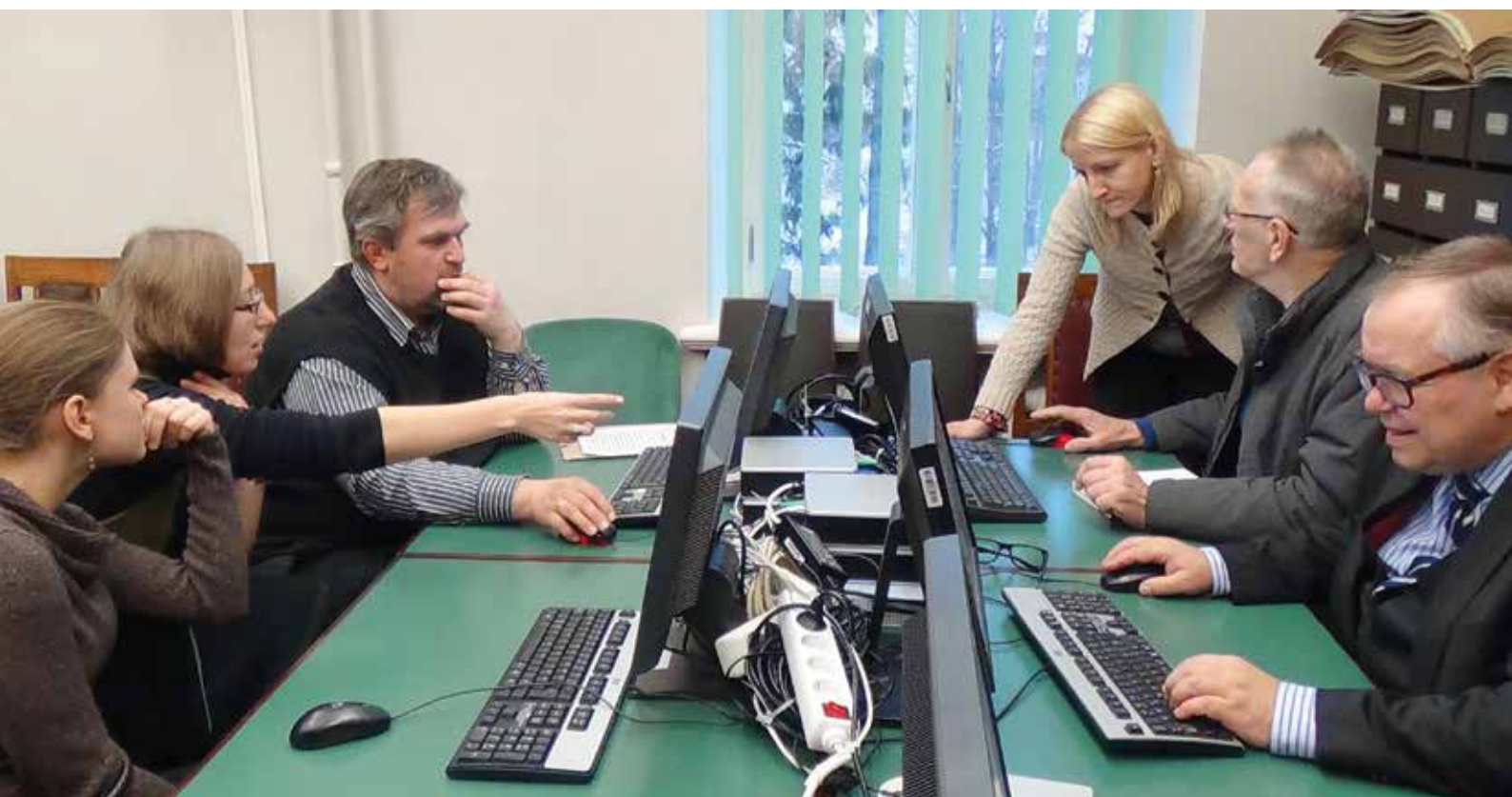
Enne tööle asumist tutvuge allikatega.

ALUSTAI

Ühisloome projekti raames on 40 vabatahtlikku sisestanud 9989 isiku andmed 84-st säilikust.

Copyright © 2015 Rahvusarhiiv

Maive Mürk

Ühisloome esimesed sammud — algatus «Eestlased Esimeses maailmasõjas»

Viimastel aastatel on mäluasutuste kasutusvaldkonnas olnud oluliseks suunaks ühisloome (inglise keeles *crowdsourcing*). Lühidalt öeldes tähendab ühisloome seda, et kogude kasutajaid kaasatakse andmebaaside arendamisse ning kogude kirjeldamisse ja täiendamisse. Teatavasti paljud arhiivikasutajad juba indekseerivad säilikuid ja teevad enda tarbeks sisukordi ja registreid. Nende töö aga ei ole teistele kasutajatele kättesaadav ning seega võib juhtuda, et mitu inimest teevad teadmatusel ühte ja sama asja. Selleks aga, et tehtud töö säiliks ja oleks kättesaadav paljudele kasutajatele, on rahvusarhiivis välja töötatud digitaalsed lahendused. Tänu loodud lahendustele saavad kasutajad andmeid rahvusarhiivi portaali sisestada ja portaalist andmeid otsida ning arhiivitöötajad suurema vaevata vajalikku infot kogudest üles leida.

Rahvusarhiivis oodati juba mõnda aega, millal oleks võimalik korraldada esimene ühisloome kampaania. Kui Esimese maailmasõja algusest oli möödumas sada aastat, otsustati, et esimese kampaania ajal võiks allikatest üles leida ja indekseerida kõik ilmasõjas osalenud eestlased.

Nii alustati 2014. aasta suvel maailmasõjaaegsete allikate väljaselgitamist. Töö käigus ilmnes, et sõdurite andmed asuvad fragmentaarselt väga erinevates arhiivifondides ja allikaliikides. On nimekirju, kus on kompaktelt koos ühetaolised andmed paljude sõduripoiste kohta, samas leidub palju vastuvõtuankeete, teenistuslehti, haigustõendeid ja

muid sarnaseid dokumente, millel on vaid ühe sõduri andmed. Viimaste väljalugemine ja sisestamine eeldab aga kasutajalt rohkem teadmisi ja pühendumist. Keerukust lisas seegi, et allikad on peamiselt käsikirjalised ja venekeelsed ning vaid osa neist oli juba varem digiteeritud. Eelnevat arvesse võttes otsustati esialgu pakkuda vabatahtlikele sisestamiseks välja kaks allikaliiki — kutsealuste ja väkkevõetute nimekirjad (kokku 186 säilikut) —, kus on olemas sarnased andmed paljude sõdurite kohta kõikjalt Eesti aladelt. Pealegi olid need nimekirjad digiteeritud.

Pärast allikaliikide väljaselgitamist pandi kirja kaasatavate säilikute leidandmed ja muud, konteksti loovad andmed ning täiendati arhiivi infosüsteemi AIS kirjeldusi. Küllaldane info peaks aitama vabatahtlikul otsustada, millisest säilikust ta soovib andmeid sisestama hakata.

Paralleelselt sisu ettevalmistamisega hakkasid arhivaarid ja digitaalarhiivi spetsialistid otsima ühislooma portaali jaoks sobivat platvormi ning alustati programmeerimistöödega. Arhiivi infosüsteemi uuendatud versiooni (AIS2) tuleb kasutajate kaasamise projektideks omaette liides. Kuna aga versiooni AIS2 lõplik valmimine viibis, pidi kõne all oleva projekti jaoks leidma mõne teise platvormi. Digitaalarhiiv pakkus ajutise lahendusena välja võimalust võtta aluseks arhivaaridele töövahendiks loodud digitaalse ainese kirjeldamise rakendus (DAKM) ja see projekti vajadustest lähtuvalt ümber programmeerida. Nii ka tehti. Kui versioon AIS2 valmis saab, on plaanis juba sisestatud andmed sinna ümber tõsta.

Projekti eesmärk oli üles ehitada võimalikult kasutajasõbralik keskkond. Seepärast on portaalis abitekstid, mis peaksid aitama vabatahtlikul allikaid mõista ja hõlpsasti sisestus-

Birgit Kibal

Balti arhiivide kohtumine 2013

2013. aasta hiliskevadel, 5.–7. juunil, toimus Narva-Jõesuus kolme Balti riigi arhiiviesinduste kokkusaamine, mida võõrustas Eesti. Kohtumist korraldas Rahvusarhiiv ja tehnilist tuge pakkus Eesti Arhivaaride Ühing. Kohtumise teemakeskmes oli digitaalarhiivindus, täpsemalt elektrooniline dokumendihaldus, digitaaldokumentide pikaajaline säilitamine, arhivaalide digiteerimine ning veebiteenused ja rahvusvaheline koostöö. Kohtumise «Digitaalsed väljakutsed, Balti võimalused» eesmärk oli tugevdada Balti riikide erialast koostööd ja arendada professionaalset teabevahetust.

Kohtumisel peetud ettekannetes keskenduti kasutajate kaasamisele arhiivide veebiteenuste arendamisel (Kuldar Aas ja Tõnis Tärna), arhiivi infosüsteemi AIS uuendusele (Koit Saarevet) ja arhiivikasutajate haldussüsteemi juurutamisele rahvusarhiivis (Tarvo Kärberg). Samuti käsitleti Läti uuenenud elektroonilist arhiivihaldust (Māra Sprūdža), digitaaldokumentide arhiivi üleandmist (Aleksejs Starikovs) ning dokumentide digitaalkoopiate küsimusi (Gatis Karlsons). Kolleegid Leedust esitlesid riikluse alusdokumentide digiteerimisprojekti (Džiuginta Stankevičienė), virtuaalraamatukogu rakendamist raamatukogude ja arhiivide koostöös (Virginija Čijunskienė) ning elektroonilist dokumendihaldussüsteemi koos dokumentide vastuvõtu- ja arhiveerimismooduliga (Jorūnė Vitėnienė).

Kohtumise peaesineja oli aga väljastpoolt Baltikumi — Tim Gollins Ühendkuningriigi rahvusarhiivist. Tema ettekanne teemal «Säästlik säilitamine» avas digitaaldokumentide

arhiveerimise mudeleid (nt PRONOM ja DROID), millega Ühendkuningriigi rahvusarhiiv on järjepidevalt tegelenud. Säästliku säilitamise (inglise keeles *parsimonious preservation*) üks eeldusi on riskide kompleksuse teadvustamine: vananev andmekandja, vananev riist- ja tarkvara, *on-line*-hoiupaiga pidev hävimisoht ning andmete ebapiisav või mitteterviklik haldamine. Samas ei kehti need ohud kõigile säilitamist vajavatele andmetele ja kindlasti mitte kõigile andmetele üheaegselt. Digitaalandmete vastuvõtul on oluline silmas pidada andmete kasutatavusele ja püsivale säilitamisele kuluvaid mõistlikke ressursse. Ehk näitlikult, kui andmeid vastuvõtul arhiivivormingusse ei viida, siis hoomatavas tulevikus, 5–10 aasta jooksul nende andmetega suure tõenäosusega midagi ei juhtu. Seega on kõige otsarbekam andmeid vastu võtta nende algses vormingus ja muretseda nende migreerimise või emuleerimise pärast alles siis, kui vastav vajadus on kätte jõudnud. Viimase seisukoha suhtes jääb rahvusarhiiv küll Eesti piiratud võimaluste tõttu teatud eriarvamusele ning seetõttu peavad Eesti asutused hädavajalikud eeltööd digitaalandmete üleandmisel ise ära tegema. Briti kogemusest tasub aga kahtlemata õppust võtta, seda tänu pikaajalisele digitaalandmete arhiveerimispraktikale ja parima kõrgtehnoloogia rakendamisele. Möistagi on Ühendkuningriigis ladestuvad andmemahud võrreldamatud Balti riikides tekkinud ja tekkivate andmemahudega. Vaid ühe võrdlusena olgu nimetatud, et kui Ühendkuningriigi rahvusarhiivi hallatava veebiarhiivi maht on ca 1,5 miljardit veebilehte, siis 2013. aasta lõpus oli Eesti rahvusraamatukogu hallatava Eesti veebiarhiivi maht ligi tuhat veebilehte.

Eesti idaservas toimunud kohtumise programm ei oleks olnud täiuslik ümbruskonna tutvustuseta kaugemalt saabunud külalistele. Nii said osalejad tutvuda Narva-Jõesuu kui kuurortlinna ajalooa giidi saatel läbitud jalutuskäigul ja Eesti esindajad külastada moodsat Tartu ülikooli Narva kolledži õppehoonet ajaloolise raekoja kõrval. Kõige suurema elamusena mõjus aga Narva muuseumist kevadsuviselt kauni vaate nautimine üle Narva jõe Jaanilinna kindlusele ning Euroopa Liidu ja Venemaa vahelisele piirisillale. Võõrustamise meeolukale lõpetamisele pani punkti juurikasupi degusteerimine ja müntide verimine Narva muuseumi keskaegse hõnguga Põhjaõues.

Arhiivirahva kohtumisest võttis osa ligi 50 asjatundjat, sealhulgas Balti arhiivide juhid ja Bulgaaria Riikliku Arhiiviameti direktor. Kohtumist kajastati ka 9. juunil tähistatava üleilmse arhiivipäeva puhul Rahvusvahelise Arhiivinõukogu (*International Council on Archives*, ICA) portaalis. Eesti, Läti ja Leedu arhiivide esindused on ühisseminare pidanud ligi 15 aastat, alates 2011. aastast kohtutakse kord kahe aasta tagant vastavalt riikide rotatsioonile. 2015. aasta Balti kohtumise korraldaja on Läti rahvusarhiiv.

Kadri Tooming

Eesti, Läti ja Venemaa arhiivide koostööprojekt «Piiriülene e-arhiiv»

Rahvusarhiivi üks tegevussuund on rahvusliku mälu terviklikkuse tagamise eesmärgil koguda ja teha kättesaadavaks teave, mis on leitav välisriikide arhiivides asuvate Eesti-aineliste materjalide kohta. 2010. aasta augustis kuulutas Läti Vabariigi Regionaalarengu ja Kohalike Omavalitsuste Ministeerium avatuks esimese taotlusvooru uues kolmepoolses Eesti-Läti-Vene piiriülese koostöö programmis. Samal ajal olid Läti Kultuuri Infosüsteemide Amet ja Läti Rahvusarhiiv koostöös vabaühendusega Ideju Forums ning Peterburi Info- ja Analüüsikeskusega juba kokku panemas projektitaotlust, mille eesmärk oli saada rahastus piiriäärse regiooniga seotud arhiiviallikate juurdepääsu avardamise ideele. Eesti Rahvusarhiiv sai kutse programmis osaleda Läti Rahvusarhiivilt. Ühisprojektis osalemine tundus hea võimalus jätkata Eesti-aineliste materjalide kogumise ja saada digikoopiaid ka Venemaa arhiividest.

2011. aasta suvel sai projekt esialgse heakskiidu ning partnerlus- ja grandilepingute sõlmimiseni jõuti 2012. aasta veebruaris-märtsis. Rahvusarhiivi eelarveks kujunes projektis 130 810 eurot (11% projekti eelarvest). Programmi rahastasid Euroopa Regionaalarengu Fond (ERF) ja Euroopa naaberlus- ja partnerlusinstrument (ENPI).

Esimesed kohtumised kõigi partnerite osalusel toimusid 2012. aasta juulis Riias ja sama aasta augustis Peterburis. Kuna tegu oli esimese kolmepoolse arhiivindusliku koostööprojektiga, siis tuli partnerlust alles hakata üles ehitama. Projekti käimasaamiseks kulus pool

aastat. Oma osa selles oli nii programmi nõudlikel ja bürokraatiamahukatel rahastustingimustel kui ka Läti riigiasutuste toimimispõhimõtetel, mis ei võimaldanud tegevuste-
ga alustada enne ettemaksu laekumist. Oktoobris toimus Riias avakonverents, kus lepidi kokku teemad, mille piires pidid arhiivid materjale kirjeldamiseks ja digiteerimiseks välja selgitama, ning põhifunktsioonid, mida arendatav portaal peaks täitma.

Projektiga liitudes oli rahvusarhiivi peamine soov teha koostööd Venemaa riikliku ajalooarhiiviga, sest seal asuvates Vene impeeriumi keskasutuste arhiivifondides leidub Eesti ala kohta palju ja väga olulisi dokumente. Projekti käigus tuli aga teha muudatus, sest selgus, et Venemaa poolelt oli kaasatud regionaalne Peterburi arhiivikomitee, millele alluvad Peterburi linna ja Leningradi oblasti lokaalsed arhiivid, kus säilitatakse materjale välja rännanud või Peterburi õppima läinud eestlaste, kuid mitte Eesti ala kohta.

Veel selgus, et projektitaotlusesse kirja pandud ülesannete jaotus ei olnud partnerite vahel piisavalt läbi räägitud ja vahendid mõne tööloigu täitmiseks ei olnud õigele partnerile eelarvestatud. Selliste keerdsõlmede lahtharutamise eest tuleb tunnustada projekti juhtpartnerit Läti Kultuuri Infosüsteemide Ametit ja eriti nende projektijuhti Indra Auzānet. Sisulistes aruteludes osalemise ja ettekannete tegemise eest võlgneme tänu professor Aadu Mustale, kes panustas eksperdina projekti Tartu ülikooli arhiivinduse õppetooli Eestiaineliste materjalide kogumise ekspeditsioonidel saadud teadmiste ja kontaktide loomise oskusega. Olgu tänatud ka kõik kolleegid haldusbüroost ja ajalooarhiivist, kes projekti vedada aitasid.

Projekt lõppes 2014. aasta juunis. Siis sai avalikuks ka projekti raames arendatud portaal, milles on ligi pool miljonit kujutist. Arhiiviallikad on portaalis koondatud nelja rühma:

The screenshot shows the E-ARHIIV website interface. At the top, there is a search bar with the text "Tief" and a red "Otsing" button. Below the search bar, the title "TIEF OTTO IVANOVITŠ (JANOVITŠ) 1910" is displayed. To the right of the title, there are social media icons for Facebook, Twitter, and Google+. Below the title, there is a table with metadata for the document. The table has columns for "METAANDMETE" and "LV EN RU ET". The metadata includes the following information:

METAANDMETE	LV EN RU ET
Arhiiv	Peterburi riiklik ajaloo keskarhiiv
Leidandmed	TsGIA Spb 14 3 57649
Fondi pealkiri	Peterburi keiserlik ülikool (1819-1918)
Saailiku pealkiri	Tief, Otto Ivanovitš
Piirdateumid	1910
Perekonnanimi	Tief

On the right side of the page, there is a thumbnail image of a document page with the number "№ 1975" and some handwritten text.

tudengite ja õppejõudude isikutoimikud, kirikuraamatud, kaardid ning muu. Eesti-, läti-, vene- ja ingliskeelne portaal asub veebiaadressil www.earchive-estlatrus.eu.

Rahvusarhiiv panustas portaali ca 188 000 kujutisega, millest lõviosa moodustavad Tartu ülikooli õppejõudude ja tudengite toimikud perioodist 1802–1917 (ligikaudu 3200 toimikut). Peale selle on Eesti kogudest portaalis veel tudengite immatrikuleerimisregistrid, mis jäävad samuti ajavahemikku 1802–1917, ning mõned kaardid ja kirikuraamatud.

Portaalis on ka materjale Läti ajalooarhiivi, Peterburi riikliku ajaloo keskarhiivi ja Peterburi riikliku keskarhiivi kogudest. Eesti arhiivikasutaja jaoks on eriti väärtuslikuks juurdepääs Riia ja Peterburi kõrgkoolides õppinud eestlaste isikutoimikutele ja Venemaa eesti koguduste kirikuraamatutele. Digiteeritud on näiteks Miina Härma, Cyrillus Kreegi, Otto Tiefi ja Jüri Uluotsa tudengitoimikuid, Peterburi linna ja kubermangu eesti luteri ja õigeusu koguduste kirikuraamatuid, Peterburi eesti Jaani koguduse ja Peterburi eesti õigeusu koguduste arhiivid ning ligikaudu 800 eestlasest optandi toimikut.

Kui partnerid lähtusid projekti eesmärkide püstitamisel oma senistest tegevustest ja sooviti jõuda muu hulgas näiteks mitmekeelse portaali arendamiseni, siis rahvusarhiivi eesmärk oli parandada allikate kättesaadavust. Sellest hoolimata oli kindlasti kõikide osalejate tegevuses olemas ka ühisosa.

Loodetavasti teeb iga arhiiv projekti raames digiteeritu kättesaadavaks enda digilahendustes. Nii oleks arhiivikasutaja jaoks kõige väärtuslikuma tulemuse — digiteeritud ja on-line juurdepääsuga arhiivimaterjalid — säilimine kindlustatud. Rahvusarhiivi kogudest digiteeritu on juba paralleelselt olemas veebikeskkonnas Saaga.

Toivo Jullinen

Koostööprojekt Moldova riigiarhiiviga

Rahvusarhiivi piiriülene koostöö on juba mõnda aega olnud aktiivne ja mitmesuunaline. Varasemast ajast on ette näidata ühistegevus lähinaabrite Läti ja Rootsi, aga ka Soome ja Leeduga. Samuti on rahvusarhiiv olnud viimastel aastatel osaline mitmes Euroopa Liidu kaasrahastatud koostööprojektis. Mõnda neist projektidest on rahvusarhiiv ka juhtinud. Järgnevalt tuleb juttu ühest veidi teistsugusest ettevõtmisest, täpsemalt arengukoostööprojektist Moldova riigiarhiiviga.

Iseenesest ei ole sedalaadi koostöö Eesti riigis erakordne ja viimastel aastatel on sarnased koostööd toimunud valitsuse määruse «Arengu- ja humanitaarabi andmise tingimused ja kord (2010)» alusel. Rahvusarhiivi projekt, mis esialgu pidi kestma pool aastat (2014. september — 2015. veebruar) ja mille eesmärk oli koostada Moldova riigiarhiivile digiteerimisstrateegia, pikenes tegevuse käigus 2015. aasta keskpaigani. Aja jooksul teisesen mõnevõrra ka projekti sisu. Rahvusarhiivi rahastati projekti elluviimiseks täiendavalt 42 700 euroga ning Eesti-poolseks projektijuhiks määrati digitaalarhiivi direktor Lauri Leht.

Koostöö raames toimus mitmeid kohtumisi. Nii näiteks külastasid 2014. aasta septembris-oktoobris Eestit kümme kolleegi Moldovast eesotsas sealse riigiarhivaari, professor Ion Vartaga, kes on tuntud ajaloolane ja olnud arhiivijuht alates 2012. aastast. Kuna Eesti riiki ja rahvusarhiivi teatakse e-sõbralikkuse ja digilahenduste poolest, siis olid visiidile tulnute hulgas peamiselt need, kes on oma igapäevatöös seotud paratamatult ka sealsele arhiiviuksele koputava IT-maailmaga.

Kolleegid Moldovast tutvusid rahvusarhiivi hoonetega Tartus ja Tallinnas ning külastasid filmiarhiivi. Kohtumiste käigus tutvustati neile kõiki rahvusarhiivis välja arendatud e-lahendusid ja teenuseid. Erilist tähelepanu pöörati digiteerimisele. Muu hulgas selgitati, et dokumendi skannerile asetamisele eelneb ja järgneb rida tegevusi, mis edasist säilitamist ja kasutamist arvestades on olulisemadki kui digimine. Moldovlasi huvitasid ka arhiivitöö teised tahud, eriti tänapäevaste lahendustega hoidlad, mida uuriti nii Tartus kui ka Tallinnas. Tähelepanu köitis meie klienditeenindus ja digikoopiate tellimine veel digimata arhivaalidest. Õppekäigu raames toimus kohtumine Moldova suursaadikuga Eestis Victor Guzuniga, kellega arutati edasise koostöö võimalusi. Viimasel päeval külastati Tallinna ülikooli akadeemilist raamatukogu, kus oli võimalik jälgida automaatse lehitsemisseadega skanneri tööd. Külalised jäid visiidiga väga rahule ja kokkuvõtteid tehes kahetseti, et need neli päeva nii kiiresti möödunud olid.

2014. aasta oktoobris tegi vastuvisiidi Chişinăusse rahvusarhiivi delegatsioon, kuhu kuulusid Toivo Jullinen, Lauri Leht, Ruth Tiidor ja Olga Kislitsina. Halva lennuilma tõttu kaheks tööpäevaks lühenenud külaskäik oli tihe. Vastuvõtjate hulgas olid lisaks riigiarhiivi tippjuhtkonnale ka kõikide olulisemate funktsioonide (kogumine, säilitamine ja kasutamine) esindajad. Ajakavva mahtus nii sealse riigiarhiiviga tutvumine kui ka Eesti arhiivikogemuse tutvustamine. Kuna osalejaskond oli erinev Eestis käinutest, siis tunti huvi pea kõigi meie põhitegevuste vastu, alates riigiasutuste nõustamisest ja dokumentide hindamisest kuni digiteerimist puudutavate tehniliste detailideni. Nõupidamised viisid mõttele, et mõistlik on projekti pikendada ja selle sisu laiendada.

Chişinăus külastati ka sotsiaalpoliitiliste organisatsioonide dokumente koguvat arhiivi, mis on üle võtnud endise Moldaavia kommunistliku partei arhiivi. Peale selle tutvuti kohalikus riiklikus perekonnaseisuasutuses ulatusliku perekonnaseisudokumentide digiteerimisprojekti, mille oli käima lükanud rahvusvahelise hanke võitnud Eesti firma Andmevara. Visiidi ajal külastati veel kohalikku e-riigi teenuste keskust, mis pakub riigiasutustele infrastruktuurilahendusi, sealhulgas serverimajutust, mis on suuremahulise digiteerimise puhul väga tähtis.

Eestis ja Moldovas toimunud kohtumised andsid Moldova riigiarhiivi digiteerimiskava koostamiseks vajalikku infot. Samas lisasid need kohtumised kindlust, et Eestil on piisavalt kogemusi andmaks nõu, kuidas traditsioonilist arhiivindust reformida ja tänapäevaseks kujundada. Sealsete kolleegide soovil otsustati korraldada 2015. aasta hiliskevadel Chişinăus tutvustus ja koolitusseminar, mis keskenduks arhiivitöö praegusele korraldusele Eestis ning võimaldaks meie kogemustele tuginedes moldovlastel otsustada, milliseid Eesti lahendusi saaksid nad oma igapäevatoos kasutada.

Kõik need kohtumised ja saadud info riigi kohta, millega Eestil ei ole ajalooliselt eriti palju kokkupuuteid olnud ning mille administratsioon (sh arhiiv) on kujunenud Eestiga võrreldes üsna erinevalt, näitasid, et professionaalse arhiivitöö vallas on kokkupuutepunktid olemas ja kogemuste vahetamine kindlasti kasulik.

Sigrit Mahla

Rahvuskaaslaste programmi arhiiviprojektide konkurss 2013 ja 2014

Alates 2004. aastast toetab Eesti riik rahvuskaaslaste programmi abil väljaspool Eestit elavaid eestlasi, pakkudes neile tuge eesti keele oskuse säilitamisel, eesti rahvuskultuuri ja identiteedi hoidmisel ning võimalikul tagasipöördumisel Eestisse.

Tähelepanu all on väliseestlaste vaimse ja ainelise kultuuripärandi kogumine, säilitamine, kättesaadavaks tegemine ja uurimine. Programmi rahastatakse riigieelarvest haridus- ja teadusministeeriumi kaudu.

2012. aasta jaanuaris tegi haridus- ja teadusministeerium rahvusarhiivile ettepaneku korraldada arhiiviprojektide konkurss. Rahvusarhiiv võttis pakutu vastu ning hakkas täitma riiklike programmide «Rahvuskaaslaste programm 2009–2013» ja «Rahvuskaaslaste programm 2014–2020» meetmele «Välis-Eesti kultuuripärandi kogumise, säilitamise ja kättesaadavaks tegemise toetamine» seatud eesmärgi. Konkursi ülesanne on soodustada Välis-Eesti kultuuripärandi säilimist ja avatust, sõltumata pärandi kuuluvusest (riigi- või eraomand) ja asukohast (Eesti, Välis-Eesti kogukonnad või asukohamaade mäluasutused). Projektidega haakuv hõlmab nii suulist kui ka esemelist pärandit, sealhulgas rahvaluulet, elulugusid ja mälestusi, muusikalist traditsiooni, dokumente, fotosid, auviseid, trükiseid, kunstiteoseid ja muud sarnast.

Konkursside korraldamine on aja jooksul muutunud lihtsamaks, sest iga eelnev korraldamise kogemus on andnud head eeldused järgmiste konkursside korraldamiseks. Nii

tuli näiteks 2013. ja 2014. aasta konkursside tarbeks lisaks koostada vaid taotlejaid abistavad juhendmaterjalid, milles olid ära toodud taotluste esitamise ja projekti elluviimise nõuded. Selleks aga, et kogutud arhiivinaimes oleks avalikkusele kergemini kättesaadav, on hakatud tegema toetust saanud projektide tegevuste kokkuvõtteid, millega saab igaüks tutvuda rahvusarhiivi kodulehel (www.arhiiv.ee/et/rahvuskaslaste-programm/). Kodulehelt on leitavad ka kogutud materjalide asukohtade viited ning projektijuhtide kontaktandmed.

Projektitaotluste hindamiseks ja rahastusotsuste tegemiseks moodustas rahvusarhiiv ekspertkomisjoni, mille koosseisu kuulusid esindajad Eesti Ajaloomuuseumist (Sirje Karis), Tallinna Linnaarhiivist (Lea Kõiv), Tallinna Ülikoolist (Jüri Viikberg ja Priit Raudkivi), Tartu Ülikoolist (Priit Rohtmets), Kultuuriministeeriumist (Madis Järv), Haridus- ja Teadusministeeriumist (Andero Adamson ja Hella Lood) ning ajakirjast Akadeemia (Mart Orav). Toetuste määramisel lähtus komisjon programmi eesmärkidest, prioriteetidest ja otstarbekusest, eelistades selliseid projekte, mille sisulistes tegevustes rõhutati eel- ja koostööd ning Välis-Eesti ajaloolis-kultuurilise pärandi avalikkusele kättesaadavaks tegemist. Võrdse kohtlemise põhimõttel on arvestatud ka väiksemaid taotlejaid suurte mäluasutuste kõrval, olgu taotlused pärit kas ida- või läänekaarest. Komisjon ei ole toetanud seadmete ja inventari soetamist, huvireise ning isiklike dokumentide, trükiste ja esemete sorteerimist.

Konkursil osalenud taotluste arv on aasta-aastalt jõudsalt kasvanud. Kui näiteks 2011. aastal saabus kõikjalt maailmast konkursile 33 taotlust, siis 2014. aastal juba 63. Suurenev taotluste arv toob endaga aga kaasa rohkem pingeid eelarves ning muudab projektitaotluste hindamise aina keerulisemaks, sest häid ja vajalikke projekte on palju.

Kui 2013. aastal rahastati 40 arhiiviprojekti (esitati 58), mille toetuse kogusumma oli 177 047 eurot, siis 2014. aastal rahastati juba 53 arhiiviprojekti (esitati 63), mille toetuse kogusummaks kujunes 151 260 eurot. Võrreldes 2014. aasta toetuste kogusummat 2013. aasta

omaga on näha, et summa küll vähenes, seda peamiselt välisriikide Eesti koolides käivate õpilaste arvu kasvu tõttu, kuid samas suurenes märgatavalt elluviidavate projektide arv.

Selleks, et Välis-Eesti kogud ja arhiiviaines muudetakse uurijatele kasutatavaks, anti 2013. ja 2014. aastal toetust nii suurtele mäluasutustele (Eesti Kirjandusmuuseum, Tallinna Ülikooli Akadeemiline Raamatukogu, Eesti Rahvusraamatukogu, Eesti Rahvusarhiiv, EELK Konsistoorium) kui ka väikestele Välis-Eesti kogukondadele (Londoni Eesti Selts, Roots Eesti laste Liit, Alberta Eesti Kultuuripärandi Selts, The Nordic Press, Eesti Arhiiv Austraalias, Eesti Õppetöö Keskus, Toronto Vana-Andrese kogudus ja Peterburi Eesti Kultuuriselts).

Seni kogumata või vähesel määral kogutud materjale, mis järgnevas loetelus on nimetatud sulgudes, töid kodumaale, korrastasid ja tegid kättesaadavaks järgmised organisatsioonid ja isikud: Eesti Rahva Muuseum (Lutsi maarahvas ja eestlaste kogukond Rootsis), Allfilm OÜ (filmimees Edgar Väär), Eesti Ajaloomuuseum (*Nachumsiedlung*i käigus Eestist lahkunud), MTÜ S-Keskus (Eesti sõjaväelased Saksamaal), SA Eesti Mälu Instituut (Saksa koonduslaagrites vangistatud eestlased), Tallinna Ülikooli Ajaloo Instituut (Eesti arheoloogid Soomes), Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseum (Mari Simmulsoni kogu), Pärnu Muuseum (Erich Lepsi kunstikogu), Ikoon OÜ (Kaukaasia eestlased), Tartu Ülikool (Altai eestlased, Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku Välis-Eesti piiskopkond ja *Estica* Barnauli arhiivis), Sander Jürisson (Brasiilia eestlased), Siim Sööt (Baltimaade pagulased USAs), Jaak Valge (*Estica* Venemaa Föderatsiooni Välispoliitika Arhiivis), Eero Kangor (Helge Kjellin Stockholmis), Taimi Paves (küüditatud eestlased Krasnojarski krais), Mari-Leen Tammela (Eesti sõdurid Prantsusmaal), Mart Kuldkepp (Aleksander Kesküla). Seda nimekirja võiks jätkata.

Toetuse saajad korrastasid selliste kultuuriloos tuntud inimeste nagu Endel Kõksi, Vello Muikmaa, Madis Üürikese, Endel Tulvingu, Maire Männiku ja Paul Reetsi kultuuriloolised

Rahvuskaslaste programm toetas Eesti–Läti–Leedu ühishäituse (Eesti osas) koostamist.
Näitus – BAL TIC DP EXPOSITION – «No Home To Go To».
Pildid näituse avamisest Chicagos ja Balti keeli tähistamise üritusest.

kogud, Tõnis Käo ja Salome Trei pärandi ning Harald Perteni, Amanda Jasmiini ja Ilmar Loorandi fotokogud. Samuti on avatud või peagi valmimas põnevad näitused Eesti toiduäridest, Baltimaade pagulastest USAs, arhitekt Roman Koolmarist, kirjandus- ja kunstikriitik Paul Reetsist, disainer Tõnis Käost, pagulaskunstnik Erich Lepsi ning teistestki.

Tänu MTÜ Baltic Heritage Networki tegevusele on arendatud rahvusvahelist ja siseriiklikku koostöövõrgustikku, Balti diasporaa kultuuripärandi infoportaali (www.balther.net), korraldatud väliseestlastele suunatud arhiivinduslaseid konverentse,

seminare ja koolitusi. On toetatud nii neid, kes jagavad arhiivialast teavet, kui ka neid, kes vastavaid teadmisi vajavad. Rahvusaaslaste programmi abil on ilmunud Anu Korbi väljaanne «Siberi eestlaste laulud» ja raamat «Eestlased Venemaal: elud ja lood», Maie Ojamaa raamat «Ingeri tütar. Luigelaul» ja mitmed näituste kataloogid. Regulaarselt antakse välja Baltic Heritage Network Newsletter'it. 2015. aasta esimeses pooles näeb ilmavalgust aastate jooksul valminud ja kogumisekspeiditsioonide tulemusi hõlmav kauaoodatud käsiraamat Venemaa ja Kasahstani arhiivides leiduvate *Estica* materjalide kohta. Väljaande autor on Aadu Must.

Kokkuvõtvalt võib Välis-Eesti arhiiviprojektide konkursside tulemusi hinnata positiivselt — tehtud on õigeid otsuseid ja toetatud vajalikke projekte. Erilist tähelepanu on pööratud mitte ainult hävimisohus arhiiviainese kogumisele, vaid ka kogutud materjali kättesaadavaks tegemisele mäluasutuste andmebaasides. Samuti on aina rohkem suunatud väiksemaid kogukondi tegema koostööd suurte mäluasutustega, et tõsta kultuuripärandi säilitamise kvaliteeti ja tagada uudsemate veebilahenduste kaudu juurdepääs arhiiviainesele.

Hanno Vares

Soome rahvusarhiivi ja Eesti rahvusarhiivi ühine hindamisseminar

5. ja 6. novembril 2014 külastasid Soome rahvusarhiivi kakskümmend kolleegi Eestist, kes kõik puutuvad suuremal või vähemal moel kokku hindamisega. Hindajad on traditsiooniliselt igal aastal omavahel kokku saanud ning arutanud päevakajalisi hindamisalaseid küsimusi või tegevusi, mis on seotud asutuste suunal tehtava tööga. Seekord otsustati teha veidi teisiti. Esiteks seepärast, et 2014. aastal täitus hindamiskomisjoni esimesest kokkukutsumisest kümme aastat, ning teiseks seepärast, et sidemed Soome ametivendadega, mis kümmekond aastat tagasi olid üsna tugevad, tundusid olevat nõrgenenud ja vajasisid värskendamist.

Kokkusaamise vormiks valiti ühine seminar Soome rahvusarhiivi ajaloolises hoones (Rauhankatu 17) Helsingis, kus kolmes teemaplokis (hindamise üldine korraldus, digitaalse teabe ja andmekogude hindamine ning arhiivi töö asutustega) tutvustasid mõlema arhiivi esindajad hindamise hetkeseise ja parimat praktikat. Soomlaste hindamise praktika, kuigi omade traditsioonide ja nüanssidega, on Eesti omale väga sarnane. Makrohindamine (hindamine kõrgemal tasandil), töö asutuste liigitusskeemidega, arusaamad tugi- ja põhifunktsioonide käigus loodavate dokumentide väärtusest on teemad, mis võimaldasid kiirelt kokkupuutepunkte leida. Soome traditsioonides tähendab hindamine lisaks arhiiviväärtusliku teabe väljasõelumisele veel otsustamist selle üle, millisel andmekandjal arhiiviväärtuslikku teavet luuakse ja säilitatakse ning milline on säilitustähtaeg sellisel teabel, millel arhiiviväärtust pole. Selleks, et edaspidine kogemuste vahetamine kulgeks mõlemale

poolele arusaadavalt, tuli sellest, pigem terminoloogilisest vaatenurgast ja erinevusest suheldes kohe aru saada. Nii nagu Eesti rahvusarhiiv, kureerib ka Soome rahvusarhiiv asutuste liigitusskeemidega seonduvat, nähes liigitusskeemi hindamise peamise tööriistana. Soome asutuste liigitusskeemid on funktsioon-tegevus-toiming hierarhias üles ehitatud ja meenutavad madalamal tasandil peaaegu töövooge, mis sobivad suhteliselt hästi ka andmekogudes oleva teabe liigitamiseks. Huvitavatest «leidudest» olgu nimetatud veel paar näidet. Soome hindajad on digitaalse teabe hindamisel loobunud statistilise väljavõtu meetodite kasutamisest. Soome hindajate jaoks on tavaline olukord, kus vaadatakse sisuliselt üle juba tehtud hindamisotsuseid ja otsustatakse teistmoodi. Loobutud on ressurssimahukast arhiivijärelevalve protsessist ning keskendutakse täiel jõul koolitustele ja nõustamistegevusele.

Soome rahvusarhiivi ajaloolises hoones toimunud seminaripäevale järgnes päev Soome sotsiaalala ja tervishoiu järelevalveametis Valvira, mille dokumente Soome rahvusarhiiv värskelt hinnanud oli. Tõeliselt põnev oli vaadata ja kuulata, mida arvas liigitusskeemist ja hindamisest äsja sellega kokku puutunud konkreetne asutus.

Võib tõdeda, et selline ametivendade kohtumine ja kogemuste vahetamine oli igati inspireeriv ja kasulik. Tegelikult on taolised kohtumised alati seda olnud. Ideid liigitusskeemide, hindamise, hindamispoliitika ja -strateegia tarbeks sai küllaga. Loodetavasti suutsime pakkuda sama ka meie Soome kolleegidele. Minu eriline tänu kuulub Soome rahvusarhiivi hindamispealikule Markku Leppänenile, kellega tehtud koostöö oli kiire, tõhus ja nauditavalt probleemivaba.

Indrek Kuuben

Girona kongress

Gironas 13.–15. oktoobril 2014 toimunud Rahvusvahelise Arhiivinõukogu (ICA) teine aastakonverents jätkas aastakümneid kestnud regulaarsete suurfoorumite traditsiooni, mille eesmärk on kajastada arhiivinduse hetkeseisu ja suundumusi.

Arhiivide kui oluliste mälu- ja teadmusasutuste panust üldisesse kultuurilisse arengusse on raske üle hinnata ja seda rõhutas ka 2014. aasta konverentsi pealkiri «Arhiivid ja kultuuritööstus». Konverentsi peamine eesmärk oli edendada arutelu teemal, kuidas ühitada arhiiviresursside kasutamine tänapäevase kultuuritarbimise ja teadmiste kasvuga.

Veebipõhine juurdepääs arhiividele on tänu kümmekond aastat tagasi alanud kogude massilisele digiteerimisele muutunud arhiivikasutuse pärisosaks. Samas mõjutavad sotsiaalmeedia võidukäik, üha avarduvad tehnilised võimalused ja igapäevase informatsiooni plahvatuslik kasv kasutajate harjumusi väga palju. Selleks, et kasutajate tähelepanu võita ja nende muutuvaid vajadusi rahuldada, peavad arhiivid olema uuenduslikud. Kõiksupõhise arhiivirakenduste arendamisel tuleb üha rohkem silmas pidada valdkonnaülesust ja seda nii avaliku sektori kui ka erasektori suunal. Aasta-aastalt süveneb arhiiviringkondades arusaam, et innovatsiooni väärtuslikkus ei väljendu üksnes sisemises arengus, vaid sellest peab olema kasu ka ühiskonnale, eeskätt uute töökohtade ja teenuste loomise kaudu. Seda põhimõtet rõhutavad Euroopa Liidu semantika kõige tuntumad kultuuritööstuslikke väljakutseid esitavad ja arhiivide kohta käivad märksõnad: lisandväärtusteenused, teadmispõhine majandus ja konkurentsivõime.

Konverentsi teemavalikul lähtusid korraldajad seekord kolmest küsimusest.

Sisu. Kuidas peaksid arhiivid olema parema juurdepääsu tagamiseks ja pärandväärtuse tõstmiseks korraldatud, kirjeldatud, digiteeritud ja kasutatavad?

Kultuuritööstus. Missugused on digitaalse sisu loomise ja levitamise tegelevad uued lahendused ning kuidas avaliku sektori ja erasektori vaheline koostöö toetab loovmajanduse arengut?

Ühiskond. Millised on inimeste kultuuritarbimise harjumused praegu ja millised need võiksid olla tulevikus?

Tavapäraselt kannab suurkonverentside ettekannete valik asukohakontinendi ja -maa pitserit. Seega võis usin kuulaja soovi korral saada küllaltki esindusliku läbilõike arhiivinduse akuutsetest tulipunktidest, läänelike arhiivimaade suundumustest ning boonuseks veel tubli annuse sissejuhatust Kataloonia dokumendi- ja arhiivipärandisse. Seekordne üritus paistis silma ka ülitiheda programmi poolest: 900 osalejal oli võimalik valida seitsmesse teemapaneeli jaotatud ca 250 ettekande vahel ning lisaks sai osa võtta kümnetest töötubadest ja muudest koosolemistest.

Eesti saavutusi arhiivinduse vallas tutvustasid Koit Saarevet, Tarvo Kärberg ja Kuldar Aas. Rahvusarhiivi esindajate ettekanded käsitlesid kõrgel tasemel tänapäeva arhiivinduse olulisi teemasid, mis on möödapääsmatult seotud tehniliste tipparendustega. Digitaalarhiivi projektijuhi Tarvo Kärbergi ettekanne «Building ties between archival creators and public archives — ambitions and reality» käsitles peaauslikult eraõiguslike juriidiliste isikute arhiiviväärtuslike dokumentide arhiveerimise probleeme ja lahendusi. Teema näitlikustamiseks tutvustas Tarvo Kärberg sihtasutuse Avatud Eesti Fond arhiveeritud materjali mitmekülsusest tingitud väljakutseid ning selgitas nende lahendamist universaalse arhiveerimismooduli (UAM) abil.

Digitaalarhiivi projektijuhi Koit Saareveti ettekanne «Archival Descriptions 2.0» käsitles traditsioonilise arhiivikirjelduse puudusi ning selgitas, kuidas tahuline kirjeldamine (inglise keeles faceted classification) neist muredest jagu aitab saada. Teema illustreerimiseks näitas Koit Saarevet rahvusarhiivi uueneva AISi tahulise otsingu võimalusi ning kirjeldas, kuidas ühisloome abil tahke andmetega täita. Ettekanne leidis elavat vastukaja, sest arhiivikirjelduse kitsaskohtade ületamine on väljakutseks paljudele arhiividele ja mitmed neist on nutikate alternatiivide otsingutel jõudmas sarnaste lahendusteni. Kindlasti seisab aktiivne arutelu sellel teemal lähiaastatel veel ees, kuna on selge, et traditsioonilisel kombel pole kõiki kogusid võimalik kirjeldada.

Digitaalarhiivi asedirektor Kuldar Aas esitles projekti E-ARK tehnilise koordinaatori-na oma ettekandes «Integrating records systems with digital archives — current status and way forward» projekti esimesi tulemeid. Projekti peamine eesmärk on standardiseerida digitaalselt sündinud andmete arhiveerimiseks, säilitamiseks ja taaskasutamiseks vajalikke liideseid, vorminguid ja tööriistu. Reaalse tulemina peaksid erinevates riikides ja mäluasutustes arendatavad tööriistad olema omavahelises kooskõlas ja seega ka lihtsalt ning ilma suurte lisakuludeta vastastikku taaskasutatavad. Ettekanne keskenduski projekti eesmärgi kirjeldamisele, uute partnerite kaasamisele ning projekti esimese poolaasta vältel koostatud parima praktika ülevaadete tutvustamisele. Viimased on kättesaadavad projekti kodulehel (www.eark-project.com).

RAHVUSARHIIV

Tõnis Tärna

Tudengid jõuavad koju: Eesti-Poola arhiivikoostöö ja ühisprojektid

Ajaloolane Sirje Tamul on osundanud, et Poola haridusloolaste sõnutsi ei leiduvat väljaspool Poolat ühtegi teist ülikooli, mis figureeriks poolakate mälestustes sedavõrd tugevalt kui keiserlik Tartu Ülikool. Ja pole ka imestada, sest uurijate senisel hinnangul õppis aastatel 1802–1918 Tartus kokku ümmarguselt 2500 Poola päritolu üliõpilast. Nende, kodumaal *dorpatšikuteks* kutsutud meeste seas oli ka arvukalt hilisemaid nimekaid Poola teadlasi, vaimulikke, arste ning kirja- ja riigimehi. Niisiis võib väita, et Eestil ja iseäranis Tartul on Poola ajaloos lisaks muudele seostele ja sidemetele olnud ülitähtis roll ka rahvusliku haritlaskonna taimelavana. Sellekohane dokumentaalpärand — Poola tudengite isikutoimikud — on aga hoiul Tartus Eesti rahvusarhiivis.

Eelöeldut silmas pidades on juba aastaid rahvusvahelistel arhiivitüritustel Eesti ja Poola kolleegide vahel jutuks tulnud võimaliku koostööprojekti käimalükkamine ning Poola tudengeid kajastavate Tartu ülikooli arhiivimaterjalide digiteerimine. Idee üheks algatajaks on Eesti poolelt olnud emeritprofessor Raimo Pullat — Poola Kunstide ja Teaduste Akadeemia välisliige ning Johannes Paulus II nimelise Lublini Katoliikliku Ülikooli audoktor, kes käis esimest korda Tartus Poola kolleegidele arhiivimaterjale tutvustamas juba 1960. aastate alguses. Nii aitas professor Raimo Pullat ka seekord teema tutvustamisel ja toetuse otsimisel palju kaasa. Esimeste reaalsete sammudeni jõuti lõpuks 2013. aasta jaanuaris, mil arhivaar Tatjana Šor alustas *dorpatšikute* ülikoolitoimikute nimekirja koostamisega.

Kevadeks digiteeriti juba esimesed näidised. Maikuus kohtusid Varssavis Eesti ja Poola riigiarhivaar, kes leppisid kokku, et arhiividevaheline koostööleping sõlmitakse sügisel.

Ajalooline päev kahe riigi koostöös jõudis kätte 11. septembril 2013, mil Tartus toimunud kohtumisel allkirjastasid Poola riigiarhivaar Władysław Stępniaak ja Eesti riigiarhivaar Priit Pirsko pidulikult Poola Rahvusarhiivi ja Eesti Rahvusarhiivi vahelise koostöölepingu. Pärast riigiarhivaaride ja Poola suursaadiku Eestis Grzegorz M. Poznański tervitus-

sõnavõtte esines ettekandega Eesti ja Poola teadussidemete vanameister Raimo Pullat. Poolale pühendatud pidupäeva lõpetuseks avati arhiivi vestibüülis dokumendinäitus «Polonica Rahvusarhiivis», mis tutvustas põnevamaid rahvusarhiivi kogudest pärit Poola ja poolakatega seotud allikaid. Allikate hulgas olid näiteks 16. sajandist pärit ürikud Poola ajast Lõuna-Eestis, 19. sajandil Poola ala valitsemist puudutavad dokumendid krahv Fr. W. R. von Bergi isikuarhiivist, nimekamate Tartu Ülikoolis õppinud poola tudengite isikutoimikud, arhiivimaterjalid allveelaev Orzeli kohta ja veel palju muudki.

Kuna koostööleping sätestas ka vastastikku huvipakkuvate arhiivimaterjalide digiteerimise, läkski töö pärast lepingu allkirjastamist kohe käima. Selleks ajaks oli Tatjana Šor juba välja selgitanud 1906 poola rahvusest või Poola aladelt pärit tudengi isikutoimikut aastatest 1802–1889 ning jätkas tööd perioodi 1889–1918 kuuluvate toimikute nimekirja koostamisega. Digiteerimine

jõudis lõpule 2014. aasta sügisel ning projekti käigus viidi Poola rahvusarhiivi rahastamisel Tartu Ülikooli arhiivist (EAA 402) digikujule kokku 4745 säilikut, tudengitoimikute kõrval ka muid materjale poolakate ning nende akadeemiliste ühenduste kohta. Poola tudengeid ja nende õpinguid kajastavad arhiivimaterjalid on nüüd uurijatele kättesaadavad arhiivi infosüsteemi AIS vahendusel veebis ja Poola vanade aktide keskarhiivi serveris Varssavis.

Eugeniusz Budzyński (1893–1940), hilisem Poola arst ja ohvitser, õppis Tartu ülikoolis arstiteadust. Hukati Katõnis.

Dorpatšikud ei ole aga ainsad tudengid, kes 2013. aasta sügisel allkirjastatud arhiivide koostöölepingu tulemusena piltlikult öeldes koju jõudsid. Lepingu sõlmimine andis tõuke ka Raimo Pullatile ühe pikka aega küpsenud mõtte elluviimiseks. Nii hakkaski Raimo Pullat peagi pärast lepingu allkirjastamist koguma andmeid 20. sajandi algul Danzigis tudeerinud sajakonna eestlase kohta, kelle seast võrsus mitmeid silmapaistvaid insenere ja tehnikateadlasi. 2014. aasta lõpuks valmis raamatu «Danzigi Tehnikaülikool Eesti tehnilise haritlaskonna kujunemisloos 1904–1939» käsikiri, mis ilmub trükis 2015. aasta kevadel. See uurimus toetub peamiselt Gdański riigiarhiivis säilitatavatele Danzigi Tehnikaülikoolis õppinud eesti rahvusest tudengite isikutoimikutele. Kuna ülikooli arhiiv sai sõja ajal kannatada, on Gdańskis praegu hoiul poolesaja eestlase toimikud. Nende toimikute koopiad jõudsid Eestisse samuti Poola koostööprojekti käigus ning nendega saab tulevikus tutvuda arhiivi veebikeskkonna Saaga alajaotuses *Estica*.

Loodetavasti kasutavad neid Eesti ja Poola arhiivikoostöös kättesaadavaks tehtud allikaid innukalt mõlema riigi ajaloolased, perekonnaloolased ja ka teised uurijad. Võib-olla aitavad need allikad muuhulgas heita valgust mitmetele seni väheuuritud teemadele. Tihe-
dad erialased kontaktid Poola ja Eesti arhiivide vahel jätkuvad kindlasti ka edaspidi.

Poola ja Eesti arhiivide vaheline koostööleping sai allkirjad 11. septembril 2013.

Authorid

Kuldar Aas	digitaalarhiivi asedirektor
Toivo Jullinen	riigiarhiivi direktor
Birgit Kibal	riigiarhivaari nõunik, infojuht
Jaak Koiduaru	haldusdirektor
Indrek Kuuben	ajalooarhiivi direktor
Lauri Leht	digitaalarhiivi direktor
Jaan Lehtaru	ajalooarhiivi säilitusosakonna konserveerimisvaldkonna juht
Sven Lepa	ajalooarhiivi kasutusosakonna arhivaar
Liina Maadla	riigiarhiivi kasutusosakonna asejuhataja
Sigrit Mahla	haldusbüroo peaspetsialist
Hedvig Mäe	riigiarhiivi säilitusosakonna juhataja
Maive Mürk	ajalooarhiivi kasutusosakonna arhivaar
Küllü Niidassoo	riigiarhiivi kogumisosakonna inspektor, hindamisvaldkonna juht
Eva Näripea	filmiarhiivi direktor
Priit Pirsko	riigiarhivaar
Liisi Taimre	riigiarhivaari nõunik, turundusjuht
Helina Tamman	teadus- ja publitseerimisbüroo nõunik
Tõnu Tannberg	teadus- ja publitseerimisbüroo direktor
Helina Tennasilm	riigiarhiivi kasutusosakonna arhivaar
Ruth Tiidor	ajalooarhiivi säilitusosakonna juhataja
Ivi Tomingas	filmiarhiivi arhivaar
Kadri Tooming	ajalooarhiivi kasutusosakonna asejuhataja
Tõnis Tärna	ajalooarhiivi kasutusosakonna juhataja
Hanno Vares	riigiarhivaari nõunik

Fotod: Indrek Aija, Wim van Dongen, Kaia Ivask, Maiold Kaus, Birgit Kibal, Lauri Leht, Jaan Lehtaru, Eimike Leppik, Mati Mänd, Piret Noorhani, Kärt Pauklin, Siim Sööt, Helina Tamman, Ruth Tiidor; rahvusarhiiv, riigikantselei, tarbekunsti- ja disainimuseum

Kronoloogia

2013

- 10–11 Filmiarhiivi külastasid kolleegid Soome audiovisuaalarhiivist.
- 15 Võeti kasutusele rahvusarhiivi uus kliendimoodul ja uuenenud virtuaalne uurimissaal VAU.
- 4 Toimus kultuuripärandi digitaalse säilitamise nõukogu laiendatud istung, kus arutati võimalust massdigiteerida aastaks 2018 Eesti kultuuripärand. Rahvusarhiivi esindasid Toivo Jullinen, Indrek Kuuben, Lauri Leht ja Ivi Tomingas.
- 4 Tartu ülikooli arhiivinduse professor Aadu Must andis rahvusarhiivile üle Kasahstani riiklikust ajalooarhiivist kogutud arhivaalide digitaalkoopiad.
- 4–7 Tarvo Kärberg osales Prantsusmaa ja Šveitsi digitaalarhiivinduslikke saavutusi tutvustanud konverentsil Pariisis.
- 6 Tallinnas leidis aset rahvuskaaslaste programmi arhiiviprojektide komisjoni nõupidamine.
- 7 Maneeži galeriis toimus arhiivinõukogu koosolek filmipärandi digiteerimise ja pikaajalise säilitamise küsimustes.
- 7 Hanno Vares osales rahvusraamatukogus toimunud standardimise tehnilise komitee 22 «Informatsioon ja dokumentatsioon» aastakoosolekul, mis oli pühendatud komitee 10. sünnipäevale.
- 12 Riigi Kinnisvara AS kuulutas välja Tartusse Nooruse tänavale rajatava uue arhiivihoonde ideekonkursi.
- 12–14 Stockholmis lõpetati laevavakkide uurimisprojekt SHIPWHER, arhiivist osales mitu projektiga seotud kolleegi.

- 19 Filmiarhiiv näitas koostöös Kinoliiduga Kinomajas riigi 95. sünnipäeva auks filmiprogrammi «Elupilte Eesti Vabariigi algusaegadest».
- 21 Stenbocki majas avati Eesti iseseisvusmanifesti tahvel ja Maneeži galeriis näitus «Kaks algust».
- 23 President Toomas Hendrik Ilves tunnustas Valgetähe IV klassi teenetemärgiga riigiarhivaar Priit Pirkot arhiivinduse edendamise ja tulemusliku tänapäevastamise eest.
- 25–26 Alatskivi lossis toimus baltisaksa koostööprojekti «Hereditas Baltica» lõpu-seminar, kus paarikümne osaleja seas oli kolleege Lätist, Rootsist, Saksamaalt ja Venemaalt.
- 25–26 Toivo Jullinen osales salapolitsei dokumente säilitavate arhiivide ümarlaul ja ettekandekoosolekul Prahas.
- 26–27 Käärikul toimus mäluasutuste talveseminar, kus osales kümme kolleegi. Saaga kui turundusprojekti teemal kõneles Helina Tennasilm, arhiivi kogemusest nimele normeerimise seminaril rääkisid Aadi Kaljuvee ja Lauri Leht.

- 6–8 Kuldar Aas osales projekti APEx esindajana europrojekti CENDARI välis-ekspertide nõuandva kogu koosolekul Dublinis.
- 25 Ago Pajur pidas priiuse põlistamise päeva teemal avaliku loengu Maneeži galeriis.
- 25–26 Kuldar Aas ja Sven Lepa võtsid osa projekti YEAH! koosolekust Uppsalas.
- 27 Kuldar Aas ja Hanno Vares pidasid ettekande dokumendihalduse konverent-sil Tallinnas.

- 1 Kehtima hakkas rahvusarhiivi teenistuskohdade uus koosseis, mistõttu vähe-nes ametnike arv poole võrra, täpsemalt 187-lt 94-le.
- 1–5 Euroopa riigiarhivaaride ümarlaua EBNA, Euroopa arhiivirühma EAG, Euroopa arhiiviportaali ja Euroopa säilitusjuhtide kohtumistel Dublinis osalesid Toivo Jullinen, Hedvig Mäe, Priit Pirsko ja Ruth Tiidor.
- 8 Kahe kuu jooksul viibis rahvusarhiivis kaheksa praktikanti. Projekt viidi läbi Euroopa Liidu struktuurifondi INNOVE toetusel ja juhtpartneri MTÜ Eesti Filmi Andmebaas algatusel.
- 10 Eesti Arhivaaride Ühingu aastakoosolek Tallinna linnaarhiivis.
- 16–18 Toivo Jullinen viibis DLM-foorumi juhatuse koosolekul Londonis.
- 17–18 Kuldar Aas osales projekti APEx esimese aasta aruande Euroopa Komisjonile esitamise koosolekul Haagis.
- 22–24 Kuldar Aas viibis planeeritava europrojekti E-ARK taotluse koostamise koos-olekul Viinis.

- 22–27 Maiold Kaus osales Rahvusvahelise Filmiarhiivide Liidu (FIAF) aastakongressil Barcelonas.
- 24 Ülle Mägin esines Tallinnas Eesti sekretäride konverentsil digitaaldokumentide arhiveerimise teemal.
- 30 Rahvusarhiivi esindus tervitas J. Liivi tänaval Eesti Rahva Muuseumi uuele hoonele nurgakivi asetamise rongkäiku.
- 4–12 Eesti mäluasutuste fototuvastuse digitalgud Facebookis.
- 15 Eesti Kunstimuuseumis anti välja ajalookirjanduse aastapreemia ja ajakirja Tuna artiklipreemia. Aastapreemia pälvis «Eesti ajalugu II. Eesti keskaeg», mille koostas Anti Selart, ning artiklipreemia laureaat oli Inna Põltsam-Jürjo.
- 16 Tartus toimus avatud uste päev, mille raames korraldati ekskursioone, avati laevavrakkide uurimis- ja digiteerimisprojekti tutvustav väljapanek «Meri, mehed ja laevad», esitleti rahvusarhiivi aastaraamatut ja trükist «Kroonikast kantaadini. Muusade kunstid kesk- ja varauusaegsel Eesti- ja Liivimaal». Samas olid kuu jooksul vaatamiseks väljas Nooruse tänaval hoone arhitektuurikonkursi kavandid.
- 17–24 Eesti asutusi ja arhiive külastasid Kasahstani riikliku keskarhiivi direktor Ljazzat Aktajeva ja säilitusüksuse juht Akmaril Tutkõševa.
- 18 Muuseumiöö raames toimus Tallinnas arhiivioö. Korraldati ekskursioone KGB arhiivi nime kandvatesse hoidlatesse, jälgiti arhiiviteatise sünni, saadi osa käärilõigete töötoast ja vaadati filmiprogrammi «Elupilte Eesti Vabariigist 1935–1940». Tartu konservatorid osalesid paberi- ja köitetööde tutvustamisel Palamuse muuseumis.
- 21–23 Lauri Leht ja Priit Pirsko võtsid osa virtuaalse arhiivikasutuse konverentsist Varssavis.
- 22–23 Saksamaa liiduarhiivi säilitusjuht Sebastian Barteleit kohtus Eesti kolleegidega, pidas arhivaalide kolimist ja passiivmaja ehitust käsitleva loengu Maneeži tänaval arhiivihoones ning külastas arhiivihooned Tartus.
- 23 Mariliis Vaks kaitses Eesti Kunstiakadeemias magistritöö teemal «Eesti Rahva Muuseumi kogudesse kuuluvate kohtukullide konserveerimismudel», tööd juhendas konsultandina Küllike Pihkva.
- 25 Filmiarhiivis oli Pelgulinna päeva tähistamise puhul avatud temaatiline näitus «Eesti filmide särgid ja mütsid» ning kinosaalet pakuti vaatamiseks filmiprogrammi.
- 3 Järgnenud kolme kuu jooksul viibisid Tartus ja Tallinnas praktikal Mikołaj Koperniku ülikooli paberi- ja nahakonserveerimise eriala tudengid Marta Cieplinska ja Bogna Górniak. Nende praktikatöö hõlmas muu hulgas Tartu

- ülikoolis õppinud Poola päritolu tudengite isikutoimikute digiteerimiseks ettevalmistamist.
- 3–7** Pille Noodapera osales ISO tehnilise komitee 46 «Informatsioon ja dokumentatsioon» arhiivi- ja dokumendihalduse allkomitee koosolekutel Pariisis.
- 4** Selgusid rahvusarhiivi uue hoone rahvusvahelise ideekonkursi võitjad: «a4», «Kloostri aed» ja «Post Scriptum».
- 5–7** Narva-Jõesuus toimus digitaalarhiivinduse teemaline Balti arhiivide kohtumine, millest võttis osa ligi 50 inimest. Tunnustatud külalisesinejana pidas ettekande Ühendkuningriigi rahvusarhiivi digitaalsuse juht Tim Gollins, kes rääkis säästlikust digitaalsest arhiveerimisest.
- 6–7** Tartu ülikooli raamatukogus toimunud rahvusvahelisel digiteerimis- ja andmekaitseküsimusi käsitlenud konverentsil osales rühm arhiivitöötajaid.
- 11–12** Tallinnas toimus Tessella SDB-d ehk digitaalarhiivi vastuvõtumooduli platvormi kasutavate asutuste kohtumine, kus olid esindatud Suurbritannia, Läti, Soome, Šveitsi, Hollandi ja Ungari rahvusarhiiv. Eestit esindasid Kuldar Aas, Lauri Leht, Koit Saarevet ja Kati Sein.
- 12** Tallinnas Maneeži galeriis avati Eesti Üliõpilaste Ehitusmaleva 50. aastapäevale pühendatud näitus.
- 12** Tartu Kõrgema Kunstikooli tudengid Katrin Mägi ja Eetel Puusepp kaitsevad edukalt raudgallustindi korrosiooni ja põlemiskahjustusega arhivaalide konserveerimise teemalisi diplomitöid, mida juhendasid Jaan Lehtaru, Tiia Nurmsalu ja Küllike Pihkva.
- 13** Riias Läti rahvusarhiivi peakorteris esitleti kahe riigi säilitusspetsialistide koostööna valminud arhivaalide kahjustuste atlast.
- 25–26** Kuldar Aas, Olga Kislitsina, Lauri Leht, Maiu Pevkur ja Urmas Tamm osalesid DLM-foorumi liikmete kohtumisel ja projekti APEx partnerite korraldatud konverentsil Dublinis.
- 26** Rahvusarhiiv liitus esimese Eesti asutusena fotojagamisveebiga Flickr Commons.
- 26–2.07** Birgit Kibal ja Tiiu Kravtsev osalesid sõnavõttudega üleilmsete Eesti päevade raames korraldatud Eesti kultuuripärandi konverentsil Stanfords ülikooli Hooveri instituudis ja seotud sündmustel San Franciscos. Samas esitleti rahvusarhiivi näituseid «Karm kevad» ja «Kaks algust».
- 7–10** Välis-Eesti arhiivide suvekool Alutaguse puhkekeskuses. Peamiste teemadeks käsitleti Välis-Eesti arhiivide andmebaaside loomist ja erakirjavahetust kui ajalooallikat, loenguga esines Tarvo Kärberg.
- 13–14** Rahvusarhiivi suvepäevad Naissaarel.

- 23** Rahvusarhiivi külastasid Tallinnas Jaapani parlamendi alamkoja liikmed ja ametnikud, kokku 12 inimest. Visiidi käigus tutvuti Eesti arhiivisüsteemi ja digitaalarhiivi lahendustega, vaadati Jaapaniga seonduva arhiiviainese väljapanekut ning külastati Madara hoone uurimissaali.
- 27–28** Läänemaal Roostal toimus Eesti mäluasutuste suveseminar, kus keskenduti dokumentidele «Eesti infoühiskonna arengukava 2020» ja «Kultuuripoliitika arengusuunad aastani 2020». Rahvusarhiivi esindas seitse kolleegi ning ettekande pidasid Kuldar Aas ja Koit Saarevet.
- 2–6** Kuldar Aas ja Aadi Kaljuvee võtsid osa digitaalarhiivinduse konverentsist iPRES (*International Conference on Digital Preservation*) 2013 ja DCMI (*Dublin Core Metadata Initiative*) konverentsist Lissabonis.
- 11–12** Rahvusarhiivi külastasid Poola riigiarhiivaar Władysław Stepniak ja tema asetäitja, Poola riigiarhiivi direktor Andrzej Biernat. Tartus kirjutati alla kahe arhiivi koostöölepingule, avati *Polonica*’t arhiivikogudes tutvustanud näitus ja kuulati emeriitprofessor Raimo Pullati loengut.
- 16–19** Toivo Jullinen osales avaandmete teemalisel konverentsil *Open Knowledge Conference* ja Šveitsi riikliku andmeportaali avakoosolekul Genfis.
- 17** Filmiarhiivi külastas Amsterdami digiteerimiskeskuse (*Haghefilm Digitaal BV*) esindaja Peter Roelofs. Vastastikku tutvuti huvipakkuva digitehnilise tööga.
- 18–19** Kuldar Aas ja Sven Lepa osalesid projekti YEAH! koosolekul Stockholmis.
- 18–19** Tartus peeti Eesti-Läti-Vene projekti «Piiriülene e-arhiiv» töö- ja juhtrühma koosolekut.
- 19** Rahvusarhiivi teadus- ja publitseerimisbüroo direktori, Tartu ülikooli lähiajaloo professori Tõnu-Andrus Tannbergi inauguratsiooniloeng Tartu ülikoolis.
- 23–26** Sigrit Mahla osales Eesti Koolitusjuhtide Kogu korraldatud õppereisil Norra riigiametitesse.
- 24–26** Tiiu Kravtsev, Pille Noodapera, Birgit Nurme ja Gristel Ramler viibisid õppereisil Taani Rahvusarhiivi äriarhiivis.
- 2** Filmiarhiivi külastas Eesti endine saadik Norras Arti Hilpus, kes andis arhiivile üle kunagise Eesti aukonsuli Bernhard Bekke 1937. aastal filmitud kaadrid Tallinnast, Tartust ja Narvast.
- 3–4** Rahvusarhiivi üksuste juhtide ja esindajate infopäev Puurmani lähedal.
- 7–10** Vilniuses toimunud rahvusvahelise audiovisuaalarhiivide ühenduse (*International Association of Sound and Audiovisual Archives, IASA*) ja Balti audiovisuaalsete

- arhiivide nõukogu (*Baltic Audiovisual Archival Council, BAAC*) ühiskonverentsil osalesid Paavo Annus, Mairold Kaus, Lea Tegelman ja Ivi Tomingas, kes pidas ka ettekande.
- 7–11** Vilniuses toimunud Euroopa riigiarhivaaride ümarlauast ja Euroopa arhiivirühma EAG koosolekust võtsid osa Toivo Jullinen, Lauri Leht ja Priit Pirsko. Samas korraldatud projekti APEX juhtrühma koosolekul ja DLM-foorumil osalesid Kuldar Aas ja Aadi Kaljuvee.
- 9 ja 16** Tarvo Kärberg ja Ülle Mägin viisid Riigi Infosüsteemi Ameti programmi «Tark e-riik» raames riigiasutuste arhivaaridele ja dokumendihalduritele läbi koolituse.
- 10–11** Värskas leidis aset rahvusarhiivi klienditeenindajate infoseminar, mille käigus külastati ka Pihkva oblasti riiklikku arhiivi.
- 11** Tallinna linnaarhiiv tähistas Tallinna raekojas ja Tolli tänava arhiivihoones oma 130. sünnipäeva, meeldejäädavast sündmusest sai osa mitu rahvusarhiivi kolleegi.
- 14–16** Hedvig Mäe ja Ruth Tiidor osalesid Ühendkuningriigi rahvusraamatukogu konserveerimiskeskuse korraldatud kogude hoiu teemalisel konverentsil Londonis.
- 17** Korraldati ekskursioon Tartu ülikooli ajaloo eriala esmakursuslastele, kuulutati välja tudengipreemia ning J. Liivi tänava arhiivihoones avati näitus «Elu enne ilmasõda».
- 21–25** Tiiu Kravtsev, Pille Noodapera, Birgit Nurme ja Gristel Ramler viibisid õppereisil Oslos ja Stavangeris.
- 21–26** Kaia Ivask, Kristel Tammik ja Helina Tennasilm osalesid Trieste ja Maribori rahvusvahelise arhiivinduse instituudi (IIAS) arhiivipäeval ja sellele järgnenud sügiskooli loengutel Triestes, kus H. Tennasilm käsitles arhiivipedagoogilist tegevust rahvusarhiivis.
- 23–25** Jaan Lehtaru osales Pariisis Prantsusmaa rahvusraamatukogus toimunud säilitusteemalisel konverentsil.
- 26** Eesti Ajaloomuuseumi filmimuuseumis tähistati seminariga «Film kui ajaloolallikas. Maa ja linnaelu Eestis ja Soomes 1950.–1960. aastatel» UNESCO rahvusvahelise audiovisuaalse pärandi päeva, koostööpartnerid olid Eesti Filmi Instituut, filmimuuseum ja Soome filmiloolased.
- 28.10–2.11** Tarvo Kärberg viibis Torontos, Tartu kolledži Eesti Õppetöö Keskuses, kus pidas kohalikele Välis-Eesti arhiivihoidjatele loengu digitaalsest archiveerimisest, tutvustas digitaalainese kirjeldamise tarkvara ja korraldas mitu praktilist õppetuba.
- 30** Tartus öeldi tänusõnad kauaaegsele kolleegile, pensionile suundunud Endel Kuusikule.

- 4–6 Jaak Koiduaru, Indrek Kuuben ja Ruth Tiidor tutvusid moodsate arhiivihoonetega Saksamaal Magdeburgis, Dresdenis ja Berliinis. Väljasõidul osalesid Riigi Kinnisvara ASi esindajad ja uue arhiivihooned arhitektid.
- 6–7 Liina Lõhmus osales Itaalias Pisas kohaliku õppeasutuse, Budapesti linnaarhiivi ja Malta rahvusarhiivi koostööna korraldatud kartograafia seminaril, kus pidas ettekande rahvusarhiivi kaartide infosüsteemist.
- 7–8 Benno Aavasalu, Jaan Lehtaru, Hedvig Mäe, Reet Randoja, Kristina Teral ja Ruth Tiidor tutvusid Prantsusmaa rahvusarhiivi ja rahvusraamatukogu säilitusüksustega Pariisis ja selle ümbruses.
- 10–21 Eve Keedus osales pärgamentkõite konserveerimise kursusel Šveitsis Asconas.
- 19–23 Tarvo Kärberg pidas ettekande 7. metaandmete ja semantika uuringute konverentsil Kreekas Thessalonikis.
- 21–24 Indrek Kuuben ja Priit Pirsko osalesid Rahvusvahelise Arhiivinõukogu (ICA) aastakonverentsil Brüsselis.
- 25 Filmiarhiivi külastasid Riia filmimuuseumi kolleegid, arutati koostööd seoses projektiga «Kultuuripealinn Riia 2014».
- 25 Kuldar Aas pidas Brüsselis projekti APEX tutvustava ettekande.
- 26 Tartut külastasid Leedu kolleegid, nende seas riigiarhiivi direktor Dalius Zizys ja digitaalvaldkonna juht Povilas Sivickis.
- 26 Tartu ülikoolis toimus rahvusarhiivi spetsialistide ja Euroopa Liidu programmi BeSt toetusel loodud e-kursuse «Dokumendi- ja arhiivihaldus infoajastul» esitlus. Kursuse koostasid Kuldar Aas, Benno Aavasalu, Paavo Annus, Mairold Kaus, Tarvo Kärberg, Jaan Lehtaru, Ülle Mägin, Pille Noodapera, Sten Oja, Ruth Tiidor ja Hanno Vares, koordinaator ja sisutoimetaja oli Sigrit Mahla.
- 26–27 Arhiivi kogumis- ja hindamistööga tegelevate kolleegide seminar Toilas.
- 28 Valmis rahvastiku toimingute dokumente käsitlev hindamisotsus.

- 2 Hanna Kaal, Tarvo Kärberg, Külli Niidassoo, Tiia Siir ja Hanno Vares tutvustasid Tallinnas rahvusraamatukogus asutuste esindajatele suunatud infopäeval dokumendihalduse sõlmteemasid ja olulisi hindamisotsuseid.
- 3–4 Kuldar Aas pidas ettekande arhiivide rolli e-valitsemises käsitletud konverentsil Oslos.
- 5 Jõhvi kontserdimaja ees avati filmimehe Kaljo Kiisa büst ja fotonäitus, viimane valmis filmiarhiivi ja Kinoliidu koostööna.
- 10 Filmiarhiiv näitas Tallinna Kinomajas Välis-Eesti filmipärandisse kuuluvat filmi «Seitse vihta» (1958) ja tutvustas arhiivis hoitavaid Välis-Eesti kogusid.

- 12–13 Ivi Tomingas osales Euroopa filmiportaali kohtumisel Valencias.
- 20 Aasta lõppu tähistanud koosviibimised Haapsalus Uuemõisas ja Eesti Põllumajandusmuuseumis Ülenurmel.
- 27 Maneeži galeriis avati näitus «Kirju ühest sajandist».

2014

- 6 Rahvusarhiivis alustasid tööd filmiarhiivi uus direktor Eva Näripea ja turundusjuht Liisi Taimre.
  - 10 Valmis personalitöö isikutoimikuid hõlmav hindamisotsus.
  - 15 Tartus toimus Riigi Infosüsteemi Ameti, Rahvusarhiivi ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi infopäev «Asjaajamine muutuv asjas».
  - 27 Norra ja Taani rahvusarhiivi kasutusvaldkonna ja klienditeenindusega käisid tutvumas Elle Allkivi, Kaia Ivask, Mari-Anne Kirschbaum, Liina Maadla ja Helina Tennasilm.
- jaanuar** Startis rahvusarhiivi Youtube'i kanal ja senised kolm Facebooki kontot liideti üheks. Aasta lõpuks oli esimesel enam kui 9000 vaatajat ja teisel rohkem kui 1100 jälgijat.

- 1.2–10.5 Tartu ülikool viis koostöös rahvusarhiivi spetsialistidega edukalt läbi e-kursuse «Dokumendi- ja arhiivihaldus infoajastul».
- 3–5 Kuldar Aas, Tarvo Kärberg ja Lauri Leht osalesid uue europrojekti E-ARK avakoosolekul Lissabonis.
- 5–7 Eestit külastasid kolleegid Rootsi rahvusarhiivist: riigiarhivaar Björn Jordell ning üksuste juhid Björn Asker ja Ann Hörsell.
- 7 Läti rahvusarhiivi algatusel toimus kolme Balti riigi arhiiviesinduste kohtumine Riias, kus arutati Balti keti 25. aastapäeva tähistamiseks ühisnäituse loomist. Eestit esindasid Tõnis Tärna ja Hanno Vares.
- 10 Toimus muuseumihariduse III konverents teemal «Teismeline muuseumis», kus Liina Lõhmus tutvustas ajalooõpetajate ning muuseumi- ja arhiivipedagoogide ühisprojekti raames koostatud tunnikavasid.
- 12 Arhiivinõukogu koosolek Tallinnas, Madara tänava arhiivihoones. Kõne all olid rahvusarhiivi aruanne, tööplaan ja arengukava ning europrojektid APEX ja E-ARK. Koosolekul kinnitati rahvusarhiivi arengukava 2014–2016.
- 17–19 Toivo Jullinen võttis osa konverentsist «DataDays 2014» Belgias Gentis.
- 18 Tallinna Kinomajas näidati Eesti esimest mängufilmi «Karujaht Pärnumaal»,

- mis esilinastus 100 aastat tagasi, 26. veebruaril 1914 Tartu kinos Ideal, ning tutvustati Esimese maailmasõja projekti «European Film Gateway 1914». Sõnavõttudega astusid üles Jaak Lõhmus ja Mairold Kaus.
- 20** Kohtumisel Sotsiaalkindlustusametiga muudeti tööstaaži tõendamist puudutavate päringute edastamise põhimõtteid.
- 24–25** Tõnis Tärna pidas ühisloome teemal ettekande Bulgaaria rahvusarhiivi korraldatud konverentsil «Arhiivid ja sotsiaalmeedia» Sofias.
- 25–28** Sigrít Mahla tutvus avaliku sektori koolitussüsteemiga Taani kompetentsi arendamise keskuses Kopenhaagenis.
- 26** Filmiarhiivi programm Tartus Elektriteatris, kus sai lisaks 18. veebruaril Tallinnas esitletule kuulata filmiajaloo parimaid palu kirjanike Jan Kausi ja Indrek Koffi esitatud kavas «Eesti Film 101» ning vaadata ainulaadset, 1918. aasta veebruaris tehtud kroonikafilmi «Vallutatud Tartu».
- 26–28** Toivo Jullinen viibis Budapestis, võttes osa Euroopa julgeolekuteenistuse arhiivide ühenduse European Network of Official Authorities in Charge of the Secret-Police Files aastakoosolekust.

märts

- 3–5** Kuldar Aas ja Kati Sein võtsid osa Tessella SDB-d ehk digitaalarhiivi vastuvõtumooduli platvormi kasutavate asutuste kohtumisest Viinis.
- 4–5** Käärikul toimus mäluasutuste talveseminar, mille avapäeval keskenduti säilitamise tahkudele ja teisel päeval kasutusega seonduvale. Rahvusarhiivi esindas kaheksa inimest, sõna võtsid Priit Pirsko, Liisi Taimre ja Ruth Tiidor.
- 10** Rahvuskaaslaste programmi arhiivikomisjoni koosolek Tallinnas Maneeži tänava arhiivihoones.
- 11–18** Eva Näripea külastas New Yorgis asuvat Anthology Film Archives'i ja viibis Yale'i ülikoolis Balti ja Skandinaavia uuringute konverentsil.
- 12** Madara arhiivihoones avati näitus «Põhiseadusest riigipöördeni».
- 13–14** Kuldar Aas esindas rahvusarhiivi europrojekti CENDARI ekspertide kohtumisel Haagis.
- 24** Lõppes kolleegide seas korraldatud Nooruse tänavale rajatava arhiivihooone kaunistamise konkurss. Arhiiviallikatest leitud tekstikatkete ja märksõnade kogumises lõi kaasa 23 kolleegi, kellest kolm said auhinnaks osaluse sügisel arhiivikonverentsil Gironas.
- 28** Eveline von Maydelli käärilõigete näituse avamine kolleegide ringis Maneeži galeriis ja käärilõigete põhinäituse «Eveline von Maydell. Mustvalge maailm» avamine Kadrioru Kunstimuuseumis.
- 28** Priit Pirsko osales president Lennart Meri 85. sünniaastapäevale pühendatud vastuvõtul Viimsis.

- 30 Maneeži galeriis tutvustati avalikkusele Eveline von Maydelli elu kajastavat fotonäitust «Mustvalge maailm». Samas toimusid ekskursioonid ja kunstiloolane Tiina-Mall Kreem esitles oma raamatut «Mamma Liine mälopildid».
- 31.3–1.4 Eesti-Läti-Vene koostööprojekti «Piiriülene e-arhiiv» konverentsil Peterburis osalesid Maive Mürk, Anu-Hannele Puskar ja Kadri Tooming.

- 2 Startis rahvusarhiivi ajaveeb, kus hakkasid regulaarsusega kord nädalas ilmuma temaatilised ja päevakajalised lood. Aasta lõpuks kogus ajaveeb enam kui 12 000 vaatamist ja selleks ajaks oli koostatud 44 lugu.
- 7–8 Kuldar Aas ja Sven Lepa osalesid projekti YEAH! lõppkoosolekul Luleås.
- 14 Filmiarhiivis toimus massdigiteerimist puudutav koosolek, kus osalesid Rahvusarhiivi, Eesti Rahvusringhäälingu, MTÜ Eesti Filmi Andmebaas, Eesti Filmi Instituudi ja MTÜ Eesti Digikeskus esindajad.
- 15–16 Rahvusarhiivi külastasid Mikkeli ülikooli kolm spetsialisti, nende peamine eesmärk oli tutvuda digitaalarhiivi lahendustega.
- 24 Jaan Lehtaru õpetas Eesti mäluasutuste konservaatoritele paberi pleegitamist.
- 24 Käärilõigete valmistamise töötuba Maneeži galeriis.
- 25 Ajalookirjanduse aastapreemia pidulik väljakuulutamine ja üleandmine Tartus J. Liivi tänava majas. Preemia pälvis «Eesti ajalugu III. Vene-Liivimaa sõjast Põhjasõjani», koostaja Enn Küng. Samas anti üle ajakirja Tuna artiklipreemia, mille pälvis Lea Kõiv.
- 28 Eesti Arhivaaride Ühingu aastakoosolek Tallinna linnaarhiivis.
- 29–30 Kuldar Aas ja Tõnis Tärna viibisid projekti APEx ülevaatusel Haagis.

- 2–15 Õpilaste ajalooalaste uurimistööde võistluse «Pärand on pärandus» lõpetamine ja autorite tänamine haridus- ja teadusministeeriumis. Rahvusarhiiv pani võistlusele välja kaks eriauhinda.
- 3–11 Rahvusarhiivi eestvedamisel toimusid järjekordsed fototuvastuse digitalgud Facebookis.
- 4–10 Eva Näripea ja Ivi Tomingas osalesid Rahvusvahelise Filmiarhiivide Liidu (FIAF) kongressil Skopjes.
- 7 Kirjandusmuuseumis toimunud rahvusvahelisel konverentsil, mille teemaks olid Teise maailmasõja karikatuurid, esindas rahvusarhiivi ettekande ja näitusega «Pildirindel» Margus Lääne.
- 8 Lauri Leht viibis digitaalarhiivide ühenduse Open Planets Foundation (OPF) liikmete aastakoosolekul Kopenhaagenis.

- 8–9** Kuldar Aas ja Tarvo Kärberg võtsid osa europrojektide E-ARK ja e-SENS koostööd käsitlevatest koosolekutest Kopenhaagenis.
- 12–15** Priit Pirsko tegi ettekande rahvusvahelise arhiiviuuringute keskuse ICARUS kohtumisel Prahas.
- 14** Filmiarhiivi kogumis- ja kasutusosakonna õppepäev Soome audiovisuaalinstituudis.
- 16** Avatud uste päev Tartus J. Liivi tänava hoones, kus peeti ettekanne ja avati 1889. aasta justiitsreformi teemaline näitus.
- 17** Üleriigilise muuseumiöö raames toimus taas arhiiviöö Maneeži galeriis ja filmiarhiivis Ristiku tänaval. Arhiiviöö raames korraldati rahvarohke jalgrattaretk filmiajaloolistesse paikadesse.
- 19** Stenbocki majas esitleti artiklite kogumikku «Iseseisvusmanifest. Artikleid, dokumente ja mälestusi», mille koostasid Tõnu Tannberg ja Ago Pajur.
- 19–21** Rahvusarhiivi külastasid Saksamaa liiduarhiivi kolm kolleegi, kes tutvusid digitaalarhiivi ja kasutuskeskkondadega, pidades ühtlasi Tartus infotunni liiduarhiivi infosüsteemist.
- 22–23** Lauri Leht pidas ettekande Poola rahvusarhiivi korraldatud konverentsil Varssavis.
- 27–30** Riias toimus Balti konservaatorite triennaal, kus osales kümme kolleegi, ettekande pidas Kärt Pauklin, vaatmikke koostasid Eve Keedus, Jaan Lehtaru, Heli Märtin, Küllike Pihkva, Kristina Teral, Ruth Tiidor ja Tulvi Turo.
- 4–7** Priit Pirsko osales Euroopa riigiarhivaaride ümarlaua EBNA kohtumisel ja Toivo Jullinen Euroopa arhiivirühma EAG ning projekti APEx juhtkomitee koosolekul Ateenas.
- 5** Meie hulgast lahkus pea 45 aastat ajalooarhiivis töötanud kolleeg Tiiu Oja. Tiiu ärasaatmine toimus 13. juunil J. Liivi tänava hoone vestibüülis.
- 5–6** Liisi Taimre viibis konverentsil «We are museums» Varssavis.
- 9–13** Arhiivi säilitusosakondades läbisid praktika kaks kolleegi Poola rahvusarhiivist, konservaatorid Iwona Kotala-Skiba ja Monika Bogacz-Walska.
- 10–13** DLM-foorumi ja projekti E-ARK kohtumised Ateenas, kus osalesid Kuldar Aas, Tarvo Kärberg ja Lauri Leht.
- 11** Eesti Rahva Muuseumi lastelaagri «Kirju-Mirju maailm» arhiivi- ja arheoloogiapäeva raames tutvustati lastele arhiivi ja õpetati värvilise paberi valamist.
- 16–18** Birgit Kibal osales rahvusvahelise arhiiviuuringute keskuse ICARUS liikmete kohtumisel Kopenhaagenis.
- 18–19** Balti Filmi- ja Meediakoolis toimus filmiarhiivi osalusel rahvusvaheline filmiajaloo konverents «Emerging Screen Sites/Sights: Cinema Culture around the Baltic Sea 1895–1920».

19–20 Riias toimus Eesti-Läti-Vene projekti «Piiriülene e-arhiiv» lõpukonverents, kus osales ligi 30 kolleegi. Arhiivi infosüsteemi käsitleva ettekandega esines Koit Saarevet ja projekti väline ekspert, professor Aadu Must tutvustas projekti kaudu avanevaid arhiiviallikaid.

26–30 Välis-Eesti kultuuripärandi hoidjate suvekool Viinistus MTÜ Baltic Heritage Networki korraldusel ja Eesti suuremate mäluasutuste kaasalöömisel. Audio-visuaalsele pärandile keskendunud suvekooli avapäeval toimusid töötoad Ristiku ja Maneeži tänava arhiivides, rahvusarhiivi nimel võttis sõna Ivi Tomingas.

9 Rahvusarhiiv tegi Eesti Vabariigi presidentidele, riigikogu esimeestele ning peaministritele ettepaneku anda tulevikus oma isikuarhiivid üle Rahvusarhiivile.

21.7–1.8 Pariisis asuva kunsti- ja konserveerimiskooli Ecole de Condé lõpukursuse üliõpilane Marine Mazieres läbis rahvusarhiivis praktika, mille käigus õppis ta Küllike Pihkva ja Tulvi Turo juhendamisel kaartide, plaanide ja köidete konserveerimist.

21.7–22.8 Rahvusarhiivis viibis praktikal Berni Kunstiülikooli tudeng Silvia Kolly, keda juhendasid eritüübiliste arhivaalide konserveerimisel Tiia Nurmsalu, Kärt Pauklin ja Küllike Pihkva.

21 Sulgusid riigiarhiivi ja nelja piirkondliku arhiivi veebid, arhiive hõlmav teave on leitav rahvusarhiivi veebist ja temaatilistelt lehekülgedelt.

26–27 Läänemaal Roostal toimus mäluasutuste suveseminar teemal «Digiteerimine lisandväärtuse loojana», kus osales 17 kolleegi. Ettekande pidasid Kuldar Aas, Lauri Leht ja Koit Saarevet, mäluasutuste andmekaitse valdkonda juhatas Priit Pirsko.

29 Arhitektid tutvustasid rahvusarhiivi esindajatele Noora arhiivihooone projekti, tähistades ühtlasi hoone arhitektuurse lahenduse lõpetamist.

2 Rahvusarhiiv ja Eesti Töötukassa allkirjastasid vabatahtliku töö lepingu, millega rahvusarhiiv pakub vabatahtlikele tööd oskuste, kogemuste ja tööalaste kontaktide saamiseks ning ühiskondlikku ellu kaasamiseks.

3–4 Priit Pirsko viibis rahvuskaaslaste programmi nõukogu koosolekul Stockholmis ja külastas sealseid Eesti asutusi.

4 Käärilõikekunsti õpituba koos ekskursiooniga Maneeži galeriis.

9–11 Arhiive Tartus ja Tallinnas külastasid kolleegid Soome rahvusarhiivist:

- Jaana Kilkki, Istvan Kecskemeti ja Reko Etelävuori, samuti arhivaar Ühendkuningriigist, Alison Spence.
- 12 Maneeži galeriis avati filmiarhiivi koostatud fotonäitus «Esimene maailmasõda EFG1914 portaalis».
  - 15–18 Koit Saarevet ja Kati Sein võtsid osa digitaalarhiivi tarkvara Preservicat (varem tuntud kui Tessella SDB) kasutavate asutuste kohtumisest Budapestis.
  - 16–19 Balti audiovisuaalsete arhiivide nõukogu BAAC aastakonverents Riias, kus osales kaheksa kolleegi. Konverentsil pidas ettekande Gerli Rebane, kes tutvustas filmiarhiivi digiteerimisprojekte, ja esines sõnavõtuga Sven Lepa, kes rääkis rahvusarhiivi osalusest Flickr Commonsis.
  - 17–20 Istanbulis toimunud rahvusvahelisel kultuuriväärtuste haldamise konverentsil pidasid Liina Lõhmus ja Tiia Nurmsalu ettekande kaartide andmebaasist ning Küllike Pihkva tutvustas vaatmikul kalkakaartide konserveerimist.
  - 18–19 1944. aasta suurpõgenemisele pühendatud teaduskonverentsil ja pärimuspäeval Tallinnas tutvustati Eesti ja Läti rahvusarhiivi ning Leedu rahvusraamatukogu ühistööna valminud virtuaalnäitust «Balti pagulaslaagrid Saksamaal 1944–1951».
  - 19 Eesti Panga muuseumis tutvustati riigikantsleile ja rahvusarhiivi koostööna väljaantud ja sarjas «Eesti riigijuhid 1918–1940/44» ilmunud monograafiat «Õiguse ja omariikluse eest. Otto Tief (1889–1976)». Monograafia koostas ajaloolane Indrek Paavle.
  - 25–26 Rahvusarhiivi üksuste juhtide ja esindajate infopäev Mäetagusel.
  - 30 Mängufilmi «Karujaht Pärnumaal» helinduskonkursi lõpetamine, konkursi võitis helilooja Taavi Kerikmäe esitatud heliteos.
-
- 1–3 Eestis viibisid õppevisiidil kümme kolleegi Moldova riigiarhiivist ja Moldova e-valitsemise asutusest.
  - 6–10 Kuldar Aas pidas Melbourne'is digitaalarhiivinduse konverentsil iPRES projekti E-ARK teemalise ettekande.
  - 9 Birgit Kibal osales näituse «Balti pagulaslaagrid Saksamaal 1944–1951» avamisel Riias.
  - 13–15 Gironas toimus Rahvusvahelise Arhiivinõukogu (ICA) aastakonverents, kus osales üheksa rahvusarhiivi töötajat. Konverentsil esinesid Kuldar Aas, Tarvo Kärberg ja Koit Saarevet ning nende ettekande teemad olid projekt E-ARK, universaalne arhiveerimismoodul ja arhiivi infosüsteemi AIS arendamine.
  - 15 Rahvusarhiivi tudengipreemia ettekandepäev, uute trükiste esitlus ja ajaloo-rebaste ekskursioon Tartus.

- 16–17** Rahvusrarhiivi klienditeenindajate infopäev Narva-Jõesuus.
- 17–18** Eva Näripea tutvustas Riia filmimuuseumis toimunud seminaril arhiivi kasutusvõimalusi.
- 20–24** Aadi Kaljuvee osales rahvusvahelisel semantilise veebi konverentsil Riva del Gardas.
- 21–24** Toivo Jullinen, Olga Kislitsina, Lauri Leht ja Ruth Tiidor viibisid välisministreeriumi arengukoostööprojekti raames Chişinăus, tutvudes Moldova arhiivindusega.
- 26–31** Aigi Bremse osales digitaalse audiovisuaalpärandi kasutamise ja turustamise koolitusel Pariisis.
- 27** Eesti Kirjandusmuuseumis toimunud digitaalthumanitaaria ettekandepäeval tutvustas Maive Mürk rahvusrarhiivi ühisloome algatust «Eestlased Esimeses Ilmasõjas».
- 27** UNESCO rahvusvahelise audiovisuaalse pärandi päeva tähistamise raames näidati filmiprogrammi Tallinnas Vabaduse väljaku ekraanil, korraldati Tallinna Kunstihoones seminar filmipärandi digiteerimisest ja (taas)kasutamisest ning tutvustati uusi DVDsid: «Laulev rahvas» ja «Tallinn enne ja nüüd II».
- 27–31** Iga päev toimusid filmiarhiivis ekskursioonid, kokku külastas arhiivi ligi 700 kooliõpilast.
- 27–30** Mart Vernik osales Frankfurdis tehnoloogiakonverentsil «Powering the Cloud».
- 31.10 ja 1.11** Eva Näripea esines Prahas Tšehhi filmiarhiivis toimunud Ida-Euroopa amatöörfilmikonverentsil ettekandega Nõukogude Eesti amatöörfilmidest.

november

- 1** Taasavanes koostöös Tartu ülikooliga loodud e-kursus «Dokumendi- ja arhiivihaldus infoajastul», mis pakub huvi eeskätt avaliku sektori dokumendihalduritele.
- 2–6** Priit Pirsko osales ettekandega Euroopa riigiarhivaaride ümarlaul Torinos, kus toimusid ka Euroopa arhiivirühma EAG ja Euroopa arhiiviportaali kohtumised Toivo Jullineni, Lauri Lehe ja Maiu Pevkuri osalusel.
- 5** Toivo Jullinen viibis infohalduse strateegia «Lihtsam riik 2020» lõpuseminaril.
- 5–6** Rahvusrarhiivis hindamisega tegelevad teenistujad külastasid Soome rahvusrarhiivi, kus peeti ühine hindamisseminar ja tutvuti Soome asutuste dokumendihaldusega.
- 5–7** Eva Näripea ja Lea Tegelman külastasid koos Eesti delegatsiooniga Moskvast asuvat Gosfilmofondi, kus uuriti Tallinnfilmi mängu- ja animatsioonifilmide koopiade saamise võimalusi.

- 11–14 Kuldar Aas, Toivo Jullinen, Tarvo Kärberg ja Hanno Vares osalesid DLM-foorumi kongressil Lissabonis. Projekti E-ARK raames pidas ettekande K. Aas, universaalset arhiveerimismoodulit (UAM) tutvustas T. Kärberg. Kongressil esindasid Eestit plenaarettekannetega Taavi Kotka ja Raivo Ruusalepp.
- 17 Tallinnas viibis kuus kolleegi Soome rahvusarhiivist, et arutada arhiivi infosüsteemide küsimusi.
- 17–20 Birgit Kibal osales rahvusvahelise arhiiviuuringute keskuse ICARUS partnerite kohtumisel ja kogukondi kaasava projekti CO:OP eelseminaril Prantsusmaal Colmaris.
- 21 Imavere piimandusmuuseumis toimus Eesti Konservatorite Ühingu teadusseminar «Kuidas säilitada kaasaega». Seminaril viibis 16 kolleegi, ettekande pidas Lauri Leht.
- 24 Eva Näripea osales Euroopa Komisjoni filmipärandi ekspertide rühma koosolekul Brüsselis.
- 25–27 Kuldar Aas, Lauri Leht ja Tõnis Tärna viibisid digitaalse arhiivinduse seminaridel Koblenzis. Nende ettekannete teemad olid Euroopa arhiiviportaal ja arhiveerimismooduli rakendamine Eestis.
- 27 Valmis omandireformi dokumentide hindamisotsus.
- 29 Rahvusarhiiv avas koos Tartu linnavalitsusega Poe ja Kүүini tänava nurgal välinäituse «Sada aastat ilmasõjast. Tartu 1914–1918». J. Liivi tänava arhiivihoones avati temaatiline näitus, tutvustati artiklikogumikku «Esimene maailmasõda ja Eesti» ning esitleti ühisloome algatust «Eestlased Esimeses maailmasõjas».

- 3 ja 11** Asutuste dokumendi- ja arhiivihalduse eest vastutavatele töötajatele suunatud infopäeval võtsid sõna Toivo Jullinen, Ülle Mägin, Külli Niidassoo, Kristiina Pikkoja ja Hanno Vares.
- 4 Ühisloomealgatuse «Eestlased Esimeses maailmasõjas» tutvustamine Tallinnas Maneeži galeriis.
  - 10 Digitaalarhiivi külastas Open Planets Foundation'i (OPF) juht Ed Fay.
  - 10 Eva Näripea osales Läti rahvusfilmograafiat käsitlenud konverentsil Riias.
  - 18 Rahvusarhiivi jõulukoosviibimine Viljandi pärimusmuusika aidas.
  - 23 Kinnitati rahvusarhiivi uus dokumentide loetelu.

Rahvusarhiivi publikatsioonid 2013–2014

Ajalookultuuri ajakiri TUNA

2013 nr 1–4

2014 nr 1–4

Eesti Ajalooarhiivi toimetised / Acta et commentationes archivi historici Estoniae

20 (27). Kroonikast kantaadini. Muusade kunstid kesk- ja varauusaegsel Eesti- ja Liivimaal. Koostanud Katre Kaju. Tartu: Eesti Ajalooarhiiv, 2013

21 (28). Balti kirjasõna ja kultuurielu valgustusajastu peeglis. Koostanud Katre Kaju. Tartu: Eesti Ajalooarhiiv, 2014

22 (29). Esimene maailmasõda ja Eesti. Koostanud Tõnu Tannberg. Tartu: Eesti Ajalooarhiiv, 2014

AD FONTES

18. Eesti metsavennad 1944–1957. Dokumentide kogumik. Koostanud Tiit Noormets. Tartu: Rahvusarhiiv, 2014

Riigivanemad

Indrek Paavle. Õiguse ja omariikluse eest. Otto Tief. Tartu: Rahvusarhiiv, 2014

Scripta archivi historici Estoniae

Mati Laur, Kersti Lust, Priit Pirsko, Ülle Tarkiainen. Talude pärisseksostmine Pärnumaa andmestiku põhjal. Tartu: Eesti Ajalooarhiiv, 2014

Uurimusi ja allikmaterjale Eesti sõjaajaloost. 6

Riigikaitse Nõukogu protokollid 1933–1939. Koostanud Urmas Salo. Tartu: Eesti Ajalooarhiiv, 2013

Iseseisvusmanifest. Artikleid, dokumente, mälestusi. Koostanud Tõnu Tannberg ja Ago Pajur. Tartu: Rahvusarhiiv, 2014

Jaak Valge. Punased. I. Tallinn: Tallinna Ülikooli Eesti Demograafia Instituut, Rahvusarhiiv, 2014

Atlas of Damage Descriptions of Archival Materials/Arhiivimaterjalide kahjustuste atlas/Arhīva dokumentu bojājumu katalogs. Koostanud Ruth Tiidor, Inga Šteingolde, Māris Jēkabsons, Eve Keedus, Jaan Lehtaru, Tiia Nurmsalu, Küllike Pihkva, Oksana Plotņikova, Māra Sprūdža, Ilona Teplouhva, Kristina Teral. Tartu: Eesti Rahvusarhiiv, Läti Rahvusarhiiv, 2013

DVD

Laulev rahvas. 1947. Filmiarhiiv, 2014

Tallinn enne ja nüüd II. Filmiarhiiv, 2014

Statistika

2013–2014

Personal / Staff

	31.12.2013	31.12.2014
teenistuskohdade arv / number of positions	231	229
teenistujate arv / number of employees	225	221
s.h tähtajalised teenistujad / incl. temporary employees	13	10

Arhiivihoidlad / Repositories

	2013	2014
ruumide kogupind / total area (m ²)	29 754	29 754
hoidlapind / repository area (m ²)	15 770	15 770
koormatud riiulite pikkus (rm) / shelves loaded (m)	78 396	78 858
vaba riiuliruumi pikkus (rm) / free shelves (m)	1606	1218

Uurijateenindus / Researcher service

	2013	2014
külastused virtuaalselt / visits on-line	1 416 382	1 274 346
külastused kohtadel / visits on-site	9890	9589
virtuaalse uurimissaali kasutajad / users of virtual reading room	15 856	16 654
digitaalkujutised veebis / digital images in web	10 113 455	13 375 477
lahendatud päringud / requests answered	8372	6215

Kogumine / Acquisition

	2013	2014
vastuvõetud säilikud / acquired records	38 193	45 949
säilikute koguarv / total amount of records	8 888 534	8 940 743

Hindamine / Appraisal

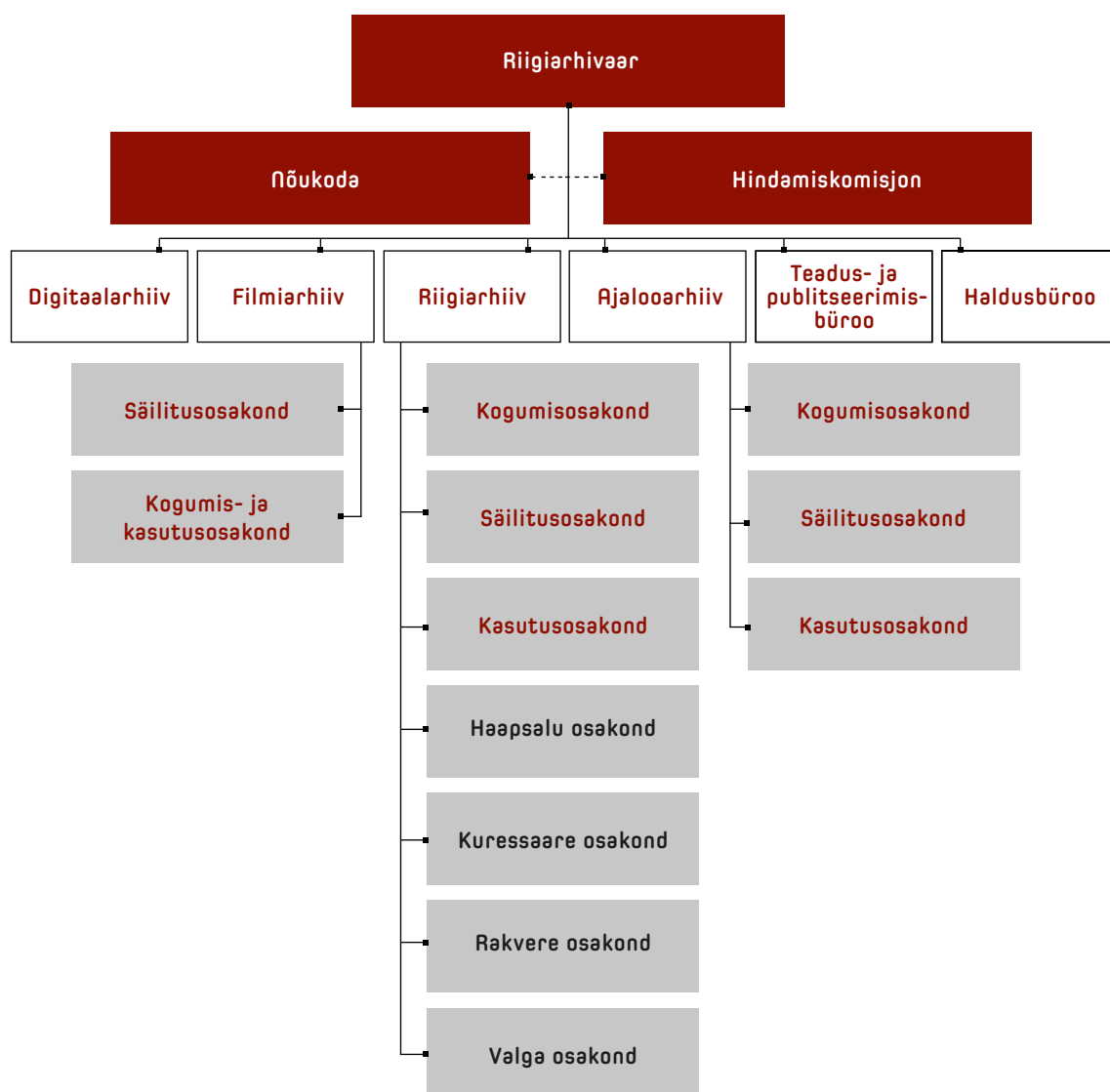
	2013	2014
arhiivimoodustajad / archives' creators	793	747
hinnatud arhiivimoodustajad / appraised archives' creators	626 (78,9%)	612 (81,9%)

Eelarve / Budget

	2013	2014
üldmaht / fullquantity:	4 012 054	4 355 200
s.h / incl.: investeeringud / investments	-	29 800
majandamiskulud / operating costs	830 088	942 787
palgafond / total payroll	2 368 865	2 515 374
sotsiaalmaks / taxes	805 414	855 227

Rahvusarhiivi struktuur

Kontaktid

RAHVUSARHIIV

J. Liivi 4, Tartu 50409
telefon 738 7505, faks 738 7514
rahvusarhiiv@ra.ee
www.ra.ee

AJALOOARHIIV

J. Liivi 4, Tartu 50409
telefon 738 7501, faks 738 7510

RIIGIARHIIV

Maneeži 4, Tallinn 15019
telefon 693 8000, faks 661 6230
Lihula mnt 22, Haapsalu 90510
telefon 475 5647, faks 475 6246

Haapsalu osakond

Kuressaare osakond

Arhiivi 1, Kuressaare 93815
telefon 453 6508, faks 453 6507

Rakvere osakond

Näituse 23, Rakvere 44314
telefon 323 2160, faks 323 2168

Valga osakond

Vabaduse 6, Valga 68204
telefon 766 8870, faks 766 8875

FILMIARHIIV

Ristiku 84, Tallinn 10318
telefon 693 8613, faks 693 8611
filmiarhiiv@ra.ee
www.filmi.arhiiv.ee

